

Forskningsagenda för det nationella forskningsprogrammet om brottslighet

Forskningsagenda för det nationella forskningsprogrammet om brottslighet

VR 2312
Dnr 2021-06128
ISBN 978-91-88943-91-0

Swedish Research Council
Vetenskapsrådet
Box 1035
SE-101 38 Stockholm, Sweden

Innehållsförteckning

Förord	5
Sammanfattning	6
Summary	8
1 Inledning	10
2 Utgångspunkter	12
2.1 Forskningspolitikens inriktning	12
2.2 Nationella forskningsprogram	12
2.3 Uppdrag att inrätta ett nationellt forskningsprogram om brottslighet	13
2.4 Brottskategorier och perspektiv på brottslighet	15
2.4.1 Förebyggande och återfallsförebyggande insatser	16
2.4.2 Brottskämpande åtgärder och polisiära metoder	16
2.4.3 Samhällsfaktors påverkan på brottslighet	17
2.4.4 Brottslighetens uttryck	17
3 Forskningsprogrammets mål och aktiviteter	18
3.1 Mål och aktiviteter	18
3.1.1 Skapa mötesplatser för praktiker och forskare	18
3.1.2 Initiera forskning och stödja forskningsfältets långsiktiga utveckling	19
3.1.3 Främja tillgängliggörandet och spridningen av forskningen för en kunskapsbaserad praktik	21
3.2 Uppföljning och utvärdering	21
Referenser	23
Bilaga 1: Forskningsöversikt	24
Svensk brottsforskning i framtiden: En översikt av svensk kriminologi under det senaste decenniet samt tankar om framtida behov och prioriteringar	24
Bakgrund	24
Begrepp	25
Aktörer inom svensk kriminologisk forskning	27
Forskning inom universitet och högskolor	28
Forskning inom övriga myndigheter	28
Tillvägagångssätt	31
Bilderna av kriminologisk forskning under det senaste decenniet	33
Samhällsförhållanden bakom kriminalpolitiken	34
Brottslighetens omfattning, struktur, utveckling över tid och orsaker	35
Forskning om åtgärder med anledning brott	36
Viktimologisk forskning	37
Forskarnas syn på behov av framtida kriminologisk forskning	39
Forskarnas generella synpunkter på utveckling av den kriminologiska forskningsmiljön	39
Samhällsförhållanden bakom kriminalpolitiken	40
Brottslighetens omfattning, struktur, utveckling över tiden och orsaker	41
Forskning om åtgärder med anledning brott	42
”Verksamhetsnära” forskning	42
Viktimologisk forskning	44

Diskussion.....	45
Forskning om samhällsförhållanden bakom kriminalpolitiken	46
Forskning om brottslighetens omfattning, struktur, utveckling över tiden och orsaker	46
Registerforskning och indikatorer på brottslighet	47
Forskning om invandrare och brott.....	49
Forskning om effekter av åtgärder mot brott	50
Viktimologisk forskning.....	56
Fri forskning av fria forskare	56
Förslag till prioritering.....	56
Inom temat brottslighetens omfattning struktur och orsaker	57
Inom temat åtgärder med anledning av brott.....	57
Källor	57
Förteckning över publikationer.....	59
Bilaga 2. Kartläggning av forskningsfinansieringen inom området.....	76
Sakmyndigheter som finansierar forskning inom området	76
Forskning om brottslighet i SweCris	77
Metod.....	77
Resultat	78
Nationella program och satsningar	82
Forskningsprogram med relevans för området	82
Vetenskapsrådet: Det nationella forskningsprogrammet om segregation (2021).....	82
Vetenskapsrådet: Det nationella forskningsprogrammet om digitaliseringens samhällskonsekvenser (2021).....	82
Vetenskapsrådet: Säkra samhällen och informations- och cybersäkerhet (2021).....	82
Vetenskapsrådet: Det Nationella forskningsprogrammet inom migration och integration (2017)	82
Forte: Det nationella forskningsprogrammet om psykisk hälsa (2021).....	83
Forte: Det nationella forskningsprogrammet om arbetslivslivsforskning (2017).....	83
Forte: Det nationella forskningsprogrammet för tillämpad välfärdsforskning (2017).....	83
Formas: Det nationella forskningsprogrammet för hållbart samhällsbyggande (2017).....	83
Formas: Det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten (2021) ..	83
Internationell forskningsfinansiering	83
Referenser	85
Bilaga 3. Aktörer verksamma inom området	86
Myndigheter.....	86
Kommuner, regioner och länsstyrelse.....	86
Civilsamhällesorganisationer och näringslivet	87
Internationella aktörer.....	87

Förord

Vetenskapsrådet har på regeringens uppdrag inrättat ett nationellt forskningsprogram om brottslighet. Programmet ska skapa mötesplatser för forskare och praktiker, initiera forskning, stödja forskningsfältets långsiktiga utveckling och främja tillgängliggörandet och spridningen av forskningen för en kunskapsbaserad praktik. Programmet är tioårigt och bedrivs utifrån en forskningsagenda som beskriver dess mål och aktiviteter. De huvudsakliga målgrupperna för forskningsagendan är programkommittén för det nationella forskningsprogrammet om brottslighet samt Vetenskapsrådets ämnesråd för humaniora och samhällsvetenskap. Dessa har ett nyckelansvar för programmets utformning. Andra viktiga målgrupper utgörs av Regeringskansliet, myndigheter, samt forskare och praktiker som är berörda av forskningsprogrammet.

Forskningsagendan har tagits fram av en arbetsgrupp på Vetenskapsrådet bestående av Stina Gerdes Barriere, Nevra Biltekin, Justiina Dahl, och Emre Özlü, under överinseende av Stefan Svallfors (huvudsekreterare för humaniora och samhällsvetenskap) och Lucas Pettersson (chef avdelningen för forskningsfinansiering). Synpunkter har även inhämtats från forskningsprogrammets programkommitté, kunskapskommitté och referensgrupp, samt Vetenskapsrådets ämnesråd och kommittéer. Vetenskapsrådet riktar ett stort tack till alla som bidraget till forskningsagendans framställning.

Stockholm, 9 januari 2023

Stefan Svallfors

Huvudsekreterare, Vetenskapsrådet

Sammanfattning

Vetenskapsrådet har fått regeringens uppdrag att inrätta ett nationellt forskningsprogram om brottslighet. Enligt regeringsuppdraget ska programmet omfatta utformningen av en koordinerande forskningsagenda. Den här forskningsagendan beskriver programmets mål och aktiviteter.

Alla nationella forskningsprogram som regeringen inrättat är tioåriga och ska bidra till att bemöta olika samhällsutmaningar. Regeringen hänvisar till kunskapsbehov som finns inom bland annat det brottsförebyggande, brottsbekämpande och trygghetsskapande arbetet som bakgrund till inrättandet av det nationella forskningsprogrammet om brottslighet.

Målet med programmet är att 1) skapa mötesplatser för forskare och praktiker, 2) initiera forskning, stödja forskningsfältets långsiktiga utveckling och 3) främja tillgängliggörandet och spridningen av forskningen för en kunskapsbaserad praktik. Programmet ska därigenom skapa goda förutsättningar för att möta samhällsutmaningar som rör brottslighet.

Programmet ska utse en vetenskaplig koordinator som ansvarar för att initiera seminarier, workshops och andra aktiviteter där forskare och praktiker möts för att diskutera kunskapsbehoven. Forskningsprogrammet kan med fördel också medverka i aktiviteter som genomförs av andra, allt i syfte att öka samverkansmöjligheter för olika aktörer inom fältet.

Det nationella forskningsprogrammet ska också initiera och stödja forskningen inom området. Programmet avser forskning inom alla vetenskapliga ämnesområden och alla aspekter av brottslighet. Givet att forskningsbehoven är många är det svårt att peka ut vilka områden som det är särskilt angeläget att forska inom. Detta talar för att programmet under det initiala skedet av dess utformning anammar en strategi där forskarna är vägledande i att peka på centrala frågeställningar. Programmet har ett tioårigt perspektiv, vilket möjliggör ett långsiktigt agerande. Det innebär att en rad olika bidragsformer kan, och bör, användas vid olika tillfällen. Generellt kan det handla om att främja återväxt genom forskarskolor eller att till exempel underlätta för samarbete mellan forskare både i Sverige och internationellt. Om det under programmets gång framkommer behov av att göra mer riktade insatser kan detta ske i ett senare skeden, eventuellt i samverkan med andra forskningsprogram.

För att nya forskningsrön ska kunna omsättas i en kunskapsbaserad praktik behövs oftast forskning och annan kunskap kombineras från flera olika håll. Det kan handla om utvärderingar och uppföljningar, policy briefs, översikter, olika statistikunderlag tillsammans med forskning inom flera olika fält och som är riktade till praktiker. Programmet kan också ge uppdrag att genomföra systematiska kunskapssammanställningar kring kunskapsbaserade praktiker. Att bygga upp detta samlande kunskapsunderlag är en grannlaga uppgift som liksom

seminarier och dialogmöten behöver göras i samverkan för att sprida och kommunicera forskningen för en kunskapsbaserad praktik.

Med utgångspunkt i denna forskningsagenda kommer en implementeringsplan att tas fram som fastställer vad som mer konkret kan göras inom ramen för forskningsprogrammet och de tre aktivitetsområdena.

De huvudsakliga målgrupperna för forskningsagendan är programkommittén för det nationella forskningsprogrammet om brottslighet som består av forskningsfinansiärer samt Vetenskapsrådets ämnesråd för humaniora och samhällsvetenskap. Dessa har huvudansvar för programmets utformning. Andra viktiga målgrupper är Regeringskansliet, myndigheter, samt forskare och praktiker som är berörda av forskningsprogrammet. Forskningsagendan ska också kunna användas som ett underlag för mer generella diskussioner och initiativ kopplade till forskning och spridning av forskning om brottslighet, både nationellt och internationellt.

Summary

The Swedish Research Council has been mandated by the Government to establish a national research programme on crime. According to the Government mandate, the programme should draw up a coordinating research agenda. This research agenda describes the goals and activities of the programme.

All the national research programmes established by the Government run for ten years, and should contribute to addressing different societal challenges. The Government references knowledge needs that exist in areas such as crime prevention, crime counteraction and security creation as the background to the establishment of the national research programme in crime.

The aim of the programme is to 1) create meeting places for researchers and practitioners, 2) initiate research, support the long-term development of the research field, and 3) promote the accessibility and spread of the research for a knowledge-based practice. The programme will in this way create good preconditions for addressing societal challenges relating to criminality.

The programme will appoint a scientific coordinator, who will be responsible for initiating seminars, workshops and other activities where researchers and practitioners can meet to discuss the knowledge needs. The research programme can also benefit from participating in activities carried out by others, all for the purpose of increasing the opportunities for interaction with other actors in the field.

The national research programme should also initiate and support research in the area. The programme relates to research in all scientific disciplines and all aspects of crime. Given that the research needs are many, it is difficult to pinpoint the research areas that are particularly urgent. This means that, during the initial stage of its design, the programme will adopt a strategy where researchers guide the way by pointing out central questions. The programme has a ten-year perspective, which enables long-term action. This means that a number of different grant forms can, and should, be used at different times. In general terms, they may relate to promoting regrowth through doctoral programs, or facilitating collaboration between researchers, both in Sweden and internationally. If, during the course of the programme, the need arises to carry out more targeted initiatives, this can be done at a later stage, possibly in interaction with other research programmes.

In order for new research findings to be converted into knowledge-based practices, research and knowledge from other sources usually need to be combined. This knowledge can consist of evaluations and follow-ups, policy briefs, reviews, various statistical documentation, together with research in several different fields that is aimed at practitioners. The programme can also give assignments to carry out systematic knowledge compilations of knowledge-based practices. Building up this unified knowledge is a delicate task, which, like seminars and dialogue meetings,

needs to be done in collaboration in order to spread and communicate the research for a knowledge-based practice.

Based on this research agenda, an implementation plan will be produced, to establish what can be done in more concrete terms within the framework for the research programme and the three activity areas.

The primary target group for the research agenda is the programme committee for the national research programme on crime, which consists of research funding bodies and the Swedish Research Council's Scientific Council for Humanities and Social Sciences. These have primary responsibility for the design of the programme. Other important target groups are the Government Offices, public agencies and also researchers and practitioners who are affected by the design of the research programme. The research agenda should also be possible to use as the basis for more general discussions and initiatives linked to research and the dissemination of research into crime, both nationally and internationally.

1 Inledning

Vetenskapsrådet har fått regeringens uppdrag att inrätta ett nationellt forskningsprogram om brottslighet. I 2020 års forsknings- och innovationspropositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap om och innovation för Sverige hänvisar regeringen till kunskapsbehov som finns inom bland annat det brottsförebyggande, brottsbekämpande och trygghetskapande arbetet som bakgrund till inrättandet av programmet. Enligt regeringsuppdraget ska programmet omfatta utformningen av en koordinerande forskningsagenda. Den här forskningsagendan beskriver programmets mål och hur olika typer av aktiviteter kan organiseras inom ramen för programmet. Med utgångspunkt i denna forskningsagenda kommer en implementeringsplan att tas fram som fastställer vad som mer konkret kommer att göras framgent.

De huvudsakliga målgrupperna för forskningsagendan är programkommittén för det nationella forskningsprogrammet om brottslighet samt Vetenskapsrådets ämnesråd för humaniora och samhällsvetenskap (som av Vetenskapsrådets styrelse har delegerats ansvaret för forskningsprogrammets budget). Dessa har huvudansvar för programmets utformning. Andra viktiga målgrupper för forskningsagendan utgörs av Regeringskansliet, myndigheter, samt forskare och praktiker inom området som är berörda av forskningsprogrammet. Forskningsagendan ska också kunna användas som ett underlag för mer generella diskussioner och initiativ kopplade till forskning och spridning av forskning om brottslighet, både nationellt och internationellt.

Det nationella forskningsprogrammet om brottslighet har en programkommitté, en kunskapskommitté och en referensgrupp. Programkommittén har en rådgivande roll och inkluderar forskningsfinansierare. Den består av en representant från ämnesrådet för humaniora och samhällsvetenskap vid Vetenskapsrådet samt Formas, Forte, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Brottsoffermyndigheten. Programkommittén fungerar som ett forum för att kartlägga möjligheter till gemensamma framtida utlysningar och olika typer av aktiviteter för att sprida forskningsresultat.

Forskningsprogrammets kunskapskommitté består av avnämare. Medlemmar är Sverige kommuner och regioner (SKR), Ekobrottsmyndigheten, Socialstyrelsen, Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet (Brå), Rättsmedicinalverket och Kriminalvården. Kunskapskommittén ger råd i strategiska frågor utifrån ett praktiker- och avnämarperspektiv, samt i frågor som rör spridning av forskningsresultat och dialog mellan forskare och praktiker.

Forskningsprogrammets referensgrupp är rådgivande avseende forskningsprogrammets övergripande genomförande och utformning. Ett särskilt intresse avser synpunkter om forskningsområdets specifika förutsättningar och

behov samt strategiska frågor utifrån ett forskarperspektiv. Referensgruppen består av forskare.¹

Till programmet knyts också en vetenskaplig koordinator, som har till uppdrag att samordna de forskningsprojekt som tilldelats medel inom ramen för programmet och främja kontakter med forskare i Sverige och i andra länder. Koordinatören kan också fungera som kontaktperson för programmet som helhet, organisera aktiviteter som skapar mötesplatser för forskare och praktiker och verka för att både forskningsbehov och forskningens resultat görs kända genom exempelvis särskilda seminarier och/eller publikationer i samverkan med för programmet aktuella avnämningarorganisationer och sakmyndigheter.

Till forskningsagendans utformning har samtliga ovanstående grupper bidragit med kommentarer och synpunkter. Därutöver har Jerzy Sarnecki, professor i kriminologi, tagit fram en översikt över kriminologisk forskning som återfinns som bilaga 1. Ett utkast på forskningsöversikten presenterades vid en hearing i november 2022 där runt 90 deltagare deltog.

Forskningsagendan har tre kapitel och tre bilagor. Det första kapitlet består av en inledning. Det andra kapitlet innehåller en beskrivning av utgångspunkterna för programmet, såsom regeringsuppdraget att inrätta ett forskningsprogram om brottslighet, olika brottskategorier och perspektiv på brottslighet. Det tredje kapitlet presenterar forskningsprogrammets övergripande och programspecifika mål och aktiviteter samt hur dessa ska följas upp. Bilagorna består av:

- En forskningsöversikt över forskning inom kriminologi
- En kartläggning av forskningsfinansiering med relevans för brottslighet
- En kartläggning av aktörer verksamma inom fältet

¹ Amir Rostami, Susanna Strand, Tove Pettersson, Christian Dahlman, Robert Svensson, David Wästerfors och Randi Hjalmarsson.

2 Utgångspunkter

2.1 Forskningspolitikens inriktning

Målet med regeringens forskningspolitik är att ”Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en ledande kunskapsnation, där högkvalitativ forskning, högre utbildning och innovation leder till samhällets utveckling och välfärd, näringslivets konkurrenskraft och svarar upp mot de samhällsutmaningar vi står inför, både i Sverige och globalt.”²

Sveriges forskningspolitik är därför inriktad mot att skapa en framstående forskningsnation, att bidra till att stärka näringslivet och att möta samhällsutmaningar. Att forskningspolitiken har olika syften återspeglas även internationellt. Ett tydligt exempel på detta är EU:s ramprogram för forskning och innovation, Horisont Europa, som består av tre pelare: (i) vetenskaplig spetskompetens, (ii) globala utmaningar och europeisk industriell konkurrenskraft, och (iii) Innovativa Europa.

Den statliga forskningsfinansieringen i Sverige kan på ett liknande sätt delas upp till att stödja forskningens kvalitet, att bemöta samhällsutmaningar samt att främja innovation och näringslivets konkurrenskraft. Dessa olika syften överlappar givetvis varandra, och forskningsfinansiering kan således avse att nå flera av dessa syften samtidigt. De nationella forskningsprogrammen hör främst till de forskningspolitiska målen att bemöta samhällsutmaningar och att främja forskningens kvalitet.

2.2 Nationella forskningsprogram

Regeringen har inrättat 13 nationella forskningsprogram. År 2017 initierades de första sju programmen och år 2021 initierades ytterligare sex program. Vetenskapsrådet ansvarar för sex av programmen, samtidigt som Formas ansvarar för fyra och Forte ansvarar för tre. Gemensamt för de nationella forskningsprogrammen är att de är tioåriga och att de lyder under en uppdragstext som är gemensam för alla nationella forskningsprogram. Utifrån denna uppdragstext har Vetenskapsrådet identifierat följande programgemensamma mål (utan inbördes rangordning):

- att bidra till högkvalitativ forskning och kunskapsuppbyggnad
- att bidra till evidensbaserad politik och förvaltning
- att bidra till en utvecklad dialog mellan forskare, praktiker och beslutsfattare
- att forskningsprogrammet skapar förutsättningar för tvärvetenskaplig och tvärsektoriell samverkan.
- att bidra till en stark anknytning mellan forskning och den högre utbildningen
- att bidra till jämställdhet

² Budgetproposition 2020/21:1, utgiftsområde 16, sid 249.

- att forskningsprogrammet är väl koordinerat med andra satsningar nationellt och internationellt, och att det skapas synergier
- att forskningsprogrammet anpassas och utformas till de olika forskningsområdenas förutsättningar och bedrivs i flexibla former

Dessa mål kan övergripande delas in i tre grupper. Den första gruppen pekar på behovet av att bidra till högkvalitativ forskning och att bidra till evidensbaserad politik och förvaltning. Detta åsyftar således de nationella forskningsprogrammets fokus på kunskapsuppbyggnad och att bidra till att möta samhällsutmaningar. Den andra gruppen av mål pekar på behovet av att utveckla dialog och samverkan mellan olika aktörer, samt tvärvetenskaplighet och tvärsektoriell samverkan. Här återfinns även ett mål om anknytning mellan forskning och den högre utbildningen. Den tredje gruppen av mål pekar på koordinering och att programmet ska anpassas till forskningsområdet och inte tvärt om. Att bidra till jämställdhet bör tolkas dels i fråga om tilldelning av forskningsmedel, och dels i fråga om forskningens innehåll.

2.3 Uppdrag att inrätta ett nationellt forskningsprogram om brottslighet

Inrättandet av det nationella forskningsprogrammet om brottslighet baseras på och regleras av följande dokument:

- Regeringens strategi för att minska och motverka brottslighet,
- Regeringens forsknings- och innovationsproposition,
- Regeringens uppdragsbeskrivning om nationella program,
- Vetenskapsrådets regleringsbrev, samt
- Vetenskapsrådets instruktion.³

2017 lanserade regeringen den brottsförebyggande strategin ”Tillsammans mot brott”. Regeringens strategi bygger på att ett effektivt brottsförebyggande arbete ska bedrivas kunskapsbaserat och att brottsförebyggande åtgärder ska baseras på tillgänglig forskning och praktik.⁴ Framgång i det brottsförebyggande arbetet bygger på att berörda aktörer har förmåga att samverka och dra nytta av varandras kompetens och verksamhet. Strategin pekar ut en rad målsättningar när det gäller:

- ökad kunskap i det brottsförebyggande arbetet
- utvecklad samverkan på lokal, regional och nationell nivå
- minskad motivation att begå brott
- ökad formell och informell kontroll för att utveckla rättsväsendets arbete med att öka upptäcktsrisken och,

³ Skrivelse 2016/17, Tillsammans mot brott - ett nationellt brottsförebyggande program; Proposition 2020/21:60; Regeringen 2017, Uppdrag att inrätta nationella forskningsprogram, Regeringsbeslut, U2017/2040/F, 2017-05-18; Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Vetenskapsrådet, Regeringsbeslut. U2021/01515, 2021-03-04; Förordning (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet.

⁴ Skrivelse 2016/17:126, Tillsammans mot brott - ett nationellt brottsförebyggande program sid 24.

- begränsad tillgänglighet till lämpliga brottsobjekt.⁵

Regeringen har också initierat ett antal konkreta satsningar för att minska brottsligheten. 2019 presenterades till exempel ett 34-punktsprogram för att motverka gängkriminaliteten. Det handlar om att utveckla och använda verktyg i brottsbekämpningen (exempelvis möjligheter för polisen att läsa krypterad kommunikation), påföljder (exempelvis ytterligare medel till LVU-placeringar), att bryta tystnadskulturen (exempelvis se över skyddet mot vittnen och anhöriga) och förebyggande av brott (exempelvis att satsa på skolor och socialtjänst i socialt utsatta områden). Regeringen har också gett Brå, Polismyndigheten och Kriminalvården i uppdrag att sprida strategin bakom Group Violence Intervention till flera orter i Sverige. Strategin syftar till att minska det grova våldet, skjutningar och sprängningar i kriminella miljöer genom att fokusera på de fåtal individer som står för majoriteten av det grova våldet.⁶

I 2020 års forsknings- och innovationsproposition utgår regeringen från att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation. Samhällsutmaningar identifieras inom klimatområdet, digitalisering, hälsa och inom arbetsliv och kompetensförsörjning. Även upprätthållandet av ett demokratiskt och starkt samhälle anses vara en samhällsutmaning och det är framförallt här olika insatser behövs för att minska brottsligheten.⁷

I propositionen konstaterar regeringen mer specifikt att forskningsbaserad kunskap om den samhällsutveckling som försvagar demokratin och minskar människors säkerhet, lokalt som globalt behöver förstärkas. Ett särskilt problemområde gäller den kraftiga ökningen av skjutningar och sprängningar där allt yngre män både är förövare och offer. Enligt regeringen finns också utmaningar när det gäller terrorism och våldsbejakande extremism, hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Samtidigt utgör mäns våld mot kvinnor, dödligt våld inom familjer, hedersrelaterat våld och sexuella trakasserier ett stort samhällsproblem. Propositionen konstaterar också att det finns problem med att få vittnen och målsäganden att vittna.⁸

Utmaningar finns således inom det brottsförebyggande, brottsbekämpande och trygghetsskapande arbetet. Globaliseringen och teknikutvecklingen har samtidigt förändrat kriminaliteten vilket kräver förändrade motåtgärder. I forsknings- och innovationspropositionen går vidare att läsa:

⁵ Skrivelse 2016/17:126, Tillsammans mot brott - ett nationellt brottsförebyggande program, sid 24-45.

⁶ För 34-punktsprogrammet se Skrivelse 2020/21:63, Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott.

För GVI:s strategi se [GVI – en strategi mot grovt våld i kriminella miljöer. Webbplats: BRÅ](#)

⁷ Proposition 2020/21:60, sid 18-23.

⁸ Proposition 2020/21:60, sid 23.

Mot denna bakgrund är det viktigt att öka kunskapen om kriminalitetens orsaker, att stärka förmågan att förebygga och bekämpa brott, att öka uppkläringen av brott, utveckla det trygghetsskapande arbetet, förändra normer samt att förbättra tvärssektoriell samverkan. Detta kräver en stärkt kunskapsbas samt utveckling och införande av arbetsmetoder, för att vara i takt med framtida samhällsutveckling och i större utsträckning än i dag utgå från vetenskap. Forskning behövs om vilka metoder som kan leda till en evidensbaserad och verkningsfull praktik, som bl.a. bidrar till att förebygga våld och andra brott samt förhindra återfall i brott. Möjligheter till närmare samarbete mellan forskning och praktik kan bidra till en sådan utveckling. Det behövs också mer kunskap om hur Sverige internationellt kan stärka kampen mot bl.a. organiserad brottslighet.⁹

Med utgångspunkt i de identifierade utmaningarna föreslår regeringen i propositionen att ett nationellt forskningsprogram om brottslighet inrättas. Programmet ska inkludera tillämpad forskning och en mångfald av discipliner. 2021 får programmet 10 miljoner kronor i medel från regeringen för finansiering av anslagsökningar. För anslagssökning 2022 avsätts 24 miljoner kronor, för 2023 avsätts 45 miljoner kronor och för 2024 avsätts 45 miljoner kronor.¹⁰

Vetenskapsrådet fick år 2021 det formella uppdraget att inrätta ett nationellt forskningsprogram om brottslighet. Från regleringsbrevet framgår att forskningsprogrammet ska drivas i enlighet med samma uppdragsbeskrivning som de tidigare initierade nationella forskningsprogrammen.¹¹ Uppdragets utformning baseras även på Vetenskapsrådets instruktion som säger att myndigheten har i uppdrag att stödja strategiska satsningar och att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet.¹²

2.4 Brottskategorier och perspektiv på brottslighet

Flera avnämare, myndigheter och organisationer arbetar med brottsförebyggande insatser där det finns ett stort behov av att tillämpa ett kunskapsbaserat förhållningsätt. Utifrån kartläggningarna i bilagorna och i dialog med de till programmet knutna grupperna har en bild av behoven från ett praktikerperspektiv framträtt. En rad kunskapsområden som presenteras nedan tangerar de samhällsutmaningar som regeringen, myndigheter och organisationer har identifierat och är i de flesta fall nära sammankopplade med den verksamhet som dessa aktörer redan bedriver i brottsförebyggande och brottsbekämpande syfte.

⁹ Proposition 2020/21:60, sid 132.

¹⁰ Proposition 2020/21:60, sid 132.

¹¹ Regeringen 2021, Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Vetenskapsrådet, Regeringsbeslut U2021/01515, 2021-03-04; Regeringen 2017, Uppdrag att inrätta nationella forskningsprogram, Regeringsbeslut, U2017/2040/F, 2017-05-18.

¹² Förordning (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet, 1§, 2§.

Syftet med att redovisa dessa är inte att peka på en inriktning för programmet utan snarare att exemplifiera hur området och behoven ser ut i Sverige idag.

Antal brottskategorier och brottsområden som finns är många och ett behov av forskningsbaserad kunskap inom samtliga existerar. Det kan handla om våldsbrott, dödligt våld, våldsbejakande extremism, radikaliserings, organiserad brottslighet, kriminella nätverk, gängkriminalitet, narkotikabrott, grova brott, cyberkriminalitet, skjutvapen, relationen mellan invandrare och brottslighet, ungdomsbrottslighet, upplopp, våld i nära relationer, hedersrelaterad brottslighet, gränsöverskridande brottslighet, arbetslivskriminalitet, utsatthet, brottsoffer, penningtvätt, korruption, bedrägerier, sexualbrott, prostitution, välfärdsbrott, ekonomisk brottslighet, kriminell ekonomi, brottslighet kopplad till medicinsk utveckling, brottslighet kopplad till klimatförändringar samt till andra miljöhot m.m.

Även om brottskategorierna inte ger inte en uttömmande bild och brottsområdena ofta går in i varandra, går det att gruppera dem i fyra övergripande teman; förebyggande och återfallsförebyggande insatser, brottsbekämpande insatser och polisiära metoder, samhällsfaktorer påverkan på brottslighet samt brottslighetens uttryck.

2.4.1 Förebyggande och återfallsförebyggande insatser

Inom förebyggande och återfallsförebyggande insatser finns behandlingsprogram, klientnära perspektiv och insatser som kan minimera riskerna för återfall. Även arbete i utsatta områden och skolan samt fokus på psykiskt störda förövare och psykisk ohälsa, organiserad brottslighet, våldsbejakande extremism, hedersrelaterad brottslighet och radikaliserings är viktiga områden. Förebyggande arbete kan ske genom livslångt lärande och utbildning inom exempelvis brottsprevention, kriminalvård och rehabilitering. Det finns ett behov av att utvärdera olika insatserns verkan för att öka och säkerställa ett kunskapsbaserat arbetssätt. Flera aktörer lyfter fram behov av analys, utvärdering och systematiskt lärande baserat på praktisk erfarenhet och flexibilitet. Kommunernas roll i det brottspreventiva arbetet, inte minst när det gäller ekonomisk brottslighet är också viktigt att fokusera på.

2.4.2 Brottskämpande åtgärder och polisiära metoder

För att utveckla det polisiära arbetet så att effektiva metoder och arbetssätt används, behövs ökad kunskap och fler studier med olika vetenskapliga perspektiv. Då det saknas ett mer sammanhållet fält för polisforskning och brottsbekämpning finns det kunskapsbehov inom en stor bredd av frågor. Några exempel som lyfts fram som särskilt utmanande och avgörande är hur samverkan mellan olika aktörer kan främjas, faktorer för upplevd trygghet och otrygghet, tillgång till kvalitetssäkrad data men också kunskap som ser framåt och reflekterar kring polisens framtida arbete. Ett annat område som nämns är utvecklandet av nya indikatorer för att bland annat följa brottsligheten samt möjliggöra utvärdering av effektivitet och effekt i metoder och arbetssätt för att klara upp brott. Därutöver kan tillförlitlig information ge en sammanhållen statistik och AI- teknik och digitala infrastrukturer kan samtidigt underlätta brottsbekämpningen för myndigheter med ansvar att på olika sätt förebygga, bekämpa och motverka brottslighet.

2.4.3 Samhällsfaktorers påverkan på brottslighet

Olika samhällsfaktorers påverkan på brottslighet handlar om relationen mellan lagsystem, ekonomi, skola, utbildning, arbetsmarknadens villkor och befolkningens tillväxt och sammansättning men också kriminalpolitik, socialpolitiska reformer och brottslighet. I detta sammanhang bör även nämnas kunskap om skillnader mellan olika regioner och kommuner, betydelsen av framtidsperspektiv på brott och longitudinella aspekter av brottslighet.

2.4.4 Brottslighetens uttryck

Brottslighetens uttryck kan handla om kunskap om mediers påverkan på bilden av brottslighet när det gäller exempelvis skjutningar, hedersrelaterad brottslighet och genus men också representationer av våld och utsatthet. Även kulturella perspektiv på brottslighet, kunskap om rättsmedvetandet eller de faktorer som påverkar allmänhetens syn på brottslighet och påföljdssystemet är här centrala.

3 Forskningsprogrammets mål och aktiviteter

3.1 Mål och aktiviteter

Det övergripande målet för programmet är att främja förutsättningarna för att möta samhällsutmaningar som rör brottslighet. De specifika målen med programmet och dess aktiviteter är att:

- skapa mötesplatser för forskare och praktiker om kunskapsbehov
- initiera forskning och stödja forskningsfältets långsiktiga utveckling och
- främja tillgängliggörandet och spridningen av forskningen för en kunskapsbaserad praktik.

Figur 1 Forskningsprogrammets mål och aktiviteter

Dessa mål och aktiviteter presenteras översiktligt nedan. En implementeringsplan som mer konkret beskriver vad som ska göras inom ramen för forskningsprogrammet kommer att tas fram.

3.1.1 Skapa mötesplatser för praktiker och forskare

Det behöver utvecklas arbetssätt och arbetsmetoder som bidrar till att förebygga våld och andra brott samt förhindra återfall i brott. Möjligheter till närmare samarbete mellan forskning och praktik kan bidra till en sådan utveckling. Forskare och praktiker behöver mötas så att forskningen vet vilka utmaningar och möjligheter som praktiker ser och vad för forskning som forskare bedriver.

En viktig uppgift för forskningsprogrammet är att identifiera behov av ny kunskap och forskning. Resurserna och forskningskapaciteten är ändlig och programmet kan därför genom sina kommittéer utgöra viktiga forum för diskussion kring identifiering och prioritering av kunskapsluckor och samhällsutmaningar. I detta ingår också att hitta framtida samarbetsytor och gemensamma projekt att delta i.

Programmet bör kunna vara en plattform för att säkerställa att forskningen som finansieras inom ramen för programmet har en stark relevans för samhällets aktörer med uppdrag att motverka brottslighet.

Det finns flera myndigheter, organisationer och civilsamhällesorganisationer inom det brottsförebyggande och brottsbekämpande området, flera av dessa har också specifika uppdrag för kunskapsuppbyggnad och statistikinsamling. Medlemmarna i programmets kunskapskommitté såsom Brå, Kriminalvården, Ekobrottsmyndigheten, Rättsmedicinalverket, SKR, Polismyndigheten och Socialstyrelsen är centrala samarbetspartners i utarbetandet av aktiviteter som för samman forskare och praktiker. En bärande princip är att programmet så långt det är möjligt ska samarbeta med flera relevanta aktörer och genomföra insatser som har påverkan på fler än en avnämare utifrån de kunskapsbehov som identifieras. Programmets vetenskapliga koordinator kan ta initiativ till och genomföra insatser, som till exempel seminarier och workshops. Forskningsprogrammet kan med fördel också medverka i aktiviteter som genomförs av andra aktörer, allt i syfte att öka möjligheterna till kontakter mellan olika aktörer.

3.1.2 Initiera forskning och stödja forskningsfältets långsiktiga utveckling

Genom att öppet utlysa medel för forskning och fördela bidrag efter sakkunniggranskning kan de främsta forskarna stimuleras till att belysa de för programmet mest angelägna forskningsfrågorna. All forskning som finansieras ska hålla hög vetenskaplig kvalitet och leda fram till ny och originell kunskap.

Det finns en potentiell konfliktyta mellan behovet av specifik kunskap och tilltron till forskarens egen drivkraft att vara relevant i sitt val av forskningsinriktning. Givet att forskningsbehoven är många är det svårt att säga vilka områden som det är särskilt angeläget att forska inom. Detta talar för att programmet under det initiala skedet av dess utformning anammar en strategi där forskarna själva får peka ut centrala frågeställningar, om aktuellt i samverkan med praktiker. Om det under programmets gång framkommer behov av att göra mer riktade insatser, enligt de kartläggningar som gjorts i bilaga 1 och 2, kan detta ske i ett senare skede, eventuellt i samarbete med andra forskningsprogram.

I föregående avsnitt diskuteras aktiviteter som syftar till att skapa mötesplatser och kunskapsutbyte. Dessa aktiviteter förväntas bidra till att forskningen ska kunna vara både relevant och hålla en hög vetenskaplig kvalitet. Förhoppningen är att forskare från olika miljöer och praktiker, när så är lämpligt, kan samlas kring gemensamma ansökningar om forskningsmedel. Ytterligare ett sätt att försäkra sig om att den forskning som finansieras inom ramen för programmet är relevant, är att lyfta fram samverkan mellan forskare och praktiker, när så är aktuellt för frågeställningen.

Det nationella forskningsprogrammet avser forskning inom alla vetenskapliga discipliner och avseende alla aspekter av brottslighet. Det kan således till exempel utgå från eller beröra samhällsvetenskaplig, humanistisk, utbildningsvetenskaplig, konstnärlig, medicinsk, teknisk eller naturvetenskaplig forskning. I bilagorna framkommer att forskning om brottslighet redan bedrivs inom flera forskningsfält.

Den efterfrågade kunskapen är komplex och behöver ofta hämtas från olika områden och forskningsmetoder av flera slag behöver användas. Programmet kan bidra till att stimulera till samverkan mellan olika forskningsmiljöer, liksom tvär- och mångvetenskapliga angreppssätt i de fall då det bidrar till forskningens kvalitet. Vilka forskningsfält som är relevanta för forskningen och i vilken grad tvärvetenskap kan vara användbart bör dock vara något som forskarna själva tar ställning till utifrån de teoretiska och metodologiska kunskaper som behövs för att svara på forskningsfrågan.

Ett antal insatser har redan hunnit genomföras innan denna forskningsagenda har antagits. Vetenskapsrådet fördelade 2021 medel till forskningsprojekt med relevans för brottslighet inom den öppna utlysningen. 2022 genomfördes en utlysning av projektbidrag för forskning om brottslighet.

I diskussionerna med programmets rådgivande grupper har det framkommit att det behöver utlysas olika typer av forskningsbidrag. Eftersom programmet ska stödja forskningsfältets långsiktiga utveckling och har ett tioårigt perspektiv möjliggör det ett långsiktigt agerande. Det innebär att en rad olika bidragsformer kan, och bör, användas vid olika tillfällen. I det följande redovisas möjliga utlysningar för de kommande åren.

I kartlägningsarbetet pekas ett antal forskningsmiljöer och forskningsinriktningar inom fältet ut. Samtidigt är forskningen relativt splittrad på små miljöer, ibland bestående av enstaka forskare inom en specifik inriktning. Detta motiverar en tidig utlysning av miljöbidrag vars syfte är att skapa ett mervärde av samarbete i en större gruppering än ett vanligt projekt, och som söks av en konstellation av flera forskare som arbetar mot ett gemensamt forskningsmål på lång sikt. Samverkan kan antingen vara motiverad av forskning knuten till en nationell eller internationell infrastruktur, ett samarbete mellan forskare på olika universitet eller en tvärvetenskaplig inriktning.

För kommande år kan både exploratory workshops och/eller nätverksbidrag vara aktuella att utlysa. Nätverksbidrag syftar till att ge forskare möjlighet att skapa eller utveckla nätverk kring ett forskningsområde under en begränsad tid. Om behov finns skulle ett sådant bidrag kunna riktas mot att stödja internationalisering och mobilitet genom utveckling av långsiktiga forskningssamarbeten mellan svenska forskargrupper eller mellan svenska forskare och forskargrupper i andra länder. Bidraget skulle kunna ge möjlighet till att etablera eller vidareutveckla ett nätverk kring brottslighet, där både seniora och juniora forskare från de ingående forskningsmiljöerna deltar. Exploratory workshops syftar till att stödja utforskandet av möjliga innovativa forskningsområden och nyskapande forskningsidéer. Bidraget kan också användas för att, via forskningssamverkan, pröva nya forskningsfrågor, metoder, analyser, perspektiv, datamaterial, och för att utforska möjligheter att skriva ansökningar och söka internationella medel, med mera.

Bidrag till forskarskolor syftar till att bygga upp ett nytt område, stärka kompetensen inom ett specifikt område eller öka samverkan nationellt och internationellt genom att bidra till forskarutbildningsaktiviteter. Bidraget avser att stödja ett forskningsfältets utveckling på lång sikt och genom att samla doktorander

från flera olika miljöer kan också samverka och nätverkande åstadkommas. Att utlysa medel till forskarskolor skulle således främja återväxt och fortsatt samverkan mellan forskningsmiljöer inom olika vetenskapliga discipliner verksamma inom brottslighetsfältet och kan därför lämpa sig väl för att uppfylla programmets mål.

Utöver att utlysa medel har programmet i uppgift att undersöka behovet av och möjligheterna till att genomföra gemensamma insatser tillsammans med andra forskningsfinansiärer. Gemensamma utlysningar och tänkbara samarbeten inkluderar Forte och det nationella forskningsprogrammet för tillämpad välfärdsvetenskap. Programmet är inriktat på klient- och praktisk forskning inom socialtjänstens verksamhetsområden vilket innebär att forskning om socialtjänstens insatser för att minska kriminalitet och beteendeproblem kan finansieras från programmet. I bilaga 2 finns en sammanställning av programsatsningar som har verksamhet med relevans för det nationella forskningsprogrammet om brottslighet.

En ytterligare uppgift för programmet är att främja internationellt forskningssamarbete och att vid behov stödja sådant. Forskning är till sin natur internationell och forskning om brottslighet är inget undantag. I bilaga 2 redovisas internationella finansiärer och internationella aktörer. Programmets vetenskapliga koordinator kan stimulera till en internationell orientering av forskningsarbetet genom exempelvis inbjudningar av internationella forskare till aktiviteter som anordnas inom ramen för programmet och genom uppmuntran till internationell förmedling av forskningsresultat. Internationella och komparativa perspektiv om förhållanden i andra länder och olika best practice metoder kan förankras i nationella, regionala och lokala kontexter.

3.1.3 Främja tillgängliggörandet och spridningen av forskningen för en kunskapsbaserad praktik

Programmet kan ta fram olika typer av underlag som ämnar tillgängliggöra och sprida forskning. För att nya forskningsrön ska kunna omsättas i en kunskapsbaserad praktik behövs oftast forskning och annan kunskap kombineras från flera olika håll. Det kan handla om utvärderingar och uppföljningar, policy briefs, översikter, olika statistikunderlag tillsammans med forskning inom flera olika fält och som är riktade till praktiker. När det gäller effekter av olika insatser finns till exempel effektutvärderingen av metoden Sluta skjut som förebild.¹³ Programmet kan också ge uppdrag att genomföra systematiska kunskapsinsamlingar. Det blir en angelägen uppgift för forskningsprogrammet att identifiera sin roll i framtagandet av underlag som riktar sig till praktiker. Att bygga upp detta samlande kunskapsunderlag är en omfattande uppgift som liksom seminarier och dialogmöten behöver göras i samverkan.

3.2 Uppföljning och utvärdering

Enligt regeringens uppdragsbeskrivning bör alla nationella forskningsprogram utvärderas med jämna mellanrum och följas upp. Regeringen avser att initiera

¹³ [Effektutvärdering av sluta skjut](#) (pdf)

framtida utvärderingar medan uppföljningar ska initieras och genomföras av Vetenskapsrådet. I syfte att konkretisera innehållet i forskningsagendan tas en implementeringsplan fram som pekar på vilka typer av aktiviteter som kommer att genomföras inom ramen för programmet. Både uppföljningarna och utvärderingarna syftar till att säkerställa att aktiviteter och insatser inom programmet ger resultat som bidrar till programmets mål. I enlighet med uppdraget till Vetenskapsrådet sker också senast 1 mars varje år en återrapportering till Regeringskansliet.

Referenser

Budgetproposition 2020/21:1

[Brottsförebyggande rådet, GVI – en strategi mot grovt våld i kriminella miljöer.](#)
(2023-01-03)

Förordning (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet

Ivert Anna-Karin & Caroline Mellgren, [Effektutvärdering av sluta skjut: En strategi för att minska det grova våldet \(pdf\)](#) (2022-12-05)

Proposition 2020/21:60

Regeringen 2021, Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Vetenskapsrådet, Regeringsbeslut. U2021/01515, 2021-03-04

Regeringen 2017, Uppdrag att inrätta nationella forskningsprogram
Regeringsbeslut, U2017/2040/F, 2017-05-18

Skrivelse 2016/17:126, Tillsammans mot brott: Ett nationellt brottsförebyggande program

Skrivelse 2020/21:63, Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott

Bilaga 1: Forskningsöversikt

Svensk brottsforskning i framtiden: En översikt av svensk kriminologi under det senaste decenniet samt tankar om framtida behov och prioriteringar

Denna forskningsöversikt är framtagen av Jerzy Sarnecki professor i kriminologi

Bakgrund

I propositionen (2020/21:60) ”Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige” föreslår regeringen bland annat inrättandet av ett nytt nationellt forskningsprogram om brottslighet. För åren 2021 – 2024 anslås totalt 124 miljoner kronor till programmet.

I propositionen beskrivs syftet med programmet på följande sätt:

”De senaste årens utveckling i Sverige och omvärlden har kommit att innebära en lång rad utmaningar inom det brottsförebyggande, brottsbekämpande och trygghetsskapande arbetet. Globaliseringen och teknikutvecklingen innebär ständiga förändringar av kriminaliteten, vilket också kräver förändrade motåtgärder. Under de senaste åren har våldet i kriminella miljöer eskalerat, med en kraftig ökning av skjutningar och sprängningar där allt yngre personer, särskilt unga män och pojkar, utgör både förövare och offer. Mäns våld mot kvinnor, vålds- och sexualbrott mot barn och andra särskilt utsatta brottsoffer, hedersrelaterat våld och förtryck, våld i ungas relationer samt sexuella trakasserier fortsätter att utgöra omfattande samhällsproblem. Andra hot är terrorism och våldsbejakande extremism, hatbrott och andra brott som hotar demokratin. Samtidigt har också tryggheten minskat. Det finns även en problematik kring att få vittnen och målsäganden att vittna. Utvecklingen är allvarlig och kräver åtgärder inom en rad områden, inom och utom rättsväsendet. Mot denna bakgrund är det viktigt att öka kunskapen om kriminalitetens orsaker, att stärka förmågan att förebygga och bekämpa brott, att öka uppkläringen av brott, utveckla det trygghetsskapande arbetet, förändra normer samt att förbättra tvärsektoriell samverkan. Detta kräver en stärkt kunskapsbas samt utveckling och införande av arbetsmetoder, för att vara i takt med framtida samhällsutveckling och i större utsträckning än i dag utgå från vetenskap. Forskning behövs om vilka metoder som kan leda till en evidensbaserad och verkningfull praktik, som bland annat bidrar till att förebygga våld och andra brott samt förhindra återfall i brott. Möjligheter till närmare samarbete mellan forskning och praktik kan bidra till en sådan utveckling. Det behövs också mer kunskap om hur Sverige internationellt kan stärka kampen mot bland annat organiserad brottslighet. Regeringen anser mot bakgrund av detta att det behövs ett nationellt forskningsprogram om brottslighet som inkluderar såväl tillämpad forskning som en mångfald av discipliner. Inom ramen för Vetenskapsrådets anslagsökning för forskning avsätts 10 miljoner kronor 2021, 24 miljoner kronor

2022, 45 miljoner kronor 2023 och 45 miljoner kronor 2024 för inrättande av ett nationellt forskningsprogram om brottslighet.” (Prop. 2020/21:60 s. 123)

Det bör noteras att i samma proposition föreslås även satsningar på ytterligare två viktiga forskningsfält: nämligen inrättande av ett nationellt forskningsprogram om segregation, och om säkra samhällen. Båda dessa fält har stark koppling till forskning om brottslighet.

Vetenskapsrådet (VR) har alltså fått i uppdrag av regeringen att inrätta det nationella forskningsprogrammet om brottslighet. Enligt VR är det tilldelade uppdraget ”brett beskrivet och det behövs en forskningsöversikt som kan skapa ramar för det fortsatta arbetet med det nationella forskningsprogrammet.” (VR 2021). VR har gett undertecknad i uppdrag att ”framställa en forskningsöversikt som syftar till att översiktligt beskriva den mest relevanta forskningen inom området, identifiera kunskapsluckor samt undersöka hur Vetenskapsrådet bäst kan ge stöd till forskning inom ramen för det nationella forskningsprogrammet.” (Ibid.) Fil. Kand. Hanna Tenenbaum har fungerat som forskningsassistent i detta arbete.

Ett utkast till forskningsöversikten har diskuterats på ett webinarium med nästan hundra företrädare för forskarsamhället som ägde rum den 4 november 2021. VR har gett i uppdrag till docenten i kriminologi Susanne Strand, Örebro universitet och professorn i allmän rättslära Christian Dahlman, Lunds universitet, att vara kommentatorer till rapporten. Den nu föreliggande versionen av rapporten har modifierats utifrån synpunkter som har framförts på webinariet samt utifrån skriftliga kommentarer som har inkommit till VR efter webinariet.

Begrepp

Forskning om brottslighet benämns vanligen som kriminologisk forskning. Enligt Nationalencyklopedin (2021) är kriminologi lära om brott. Detta sätt att definiera forskning om brott tar inte hänsyn till inom vilket ämnesområde eller institution som den har bedrivits. Det kan alltså handla om t.ex. sociologi, nationalekonomi, psykologi, rättssociologi, medicin eller för den delen kriminologi. Eftersom kriminologi är ett tvärvetenskapligt ämne kan forskningsmiljöerna där kriminologisk forskning bedrivs variera. I denna rapport kommer denna breda definition av ämnet kriminologi fortsättningsvis att tillämpas.

Enligt den i vetenskapsvärlden mest etablerade definitionen av kriminologi, som har sitt ursprung i Edwin Sutherlands mycket inflytelserika arbete ”Principles of Criminology”¹⁴, är kriminologi:

”...the body of knowledge regarding crime and delinquency as social phenomena. It includes within its scope the processes of making laws, breaking laws, and reaction to the breaking of law.”
(Sutherland, Cressey & Luckenbill 1992:32).

Denna definition omfattar, enligt författarna tre forskningsinriktningar:

¹⁴ Publicerad för första gången 1924 under titel "Criminology".

- Strafflagstiftningens sociologi,
- Brottslighetens sociologi samt det brottsliga beteendets socialpsykologi, samt
- Straffets och straffsystemets sociologi.

Sutherlands definition av kriminologi som en uteslutande social vetenskap (sociologi, socialpsykologi) måste, hundra år efter att den formulerades, anses vara alltför begränsad. De senaste decenniernas framsteg i beteendevetenskaplig och biologisk- (främst genetisk-) forskning, innebär att även dessa ämnen måste inkluderas i definitionen av kriminologi (Sarnecki & Carlsson 2020).

Av Sutherlands tre ovan nämnda forskningsinriktningar avser den första kopplingen mellan kriminalpolitik (främst strafflagstiftning) och samhällsförhållanden. Enligt Sutherland bör kriminologin alltså ägna sig åt att studera de samhällsprocesser som leder till att vissa beteenden kriminaliseras respektive avkriminaliseras. Självfallet handlar det även om förändringar i straffvärdet för olika brottsliga handlingar. Dessutom omfattar den moderna kriminalpolitiken flera politikområden än straffrättspolitik. Utryckt i moderna termer kan vi här tala om forskning rörande samhällsförhållanden bakom samhällets åtgärder mot brott. Detta avser främst kriminalpolitiken men även t.ex. socialpolitiken, utbildningspolitiken, finanspolitiken m.m.

Sutherlands punkt två avser forskning om brottslighetens omfattning, struktur, utveckling över tiden och inte minst orsaker till brott. Detta är kriminologins största forskningsfält.

Även Sutherlands sista punkt, ”straffets och straffsystemets sociologi” måste, i det moderna samhället, ses något bredare än vad Sutherland stipulerar. Utöver straff, som fortfarande utgör ett centralt inslag i samhällets reaktion på brott, bör i denna del även inkluderas andra typer av åtgärder med anledning av brott. Alltså inte bara sådana som är kopplade till straff (avskräckning och inkapacitering), utan även andra typer av brottsprevention. Med brottspreventiva åtgärder menas här alla åtgärder som har till syfte att minska brottsligheten och skador orsakade av brottsligheten, inte minst otrygghet och rädsla för brott (Sarnecki & Carlsson 2021). Här ingår således även insatser som syftar till att utreda redan begångna brott och lagföra dem som begått dessa brott (s.k. tertiär brottsprevention). Även åtgärder som i dagligt tal kalas för brottsbekämpning kommer att benämnas som brottsprevention. Således ingår i denna del, forskning om åtgärder med anledning av brott som vidtas inom Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Kriminalvården, socialtjänsten samt andra statliga, kommunala och landstingskommunala myndigheter, förvaltningar och organisationer. Jag kommer att benämna denna del av kriminologisk forskning som: forskning om åtgärder med anledning brott.

Ett område som anses ha varit eftersatt inom kriminologin under lång tid rör brottsoffer och benämns som viktimologi. Frågor om i vilken utsträckning människor blir utsatta för brott, faktorer bakom utsatthet, vilka åtgärder som samhället vidtar för att förebygga utsatthet för brott hos individer, samt hur samhället ska mildra skador orsakade av brott, omfattas av punkt två och tre i Sutherlands uppräkningslista. Också punkt ett, som bland annat rör principer om straffbarhet av olika handlingar tangerar frågor om skador till följd av brott. Även om jag inte delar uppfattningen att samhället har fokuserat för mycket på

gärningsmannen på bekostnad av brottsoffret (en stor del av de preventiva åtgärderna måste även i framtiden riktas mot presumtiva förövare om skador orsakade av brott ska minska) så vill jag framhålla forskning om brottsoffer som en viktig del av kriminologin. Den typologi som utgör ramverket i denna rapport har därför kompletterats med viktimologi, alltså forskning om utsattheten för brott samt samhällets åtgärder för att minska denna utsatthet och skador som utsattheten för brott orsakar, som punkt fyra i uppdelningen av de kriminologiska inriktningarna.

Min tolkning av Forskningspropositionens formuleringar gör att jag, i denna översikt, inte inkluderar forskning om kriminaltekniska metoder alltså den s.k. forensiska forskningen. Diskussionen på seminariet den 4 november gör att jag bedömer att här behövs ett förtydligande. Den forskning som inte omfattas av översikten handlar om rent naturvetenskaplig/teknisk forskning av den typ som t.ex. avser vilka laboriemetoder som gör att en individs DNA-profil kan fastställas på det säkraste och billigaste sättet. Så fort det gäller frågor rörande vilka effekter användningen av forensiska metoder, t.ex. DNA-tekniken, ger på utredningar av olika sorters brott, inkluderas forskningen i översikten.

Slutligen kräver denna bakgrund även någon form av precisering av begreppet forskning. Behovet av att (om än mycket brett) definiera begreppet forskning, kommer sig av att det inom området "brottslighet" finns en stor mängd statistikproduktion samt olika former av utredningsverksamhet som inte alltid tydligt kan avgränsas ifrån forskning och som ofta utförs av de aktörer som även bedriver forskning (som exempelvis Brottsförebyggande rådet, Brå). Jag använder mig här av den etablerade definitionen från Nationalencyklopedin (2021) där forskning definieras som: "en process som genom systematiskt arbete kan frambringa nya kunskaper och ökat vetande". Däremot gör jag inte någon rangordning utifrån forskningens kvalitet eller digniteten i publikationssätt. Ska överblick över forskningsfältet ges, så måste olika sorters publikationer, från artiklar i högt rankade vetenskapliga tidskrifter till konferens-papper, inkluderas.

Aktörer inom svensk kriminologisk forskning

Kartläggningen nedan visar att det bedrivs förhållandevis omfattande kriminologisk forskning i Sverige, i flertalet miljöer. Många av miljöerna är dock mycket små och de samverkar långt ifrån alltid med varandra. Man kan med fog hävda att den kriminologiska forskningen i vårt land är mycket splittrad.

I stort kan kriminologiska forskningsmiljöer delas in i två huvudtyper:

- Universitet och högskolor som bedriver forskning i anslutning till sitt utbildningsuppdrag. Denna forskning finansieras i huvudsak av forskningsråd och fakultetsanslag.
- Andra myndigheter som bedriver/finansierar forskning.

Möjligen kan även en tredje aktör urskiljas; oberoende forskande institut, stiftelser och liknande. Bland dessa kan t.ex. nämnas Institutet för Framtidsstudier (IFFS), som f.n. bedriver forskning om bland annat organiserad brottslighet och

våldsbejakande extremism som finanseras av Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB). Den typen av kriminologiska forskningsmiljöer är dock förhållandevis ovanliga.

Forskning inom universitet och högskolor

Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet (SU) har under lång tid haft en dominerande ställning inom kriminologisk universitetsforskning. Den första professuren i allmän kriminologi inrättades vid Stockholms universitet 1964. År 1970 startades vid SU landets första grundutbildning i kriminologi. Sedan 1987 är Kriminologiska institutionen en egen institution inom Stockholm universitets Samhällsvetenskapliga fakultet (Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet 2021). Idag är institutionen, med sina drygt 40 anställda, fortfarande landets största kriminologiska universitetsinstitution, men dess ställning är inte lika dominerande. På grund av mycket stor efterfrågan har det, under årens lopp vid flera av landets universitet och högskolor bildats små enheter som i en eller annan organisatorisk form bedriver undervisning i kriminologi. Flera av dessa enheter har sedermera vuxit och även börjat bedriva forskning (som exempel kan nämnas Institutionen för kriminologi vid Malmö universitet, kriminologiutbildningarna vid Linnéuniversitetet, kriminologiutbildningen vid Universitetet i Örebro, Mittuniversitetet i Sundsvall samt Högskolan i Gävle).

Ett nytt skede i denna utveckling är relaterad till en utökning och decentralisering av polisutbildningen. Denna utbildning, som tidigare har varit placerad vid Polishögskolan i Solna utanför Stockholm, bedrivs numera på fem olika universitet och högskolor över hela landet: Umeå universitet, Södertörns högskola, Linnéuniversitetet, Malmö universitet och nu senast Högskolan i Borås. På så sätt har fem nya akademiska miljöer uppstått och börjat utveckla kriminologisk forskning med inriktning på polisvetenskap. Denna utveckling sker i olika takt. Min bedömning är att man hitintills har kommit längst i detta arbete i Malmö, Växjö och i Umeå. Det bör dock framhållas att forskningsresurser med koppling till polisutbildningar inte kan kallas annat än rudimentära. Vidare dras polisutbildningarna med allvarliga svårigheter vad gäller rekrytering av forskare och akademiska lärare med kompetens inom polisforskning. Eftersom dessa utbildningar inte avslutas med högskoleexamen, finns det inte heller en naturlig möjlighet att rekrytera forskare från utbildningen, utan doktorander och forskare måste rekryteras ifrån andra ämnen.

Slutligen bör nämnas att enskilda forskningsprojekt med kriminologisk inriktning även bedrivs i anknytning till andra akademiska ämnen så som sociologi, psykologi, nationalekonomi, data och systemvetenskap, medicinsk epidemiologi, medicin m.fl.

Forskning inom övriga myndigheter

För att bedöma behovet av nya satsningar inom kriminologisk forskning är det nödvändigt att undersöka vilken forskning som bedrivs inom myndigheter som är direkt eller indirekt knutna till rättsväsendet. Denna forskning är dels kopplad till regeringens expertmyndighet på det kriminalpolitiska området, Brå och dels till

myndigheter som bedriver forskning som ett led i sin verksamhet inom olika delar av det kriminalpolitiska fältet.

Det är svårt att bedöma hur stora resurser som myndigheter med anknytning till rättsväsendet¹⁵ årligen satsar på forskning. Riksrevisionen har dock nyligen (Riksrevisionen 2021:5) genomfört en granskning av de statliga myndigheternas Forsknings och Utvecklings (FoU)-verksamhet. Av granskningen framgår omfattning och karaktär av myndigheternas FoU-arbete. I tabellen nedan återges uppgifter från Riksrevisionens rapport som rör myndigheter med anknytning till rättsväsendet¹⁶:

Tabell 1 Utgifter för FoU (tkr). Källa: Riksrevisionen

Myndighet	Utlyser medel för FoU	Uppdragsforskning	Övrig utlagd FoU	Bedriver egen FoU	Utgifter för FoU 2019
Brottsförebyggande rådet				ja	52 952
Brottsoffermyndigheten	ja			ja	14 492
Domstolsverket				ja	3 083
Kriminalvården				ja	11 850
Polismyndigheten		ja		ja	11 000
Rättsmedicinalverket			ja	ja	16 200
Statens institutionsstyrelse	ja			ja	14 690
Tullverket				ja	1 535

De 85 myndigheter som ingår i Riksrevisionens granskning har alla uppgett att de har någon form av FoU verksamhet. Det bör noteras att varken

¹⁵ Alla myndigheter som diskuteras här räknas inte som en del av rättsväsendet, eller ligger under justitiedepartementet. Dessa myndigheter har dock på ett eller annat sätt betydelse för samhällets insatser med anledning av brott.

¹⁶ Att definiera vilka myndigheter som har anknytning till rättsväsendet är inte enkelt. Ska man till exempel inkludera i uppräkningsen ovan även sådana myndigheter som Inspektionen för socialförsäkringen, Skatteverket och Riksgäldskontoret som alla har en roll att uppdaga brottslighet? Ingen av dessa myndigheter tycks dock f.n. bedriva eller initiera kriminologisk forskning.

Åklagarmyndigheten eller Ekobrottsmyndigheten finns bland dessa. Inte heller nämns Säkerhetspolisen i granskningen.

Brå är obetingat den mest centrala aktören inom kriminologisk forskning. Brå:s budget för år 2019 var på 150 miljoner kr (Regeringskansliet 2019). Enligt uppgifter från Riksrevisionens granskning använder Brå 35 procent av sin budget för FoU-verksamhet. Utöver detta är Brå ansvariga för produktionen av svensk kriminalstatistik och för stöd till kommuner och andra i deras brottsförebyggande arbete, däribland förebyggande av våldsam extremism. En ansenlig del av Brå:s verksamhet består av utredningsarbete som i huvudsak bedrivs på uppdrag av regeringen men även på uppdrag av andra offentliga aktörer. Viss utredningsverksamhet initieras även av myndigheten själv. En del av Brå:s kunskapsproduktion kan definieras som forskning, andra är av enklare utredningskaraktär. Gränsdragningen är som nämnts svår. En genomgång av den svenska kriminologiska litteraturen (se nedan samt t.ex. Sarnecki & Carlsson 2020 & 2021) ger dock vid handen att Brå har en mycket central roll vad gäller kunskapsproduktion om brottslighet i Sverige.

Även Brottsoffermyndigheten har en viktig roll inom kriminologisk forskning, i synnerhet beträffande forskning om brottsoffer (viktimologi). Cirka 30 procent av myndighetens budget används för FoU-verksamhet. Förra året beviljade Brottsoffermyndigheten anslag till forskning på 9 miljoner kronor (Brottsoffermyndigheten 2021) vilket är ett ansenligt belopp i detta sammanhang.

Polismyndighetens FoU-verksamhet uppgick enligt myndighetens egna uppgifter till 11 miljoner kronor år 2019, vilket utgör mindre än 0,5 promille av myndighetens anslag detta år. Av myndighetens årsredovisning (Polismyndigheten 2021) framgår att myndighetens FoU-medel i huvudsak används för forensisk forskning. Polismyndighetens FoU-verksamhet är decentraliserad, och upphandling av forskning har hitintills skett lokalt. Numera har polisen inrättat en nationell samordningsfunktion för forskningsfrågor och har fått möjlighet att upphandla även annan än forensisk forskning. Det är svårt att bedöma den faktiska omfattningen av den forskning som finansieras av Polismyndigheten, men allt tyder på att den inte är särskilt omfattande.

Kriminalvårdens FoU-utgifter utgör enligt uppgifter från Riksrevisionen (2021) cirka 1,3 promille av myndighetens anslag. Kriminalvården bedriver intern forskning och utvärdering som delvis initieras och utförs av externa forskare.

Statens institutionsstyrelse (SiS) använder också 1,3 procent av sitt anslag för FoU-verksamhet. Myndigheten beviljar årligen cirka 7 miljoner kronor till forskning om myndighetens ansvarsområde: institutionsvård av unga och missbrukare.

De övriga myndigheterna i tabellen ovan bedriver förhållandevis blygsam FoU-verksamhet, och den verksamhet som bedrivs är i huvudsak inriktad på annat än kriminologisk forskning. Utifrån det ovan anförda kan man dra slutsatsen att myndigheter med anknytning till rättsväsendet, med undantag för Brottsförebyggande rådet och Brottsoffermyndigheten, satsar mycket små andelar av sin budget på FoU-verksamhet. Särskilt anmärkningsvärt är detta när det gäller

Polismyndigheten, som i olika sammanhang framhåller vikten av kunskapsbaserat polisarbete (Polismyndigheten 2021).

Även andra myndigheter och förvaltningar beviljar ibland medel för vad som kan definieras som kriminologisk forskning. Hit hör bland annat den tidigare nämnda Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Stockholm Stad som ibland beviljar medel för utvärderingar av egna brottspreventiva insatser.

Tillvägagångssätt

Undertecknad fick alltså av VR i uppdrag att på kort tid (en månad + 1,5 månader för en assistent) ”framställa en forskningsöversikt som syftar till att översiktligt beskriva den mest relevanta forskningen inom området, identifiera kunskapsluckor samt undersöka hur Vetenskapsrådet bäst kan ge stöd till forskning inom ramen för det nationella forskningsprogrammet”. Det var alltså aldrig meningen att genomföra någon grundlig och uttömmande genomgång av svensk kriminologisk forskning. Inte heller ingick i uppdraget att göra någon analys av den kriminologiska forskningens kvalitet. Att genomföra en fördjupad studie av den svenska forskningen om brottslighet, en sorts metaanalys av kriminologisk forskning, skulle för övrigt vara av stort intresse. En sådan studie kräver emellertid betydligt längre tid och en annorlunda metodologisk ansats.

Huvudmetoden för att besvara VR:s frågeställningar var en email-enkät som har skickats till kriminologiska forskningsmiljöer, samt till enskilda forskare som bedömts aktivt bedriva forskning om brott. I enkäten ombads respondenterna att svara på följande tre frågor:

- Nämn några (upp till 15 beroende på miljöns storlek) vetenskapliga arbeten av stor relevans för det planerade programmet som har publicerats i din forskningsmiljö under de senaste 10 åren.
- Vilka är, enligt din uppfattning, de viktigaste kunskapsluckorna i svensk forskning om brottslighet? På vilken typ av forskning anser du att nya resurser bör satsas i första hand?
- Vilket anser du är det viktigaste budskapet till VR inför skapandet av det nya programmet?

Sammanlagt skickades enkäten till 59 e-mail adresser. När det gäller kriminologiska miljöer har vi skrivit till de universitet och högskolor där det enligt våra uppgifter bedrivs utbildning och/eller forskning i kriminologi (bland annat de fem polisutbildningarna) samt till övriga myndigheter där kriminologisk forskning bedrivs. Som nämnts ovan har vi även skrivit till ett antal enskilda forskare.

Svar har inkommit från sammantaget 44 miljöer och personer. Svaren har producerats på varierande sätt beroende på miljöernas karaktär; ibland har svaren författats av enskilda forskare, ibland av verksamhetsledare och ibland av arbetsgrupper som tillsatts för ändamålet. Seminariet den 4 november visade att urvalet av miljöerna var tämligen representativt för de miljöer som arbetar med forskning om brottslighet. Detta emellertid med ett undantag. Som det framgick av yttrandet från professor Randi Hjalmarsson, Göteborgs universitet, har översikten i

stor utsträckning missat den nationalekonomiska forskningen om brottslighet. Uppgifter om denna sorts forskning har inkluderats i den här versionen av rapporten.

Sammanlagt har vi genom svar från forskarna/forskningsmiljöerna fått fram 201 publikationer, de flesta av dem i form av tidskriftsartiklar men även några böcker, bokkapitel och ett och annat konferenspaper.

Forskningsmiljöernas och forskarnas svar på fråga 2 och 3 har sammanställts och bearbetats med enkel kvalitativ innehållsanalys. Kommentarer till den preliminära rapporten samt anteckningar från seminariet den 4 november har analyserats med samma metod. Det bör framhållas att denna kvalitativa analys självklart även har påverkats av min 45 åriga erfarenhet av svensk kriminologisk forskning. En sammanfattning av analysen redovisas nedan.

Som komplettering till enkäten har en Boolesk litteratursökning genomförts. I en sådan sökning används en kombination av – för studiens syfte – relevanta ord, samt synonymer till dessa. Fördelen med denna sök teknik anses vara att den tillåter ett brett utfall. Utvalda söktermer matchades mot abstracts i artiklar som finns tillgängliga i databasen. Sökningen omfattade åren 2011 – 2021 och avsåg utöver artiklar även bokkapitel och vissa konferenspaper. Publikationer som inkluderades var antingen på engelska eller svenska, och publicerade antingen i Sverige eller av åtminstone en svensk författare. Även publikationer som jämför förhållanden i Sverige med förhållanden i andra länder ingår. Däremot exkluderades publikationer som enbart avsåg rättsväsendets organisation samt forensisk forskning. Den slutgiltiga sökningen genomfördes 2021-08-05 i Stockholm och Malmö Universitets institutionella tillgångar hos ESCHOhost¹⁷. Resultat av sökningen genomgicks manuellt så att alla irrelevanta poster kunde uteslutas. Sammanlagt hittades den vägen 303 publikationer.

I huvudsak bygger genomgången på genomlysning av abstracts av de olika publikationerna, i vissa fall när abstrakten saknades eller inte gav tillräcklig information togs hela publikationen fram.

¹⁷ Följande begrepp användes i sökningen: (crime in Sweden) OR (polis) OR (polisen) OR (brott i Sverige) OR (brottslighet) OR (ungdomsbrottslighet) OR (våld) OR (sexuallbrott) OR (våldtäkt) OR (bedrägeri) OR (brottsstatistik) OR (crime statistics in Sweden) OR (bedrägeri) OR (fraud in Sweden) OR (robbery in sweden) OR (robberies in Sweden) OR (stöld) OR (Kriminalitet) OR (criminality in Sweden) OR (brottslighet i Sverige) OR (delinquency in Sweden) OR (polisen) OR (poliser) OR (Svensk polis) OR (Swedish police) OR (brottsprevention) OR (crime prevention in sweden) OR (Swedish crime prevention) OR (våldsbrottslighet) OR (rape in Sweden) OR (theft in Sweden) OR (white-collar crime in Sweden) OR (miljöbrott) OR (narkotikabrott) OR (narkotikabrottslighet) OR (organiserad brottslighet) OR (gängkriminalitet) OR (organized crime in Sweden) OR (gang criminality in Sweden).

Bilden av kriminologisk forskning under det senaste decenniet

Som beskrivs ovan har uppgifter om svenska kriminologiska publikationer under de senaste 10 åren samlats in på två sätt: dels genom uppgifter från kriminologiska miljöer och dels genom databassökningar. Den totala listan av publikationer (efter komplettering med uppgifter om brottsforskning inom nationalekonomi) består av 491 publikationer. Några få av publikationerna (13) förekommer på båda listorna. Den dåliga överlappningen tyder på att den genomförda databassökningen missar en hel del av de publikationer som uppfattas som centrala av forskarna som besvarat enkäten. Det kan konstateras att två typer av publikationer, även efter kompletteringen, inte i tillräcklig utsträckning täcks av genomgången. Det handlar dels om vissa myndighetspublikationer (bl.a. utredningar från Brå) och dels om vissa monografiavhandlingar. I den fortsatta redogörelsen tar jag dock hänsyn till denna brist.

Eftersom uppdraget handlade om att ”översiktligt beskriva den mest relevanta forskningen” får publikationer som nämns av forskarna som relevanta för programmet, större tyngd i den följande redovisningen än de publikationer som genererats genom litteratursökningen.

Det årliga antalet publikationer har ökat under de undersökta åren. Innan jag övergår till en mer detaljerad genomgång av materialet, kommer nedan några mer övergripande konstateranden:

Det framgår av det genomgångna materialet att det publiceras en hel del kriminologi i Sverige. Detta trots att ämnet är förhållandevis litet. Samtidigt är forskningen inom ämnet mycket varierad. Vi kan också observera att olika miljöer, i alla fall delvis, inriktar sig på olika aspekter av ämnet. Således kan vi se att t.ex. Stockholms universitet och Linnéuniversitetet publicerar en del forskning rörande kriminalpolitik. Stockholms universitet publicerar även bland annat en del studier om longitudinell utveckling av brottslighet på makronivå. Universiteten i Örebro och Malmö samt Mittuniversitetet intresserar sig för riskbedömningar och prevention. Umeå universitetet bedriver en del viktinologiska studier medan Nationellt Centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet ofta i sina publikationer tar upp frågor rörande våld mot kvinnor.

Bland de genomgångna publikationerna kan man hitta ett flertal artiklar rörande hur interaktionen mellan arv och miljö påverkar brottsligheten, samt om kopplingar mellan psykiska sjukdomar och brott. Majoriteten av dessa publikationer kommer från Karolinska institutets, Institutionen för medicinsk epidemiologi och biostatistik. Vid Institutionen för nationalekonomi med statistik, Göteborgs universitet, bedrivs bl.a. en del forskning med inriktning på effekter av påföljder och andra åtgärder mot brott, forskning med liknade inriktning bedrivs även vid Ekonomiska institutionen, samt Institutet för social forskning vid Stockholms universitet.

Flera miljöer som är anknutna till de fem polisutbildningarna bedriver polisrelevant forskning. Polisforskning bedrivs emellertid även på annat håll inte minst på Brå.

Brå gör också analyser av brottsstatistiken, bl.a. analyseras med stor noggrannhet dödligt våld. Brå genomför dessutom en del utvärderingar, men den typen av forskning finns även bl.a. på Malmö universitet. Forskning om våldsbejakande extremism bedrivs vid Institutet för Framtidsstudier (IFFS). Sådan forskning finns emellertid även på annat håll som exempelvis vid Göteborgs universitets Segerstedtsinstitutet, Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) samt vid Försvarshögskolans Centrum för asymmetriska hot- och terrorismstudier (CATS) där man även bedriver forskning om terrorism.

Det generella intrycket är att majoriteten av projekten är förhållandevis små, det är relativt sällan som det rör sig om en större forskargrupp som står bakom ett projekt där publikationen ingår i en serie av publikationer inom ett större forskningsprogram. En ansevärd andel av de kriminologiska publikationerna kommer ifrån myndigheter. Dessa skiljer sig från universitetets publikationer genom att de är oftast på svenska, har pragmatisk (åtgärdsinriktad karaktär) och inte är referee-granskade. Som nämnts tidigare vad gäller sådana publikationer är det inte alltid lätt att dra en gräns mellan utredning, forskning samt statistikproduktion.

En förteckning över de genomgångna publikationerna finns i bilagan. Nedan följer en kort sammanfattning av de intryck jag fick när jag gick igenom publikationerna. Redovisningen bygger på den ovan presenterade, något modifierade, indelningen av kriminologisk forskning som inspirerats av Sutherlands bok från 1924.

Samhällsförhållanden bakom kriminalpolitiken

Det finns i materialet sammanlagt cirka 40 publikationer med denna inriktning, detta är den minsta av de fyra undersökta kategorierna. En del av publikationerna i denna del kan klassificeras som kritisk kriminologi, där strafflagstiftningen och andra delar av kriminalpolitiken granskas och värderas. Ett typiskt tema är övergången från behandlingsinriktning till straffinriktning eller den allt starkare betoningen av brottsoffer inom kriminalpolitisk diskurs- och lagstiftning. Flera av studierna har rättsvetenskaplig karaktär, där samhällsfaktorer bakom lagstiftning diskuteras utifrån olika perspektiv. Det kan handla både om historiska studier och om studier av nyare lagstiftning. Flera av dessa studier har komparativ karaktär, där lagstiftning och kriminalpolitik i Sverige jämförs med kriminalpolitik och lagstiftning i andra ofta närliggande länder.

De undersökta publikationerna berör ett stort antal olika aspekter av den kriminalpolitiska diskursen. Det kan handla om sådana ämnen som terrorism, människohandel, miljöbrott, gängbrottslighet, våld mot kvinnor, brott mot välfärden, legalisering av cannabis, rättsmedvetande, brottsoffer, med flera. Frågor som diskuteras rör t.ex. hur sådana begrepp etablerats som problem och hur synen på dessa förändras i den svenska kriminalpolitiska diskursen. Det handlar ofta om likheter och skillnader vad gäller konstruktionen av den här typen av problem i Sverige och i jämförbara länder.

Ett annat område som förekommer i flera av publikationerna är en analys av olika typer av social oro, som exempelvis kravallerna i Stockholmsförorten Husby¹⁸ 2013, som granskats både med fokus på orsaker och utifrån myndigheternas hantering av dessa. Publikationer rörande diskussionen om invandrades brottslighet, samt om brottslighet i socialt utsatta områden berör delvis liknande frågeställningar.

Några av studierna utgår från några inom kriminologin etablerade teoretiska begrepp, som till exempel Stanley Cohens (2011) ”moralisk panik” eller Nils Christes och Kettil Brunns (1985) ”den goda fienden”. Andra begrepp som analyserats är bland annat ”statens kontrollkultur”, eller innebörden av begreppen ”gäng” kontra ”organiserad brottslighet”.

Metoden är framförallt kvalitativ och inte sällan diskursanalytisk, även om några kvantitativa studier förekommer. Majoriteten av publikationerna är på engelska och har publicerats i vetenskapliga tidskrifter. Kvaliteten varierar, men är, enligt min bedömning, i flera av publikationerna påtagligt hög.

Brottslighetens omfattning, struktur, utveckling över tid och orsaker

Många publikationer i kriminologi rör olika aspekter av rubricerat tema, i denna genomgång hittar vi dock ännu fler publikationer i avsnittet om åtgärder med anledning av brott. I litteraturgenomgången finns det c:a 160 publikationer som klassificerats under rubriken ”brottslighetens omfattning, struktur, utveckling över tid och orsaker”, och då har vi inte tagit med alla avhandlingar från bland annat Stockholms universitet och publikationer från Brå. Det finns betydligt fler publikationer i denna kategori i slutet jämfört med i början av den undersökta perioden. Den generella bilden av de genomgångna publikationerna är att de ofta är ambitiösa, håller hög kvalitet och har publicerats i internationella tidskrifter. En stor andel av publikationerna består av registerstudier, omfattar stora populationer och är således av kvantitativ karaktär, även om det också förekommer mindre kvalitativa undersökningar. Forskningen berör många aspekter av brottsproblematiken men fokuserar ofta på i samhällsdiskursen aktuella frågor så som dödligt våld, våld i nära relationer, invandrades brottslighet och extremism. Ett antal av studierna har genomförts inom ramen för internationella samarbeten och flera är av komparativ karaktär.

Förhållandevis många publikationer i denna del har medicinsk, ofta psykiatrisk samt psykologisk inriktning. I dessa publikationer undersöks sambanden mellan genetiska och psykologiska individegenskaper, olika typer av brottslighet (inte sällan våld) och annat avvikande beteende. Flera av dessa publikationer tar upp frågor rörande missbruk och brottslighet. Vidare återfinns publikationer som diskuterar den klassiska frågan om arv kontra miljöns betydelse för brottslighet. Empirin i dessa studier hämtas ifrån till exempel det svenska Tvillingsregistret samt ifrån en rad andra, ofta medicinska, databaser.

Det finns också ett antal studier som söker svara på hur olika risk- och skyddsfaktorer i barndomen påverkar brottslighet i vuxen ålder. Det kan handla

¹⁸ Dessa kravaller spred sig till flera andra orter i Sverige.

om, familje- och granskapsfaktorer, utbildning men även t.ex. exponering för små mängder bly i barndomen.

Ett område som röner stor uppmärksamhet bland forskare är olika aspekter av våld; således återfinns flertalet studier om dödligt våld, våldtäkt, våld mot kvinnor i synnerhet i relationer, barnmisshandel, våld i arbetslivet och ungdomsvåld. Många av studierna berör tidiga riskfaktorer för utvecklingen av aggressivt och våldsamt beteende.

Ett annat område som får stort utrymme i den genomgångna forskningen är brottslighetens spatiala distribution och denna distributions konsekvenser för olika samhällsförhållanden som exempelvis rädsla för brott, bostadspriser m.m.

Svensk kriminologi har en tradition av studier på makronivå, där forskare med hjälp av olika indikatorer studerar brottslighetens utveckling över tid och söker förklaringar till denna. Det finns ett antal studier av denna typ även i det undersökta materialet. Som exempel kan nämnas undersökningar av minskande skillnader i brottsligheten mellan kvinnor och män, eller utvecklingen av lagföringar för brott hos individer ifrån olika samhällsgrupper. I detta sammanhang kan också nämnas ett stort antal deskriptiva publikationer från Brå. Dessa publikationer har, som nämnt, i varierande grad karaktären av statistikproduktion, enklare utredningar och kriminologisk forskning. Som exempel kan nämnas publikationen ”Konstaterade fall av dödligt våld” (Brå 2021b) som utgör en bearbetning av polisens register över anmälda fall av dödligt våld och syftar till att ge en så korrekt bild som möjligt av den faktiska omfattningen av det dödliga våldet i Sverige. Även om publikationen - som utkommer årligen - knappast kan räknas som forskning, har den haft mycket stor betydelse för den kriminologiska diskursen under de senaste åren.

Även om de är ganska fåtaliga så återfinns i materialet även studier rörande ekonomisk brottslighet och korruption. Flera av dessa studier har publicerats i början av insamlingsperioden.

Som nämnts är den studerade forskningen tämligen omfattande, mångfacetterad och inte sällan av god kvalitet. Teoretiska utgångspunkter varierar. Vi kan finna många olika teoretiska ansatser med en viss dominans av kontrollteorier och genusteorier. En del av de granskade studierna saknar överhuvudtaget förankring i kriminologisk teori. Enligt min bedömning saknas mer traditionella studier, som utgår ifrån kriminologisk teoribildning och som genom livsförloppsметодик söker svar på frågor rörande brottslighetens orsaker i det moderna samhället. Det har bedrivits sådan forskning tidigare i Sverige, men det är osäkert om dessa resultat fortfarande gäller i vårt föränderliga samhälle. Ett annat område som förefaller vara eftersatt i dagens svenska kriminologi, är teoriutveckling.

Forskning om åtgärder med anledning brott

Sammanlagt har vi funnit cirka 230 publikationer med denna inriktning. Detta är alltså den största kategorin bland de granskade publikationerna. I sammanställningen i bilagan kan man observera en klar tendens, nämligen att antalet publikationer om åtgärder med anledning av brott har ökat med åren. Denna

del av genomgången forskning karakteriseras av mindre studier som ofta har karaktären av utvärderingar men också några större studier som granskar effekterna av kriminalpolitiska åtgärder. Utvärderingarna avser antingen olika avgränsade (ofta lokala) brottsförebyggande insatser, eller den svenska lagstiftningen och tillämpningen av denna rörande vissa specifika frågor. Många av utvärderingarna avser olika aspekter av polisarbetet och hur detta kan effektiviseras.

Flera av undersökningarna fokuserar på frågor som är aktuella i samhällsdebatten, exempelvis våldsprevention av exempelvis skolvåld, våld mot kvinnor, sexuellt våld samt våld bland unga män. Det finns dock även studier om åtgärder mot ekonomisk och organiserad brottslighet så som penningtvätt och cyberrelaterad brottslighet. Flera av studierna intresserar sig för frågor som rör samarbetet inom och mellan aktörer som arbetar med brottsprevention.

En del av studierna använder avancerad metodik och några är väl förankrade i kriminologisk teori. Majoriteten tycks dock enbart beskriva olika typer av åtgärder och/eller försöka fastställa effekterna av sådana åtgärder. Många av studierna är enbart deskriptiva (ofta s.k. processutvärderingar) och ger därför inte möjlighet till slutsatser om effekter av åtgärderna. Många av de kvantitativa studierna (dock inte alla) omfattar få individer och saknar därför ”power” att kunna presentera signifikanta resultat.

Det finns även en och annan studie som ställer mer övergripande frågor kring olika aspekter av åtgärder mot brott t.ex. gällande effekterna av placering av unga på institutioner, effekterna av fängelsestraff eller effekterna av ökad kameraövervakning. Vidare förekommer det några litteraturgenomgångar av ett helt område inom brottsprevention. Dessa är dock sällsynta och har inte karaktären av systematiska metaanalyser.

Det övergripande intrycket är att kvaliteten på studierna varierar och att hela fältet är mycket splittrat.

Viktimologisk forskning

Genomgången av viktimologiska publikationer ger intrycket att det i Sverige bedrivs förhållandevis omfattande och dynamisk forskning inom området. Det finns cirka 80 sådana publikationer i litteraturgenomgången. En svag tendens till ökning av antalet viktimologiska publikationer kan observeras under de undersökta åren. Publikationer varierar både med avseende på metodologi och teoretiska utgångspunkter. I genomgången återfinns både stora kvantitativa studier med avancerad metodik och mindre kvalitativa studier som bygger på ett fåtal djupintervjuer. Även ett antal totalpopulationsstudier återfinns. Vidare förekommer några textanalyser, som fokuserar på tolkning av lagstiftning.

Anledningen till den viktimologiska forskningens förhållandevis starka ställning i Sverige är, enligt min bedömning, att det finns ett antal aktörer som starkt driver dessa frågor. Här bör främst nämnas Brottsoffermyndigheten (som finansierar ansenliga delar av denna forskning), och Nationellt Centrum för Kvinnofrid. En väsentlig roll när det gäller viktimologiska studier har även Brå. Inte heller bör

betydelsen underskattas av de frivilliga organisationer som aktivt arbetar med stöd till brottsoffren och som samtidigt driver ett opinionsarbete.

Genusteoretiska utgångspunkter är vanliga i svensk viktimologisk forskning. Det är två grupper av brottsoffer som många studier fokuserar på, nämligen kvinnor och barn som exponeras för våld. När det gäller kvinnor så handlar det i stor utsträckning om våld i nära relationer (både fysiskt och psykiskt) samt sexuellt våld. När det gäller barn fokuserar man på olika aspekter av barnmisshandel, inklusive på barn som bevittnar våld som män utför mot kvinnor i nära relationer, samt på barns utsatthet för sexuellt våld. Som nämnts analyserar flera studier våldsproblematiken utifrån ett feministiskt perspektiv. Mer sällan förekommer undersökningar där problem hos andra offergrupper tas upp, som exempelvis bland invandrare och etniska minoriteter, äldre eller hos olika yrkesgrupper (t.ex. socialarbetare).

Inom det viktimologiska forskningsfältet räknar jag även forskning om indirekta skador orsakade av brott, inte minst rädsla för brott. Det finns i materialet några studier med denna inriktning.

Som nämnts ovan är Brå en viktig aktör i detta sammanhang. Brå genomför sedan 2006 Nationella Trygghetsundersökningen (NTU). Detta är en stor undersökning som numera vänder sig till 200 000 respondenter och således producerar resultat inte bara på riksnivå utan även på lokalnivå. I undersökningen besvarar respondenterna frågor om sin utsatthet för brott, upplevelser av denna utsatthet, rädslan för brott, samt om synen på rättssystemet. Dessa undersökningar, trots ansevärd metodologiska problem kopplade till ett stort bortfall, har stort inflytande på den svenska brottsofferdiskursen.

Brå genomför även regelbundet ett antal andra studier med viktimologisk inriktning som exempelvis handlar om utsatthet för hatbrott, politikernas utsatthet, hat och kränkningar på internet, utsatthet hos etniska minoriteter, utsatthet hos äldre, samt utsatthet hos ungdomar i årskurs 9.

Det finns i huvudsak två inriktningar vad gäller huvudfrågan i den viktimologiska forskningen; dels beskrivs olika aspekter av utsattheten, dels analyseras samhällets stöd och hjälp till brottsoffer. Slutsatserna som dras i de sistnämnda studierna är ofta relaterade till en kritik av hur olika myndigheter hanterar brottsofferproblematiken

Det gemensamma för de flesta studierna är starka ställningstaganden för att samhället bör öka insikterna om brottsoffrens utsatthet (i synnerhet vad gäller de mest sårbara grupperna) och förbättra insatserna vad gäller att lindra skador orsakade av brott. Det finns dock även forskning som ifrågasätter hela brottsofferdiskursen och bland annat pekar på dess koppling till den s.k. ”hårdare-tag-politiken”.

Forskarnas syn på behov av framtida kriminologisk forskning

Forskarnas generella synpunkter på utveckling av den kriminologiska forskningsmiljön

De tillfrågade forskarna uttrycker önskan om en kraftig satsning på högkvalitativ, teoridrivna och metodinnovativa forskning med internationell anknytning. Många av forskarna framhåller att forskning om brott (kriminologi) är tvärvetenskapligt och att den tvärvetenskapliga ansatsen ytterligare bör breddas. B.l.a. vill man att element ur sådana ämnesområden som beteendevetenskap (bland annat utvecklingspsykologi, socialpsykologi, beslutsprocesser m.m.), nationalekonomi (ekonometri), medicin (psykiatri, hjärnans funktioner, DNA-forskning), statsvetenskap, medieforskning m.fl., ska få djupare förankring i den kriminologiska disciplinen.

Vidare framhålls alltså att kriminologisk forskning idag är splittrad över många, ofta små och svaga, miljöer. Förhoppningar uttrycks om att det nya programmet kan komma att innebära en kraftfull satsning på några få miljöer (inte enbart begränsade till Stockholm). Man vill att resurserna satsas på några större i stället för på många mindre projekt. Det förekommer också, hos några av respondenterna, kritik mot en brist på balans mellan kvantitativ och kvalitativ forskning, där den sistnämnda anses dominera¹⁹. Vad gäller kvantitativ forskning framhåller några av kritikerna att många studier är små och därför brister i statistisk tyngd. Detta trots att studier av betydligt större datamaterial skulle vara möjliga vid en bättre samordning av forskningen. En annan kritik rör övervikten av deskriptiva studier och underskottet av studier som söker testa kausala modeller.

Det framhålls att på annat håll i världen (inte minst i Storbritannien och USA) genomförs experimentell utvärderingsforskning som ger möjligheter att med större säkerhet uttala sig om effekterna av olika brottspreventiva åtgärder. I Sverige existerar denna typ av forskning i mycket begränsad utsträckning. För att denna forskning ska vara möjlig krävs mycket nära samarbete mellan forskare och de myndigheter som ansvarar för verkställandet av olika delar av kriminalpolitiken (exempelvis polisen, åklagare, kriminalvården, domstolarna, socialtjänsten). Även kvasiexperimentell kriminologisk forskning är sällsynt i Sverige trots att förutsättningarna för sådan forskning, till exempel när lagar ändras eller det sker andra stora förändringar i samhället (som den ”stora flyktingvågen” 2015) finns.

Flera av forskarna påpekar att även om den kriminologiska forskningen är i behov av samordning, så är det också av stor vikt att programmet samtidigt öppnar för nytänkande och generositet. Önskvärt är att forskningen inte blir allt för konventionell och fastlåst i det som för dagen ses som aktuella forskningsfrågor. Det framhålls samtidigt ett behov av flexibilitet; den kriminalpolitiska diskursen förändras snabbt och forskningen behöver ta sig an nyuppkomna spörsmål. Det

¹⁹ Något som bara delvis får stöd i litteraturgenomgången. Faktum är dock att många av avhandlingarna i kriminologi som lags fram under det senaste decenniet har en kvalitativ inriktning.

handlar alltså om en balans mellan vad som för tillfället anses samhällsnyttigt, och forskning som utformas utifrån forskares nyfikenhet och kreativitet.

Utifrån den ovan presenterade indelningen av kriminologisk forskning sammanfattas nedan forskarnas övriga synpunkter.

Samhällsförhållanden bakom kriminalpolitiken

Kunskapsbasen för kriminalpolitiken

Flera av respondenterna framhåller att kunskapen om de faktorer som styr kriminalpolitiska reformer är mycket begränsad. Detta gäller internationellt, men även i Sverige. Det råder också ganska stor enighet bland respondenterna om att forskning av typen "what works in crime prevention" (Sherman m.fl. 1998) kraftigt behöver byggas ut och utgöra en kunskapsbas brottspreventiva insatser i Sverige. Samtidigt framhåller flera av respondenterna att kopplingen mellan forskningsbaserade kunskaper om effektiva åtgärder mot brott och kriminalpolitiska förslag och beslut, idag är tämligen svag och bör stärkas. En förutsättning för detta är mer forskning om effekterna av olika typer av kriminalpolitiska beslut rörande brottslighet. Jag återkommer till dessa frågor senare.

I diskussionen rörande förslag till många av de senaste årens kriminalpolitiska reformer (i synnerhet de senaste årens skärpningar av påföljder inte minst för vålds- och sexualbrott) hänvisar olika utredningar, regeringen och oppositionen till det s.k. allmänna rättsmedvetandet. Det anses vara en viktig politisk strävan att påföljder ska stämma överens med människors uppfattningar om de skador som brottsliga handlingar orsakar. Forskarna påpekar emellertid att kunskaper i stort sett saknas vad gäller allmänhetens syn på brottets skadlighet (klandervärdhet), eller straffvärdet hos olika brott. I Sverige har endast en sådan studie (Jerre 2013) gjorts under det senaste decenniet. Respondenterna framhåller att det finns ett stort behov av denna sorts forskning, d.v.s. sådana undersökningar som inte enbart ställer frågor om allmänna attityder till straff i allmänhet (där en stor majoritet uppger att straffen är alldeles för milda) utan som ställer konkreta frågor om straffvärdet hos olika brottsliga handlingar (s.k. vinjettstudier).

I den kriminalpolitiska debatten tenderar värderingar som uttrycks i massmedier, både traditionella och internetbaserade, uppfattas som uttryck för den allmänna opinionen. Enligt respondenterna är emellertid kopplingen mellan det allmänna rättsmedvetandet, mediernas framställning av brottslighet och kriminalpolitiken inte tillräckligt väl undersökt. I synnerhet saknas forskning om kopplingen mellan medier och kriminalpolitik under det senaste decenniet, en period under vilken den kriminalpolitiska debatten alltså tycks ha intensifierats.

Forskning om framtida hot

Flera respondenter pekar på rättsväsendets och andra myndigheters handfallenhet inför nya kriminalpolitiska hot. Man efterlyser en intensifiering av framtidsforskning, där forskare utifrån förväntade samhällsförändringar söker förutse framtida kriminalpolitiska utmaningar. Dessa kan beröra fortsatt utveckling

av IT- och AI- teknik, men även konsekvenser av klimatförändringar, pandemier, migrationsvågor, politiska och ekonomiska konflikter och kriser, systematiska desinformationskampanjer och liknande. Sådan forskning kan ge underlag för framtida kriminalpolitiska beslut.

Brottslighetens omfattning, struktur, utveckling över tiden och orsaker

Mått på brottsligheten

Som bekant är mätning av brottslighetens omfattning och struktur komplicerad, och för att få en så allsidig bild av brottsligheten som möjligt krävs olika metodologiska tillvägagångssätt. Respondenterna framhåller att adekvata och tillförlitliga mått på brott är nödvändiga för en uppföljning och utvärdering av lokala brottspreventiva åtgärder, för en utvärdering av kriminalpolitik på samhällsnivå och för att ge medborgarna adekvat information om brottsutvecklingen, samt om riskerna relaterade till att utsättas för brott. Flera respondenter identifierar ett stort behov av att metoderna för mätningen av brottsligheten utvärderas och utvecklas. Detta gäller inte minst de metoder som utgör ett alternativ till mått på registrerad brottslighet, så som nationella och lokala offer- och trygghetsundersökningar samt andra frågestudier. Flera av dessa undersökningar är tyngda av stora metodologiska problem, främst stora och ökande bortfall. Kompatibiliteten mellan olika undersökningar av brottsutvecklingen bedöms inte vara tillräckligt väl undersökt. Många av de ovan nämnda typerna av studier genomförs av Brå. Det framhålls att oberoende forskning och utvärdering av nu använda metoder samt etablering av nya mått på brottsligheten är nödvändigt.

Registerforskning med longitudinell inriktning

Flera av respondenterna framhåller att registerforskning är en svensk specialitet och att denna forskning bör vidareutvecklas. Sverige (och några andra länder i Europa) har unika och för forskning relativt lättillgängliga register som saknas på de flesta andra håll. Här handlar det både om register på individnivå och på olika aggregerade nivåer, från data om små geografiska enheter till data om kommuner och storstadsstadsdelar, län och regioner. Många centrala frågeställningar inom svensk och internationell kriminologi (och annan samhälls- och beteendevetenskaplig forskning) som inte kan besvaras på andra håll i världen, kan studeras med hjälp av svenska register. Detta gäller exempelvis faktorer som långsiktigt påverkar individuella och kollektiva brottskarriärer, samband mellan individuella och samhällsrelaterade faktorer och brottslighet, samt brottsutveckling på makronivå. Sverige har en tradition av sådan forskning (som illustreras av litteraturgenomgången) vilken dock behöver förstärkas, och omfatta nya kohorter. Respondenterna påpekar att longitudinell forskning ger större möjligheter att dra kausala slutsatser än annan forskning. Samtidigt är det viktigt att denna forskning bygger på så adekvata mått på brott som möjligt (se ovan).

Invandring och brottslighet

Flera av respondenterna nämner forskning om invandring/etnicitet och brott. Frågan är mycket ”het” politiskt, men kraftigt underutforskad. Det har i Sverige och i andra nordiska länder genomförts ett mycket stort antal studier som samtliga

visar att invandrare är överrepresenterade i brottsstatistiken. Det finns dock mycket få studier som söker svaret på frågan om varför det förhåller sig så. Till denna fråga kan kopplas behovet av forskning om brottsalstrande mekanismer i så kallade ”utsatta områden”, vilket nämns av några respondenter. Vi vet fortfarande mycket lite om de processer som leder till att unga människor ansluter sig till våldsamma subkulturer, oberoende av om det handlar om politiskt, religiöst, eller gängrelaterat våld. En annan fråga där mer kunskap efterfrågas är hur invandring påverkar brottslighet på lokal- och samhällsnivå.

Forskning om specifika brottskategorier

Flera av respondenterna framhåller ett behov av fördjupad forskning om vissa specifika brottskategorier. Det finns emellertid olika uppfattningar om vilka kategorier som bör vara i fokus. Några av respondenterna anser att fördjupad forskning bör behandla de idag uppmärksammade brottstyperna som anses leda till allvarliga samhällsproblem. Här nämns bland annat gängvåld, våld inom nära relationer, våld mot utsatta grupper, våldsam extremism och narkotikabrottslighet. När det gäller våld i kriminella kretsar, den mest diskuterade kriminalpolitiska frågan idag, påpekas att det saknas kunskaper om grundläggande frågor som hur kriminella får tag på sina vapen, hur narkotikamarknaden är organiserad, mekanismer bakom att unga män rekryteras till våldsbejakande miljöer, och liknande. Här handlar det om mycket konkreta kunskaper som förväntas kunna underlätta samhällets åtgärder mot gängvåldet.

Några av respondenterna påpekar att forskningen bör breddas till andra former av våld i samhället som hitintills inte har fått någon större uppmärksamhet. Bland annat lyfts syskonvåld och våld mot män i nära relationer. Andra respondenter varnar för en allt för stor fokusering på dagsaktuella problem, och vill att programmets fokus riktas mot brott som är mindre välutforskade. Här nämns återigen bl.a. internetbaserad brottslighet, brott mot välfärden, brottslighet av och mot företag, miljöbrott och olika typer av bedrägerier. I Sverige bedrevs för ett antal decennier sedan omfattande forskning om ekonomisk brottslighet. Så småningom har intresset för denna brottstyp falnat även om några studier på detta tema, som nämnts, finns i publikationsgenomgången. Respondenterna pekar på ett behov av att denna forskningstradition intensifieras. Ett angränsande område där det finns behov av intensifierad forskning är korruption; en av respondenterna framhåller att det förhållande att Sverige rankas mycket lågt när det gäller korruption kan bero på att metoder att mäta detta fenomen inte är anpassade till specifika skandinaviska förhållanden.

Forskning om åtgärder med anledning brott

”Verksamhetsnära” forskning

Det kanske mest slående intrycket av behovsinventeringen är att det råder - om inte totalt så i alla fall en mycket hög grad av konsensus - om att den nya satsningen på kriminologisk forskning ska inriktas på empirisk forskning som ligger nära verksamheter som arbetar med brottsprevention. I detta avseende tycks forskningssamhällets intentioner ligga mycket nära de som regeringen uttrycker i proposition 2020/21:60. Det är knappast förvånande att forskningsmiljöer med

anknytning till rättsväsendet uttrycker denna sorts behov²⁰. Det är emellertid intressant att företrädare för universitetsforskning i så stor utsträckning instämmer i denna uppfattning.

Som beskrivet ovan påpekar flera av respondenterna betydelsen av forskning om relationen mellan kriminologisk forskning och kriminalpolitik. I detta sammanhang framhålls ett behov av utvärdering av olika delar av kriminalpolitiken. Det finns visserligen, framhåller man, en omfattande kunskap om effekterna av straff och andra åtgärder mot brott, men dessa kunskaper kommer främst från USA och gäller samhällen som i många avseenden är olik det svenska. Man anser bland annat att det behövs omfattande forskning om hur brottsligheten påverkas av straffskärpningar i termer av inkapaciterings, avskräckning och behandlingseffekter i det svenska samhället, där straffen generellt är mycket lägre och hela rättssystemet fungerar annorlunda. Även negativa effekter av straffskärpningar bör belysas påpekar man.

Också den senaste tidens debatt om behov av grundlig utvärdering av den svenska narkotikapolitiken framhålls i svaren. Inte minst påpekas behovet av att undersöka orsaker till den förhållandevis höga narkotikarelaterade dödligheten i Sverige, samt användning av rättsväsendets och andra samhällssektorer resurser för åtgärder mot narkotikaproblematiken.

Många av respondenterna framhåller att utvärderingsforskning rörande effekterna av olika brottsförebyggande insatser (i bred betydelse av detta begrepp, se ovan) är mycket underutvecklad i Sverige jämfört med både behoven och även hur det fungerar i många andra länder. Man är i stort sett enig om att det behövs kraftfulla satsningar på detta område. Flera av respondenterna påpekar att det t.ex. är mycket sällsynt att polisära praktiker bygger på solid evidens. I den mån det överhuvudtaget finns en vetenskaplig grund till de metoder som polisen använder, har dessa prövats i ett annat land (ofta USA) och nästan aldrig verifierats under svenska förhållanden. Någon av respondenterna skriver att utvärderingar inte bara bör omfatta implementering av nya arbetsmetoder, utan också väletablerade metoder som har funnits sedan en lång tid tillbaka. Speciellt nämns arbetsmetoder inom kriminalpolisverksamheten, inte minst brottsutredningar. Brottsuppleringen, generellt sett, måste anses vara mycket låg. Brist på utvärderingar (fast i något mindre utsträckning) avser även behandlingar inom olika typer av institutionsvård för unga och vuxna lagöverträdare samt även behandlingar utanför den här typen av institutioner. Socialtjänstens åtgärder mot t.ex. unga som begår brott har vid några tillfällen utvärderats av Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU). En motsvarande instans för att utvärdera andra typer av åtgärder mot brott, till exempel sådana som vidtas inom polisen, existerar inte i Sverige påpekar man.

I enkätsvaren framhålls vidare vikten av att brottsförebyggande metoder prövas i olika svenska miljöer och i förhållande till olika riskgrupper. Ett viktigt område

²⁰ Polismyndigheten framhåller således att det är viktigt med en stor satsning på kunskapsbaserat polisarbete, medan Kriminalvården och SiS, skriver att de behöver forskningsstöd för att utveckla sina metoder för farlighetsbedömningar och behandling.

som kräver omfattande utvärderingsinsatser är brottspreventiv samverkan på lokalnivå mellan olika aktörer. Ett annat centralt område där det bedrivs för lite forskning i Sverige, anser man, är tidig brottsprevention, alltså insatser som sätts in under tidig barndom och som riktas mot riskindivider och riskfamiljer. Internationell forskning visar att sådana åtgärder ofta är framgångsrika.

Ytterligare ett område där forskning enligt respondenterna saknas, berör hur polisen och andra myndigheter interagerar med medborgarna. Frågan om vilka av polisens tillvägagångssätt som skapar bäst förutsättningar för att upprätthålla lag och trygghet i olika typer av områden och i relation till olika befolkningsgrupper - exempelvis mot unga män i invandrartäta områden - anses vara dåligt utforskat, särskilt vad gäller svenska förhållanden.

Än värre ställt, framhålls det, är det med kunskaper om effektiva åtgärder mot otrygghet och rädsla för brott. Vi vet att effektiva trygghetsskapande och brottsförebyggande åtgärder ofta har olika karaktär, men kunskaper om hur de bör utformas för att ge avsedda effekter saknas.

När det gäller utvärderingsforskning generellt, så skriver många av respondenterna att behovet av metaanalyser dvs. systematiska genomgångar av utvärderingar av olika typer av brottsförebyggande åtgärder som har prövats internationellt och i Sverige är stort.

Det generella intrycket är att respondenterna anser att det finns mycket stora brister i forskningen både vad gäller effekterna av kriminalpolitik i stort och vad gäller konkreta åtgärder som syftar till att minska brottsligheten och öka medborgarnas trygghet.

Viktimologisk forskning

Trots att den svenska viktimologiska forskningen ger intryck av att vara tämligen omfattande och dynamisk, framhåller flera av respondenterna ett behov av att förstärka brottsofferperspektivet inom forskningen.

Man framhåller bland annat följande brister:

Det saknas en övergripande bild av brottsofferstödet i Sverige, hur de brottsofferstödande insatserna ser ut på olika platser i Sverige, och vilka effekter dessa åtgärder får för det enskilda brottsoffret.

Det finns för få metoder för att utvärdera stöd, och behandling för brottsoffer. Det behövs också forskning om individuella behovsbedömningar som görs av stöd och skydd för brottsoffer. Effekterna av de åtgärder som ges för stöd till och skydd av brottsoffer, bör följas upp och utvärderas.

Det saknas också, framhåller respondenterna, studier om de frågor som är av betydelse för brottsoffrets ersättning, och som berör hur många brottsoffer som får ersättning i form av skadestånd eller utbetalningar från olika typer av försäkringar. Det finns inte heller tillräcklig kunskap om vilka åtgärder som brottsoffren uppfattar som en upprättelse och värderar som betydelsefulla efter att ha utsatts för

brott. Hur ser brottsoffer på skadestånd och ersättning? Hur ser brottsoffer på att någon ställs inför rätta för brottet? Hur ser de på hur stränga straffen bör bli för olika typer av brott? I detta sammanhang kan även nämnas att s.k. reparativ rättvisa, alltså åtgärder för att reparera skador orsakade av brott utanför rättssystemet (som till exempel medling) inte är särskilt väl utvecklade i Sverige jämfört med andra länder. Detta gör att vi vet mycket lite om effekterna av alternativa sätt att lindra brottsoffrens lidande. Även här anser respondenterna att (helst experimentell) forskning behövs

Även forskning om rädslan för brott behöver stärkas påpekas det. Utöver brottsoffer handlar detta om personer som upplever sig löpa stora risker att bli utsatta för brott, också den breda allmänheten nämns i detta sammanhang. Även situationen för vittnen tas upp, där deras rädsla vad gäller att delta i rättsprocesser utgör ett hot mot demokratin.

Slutligen behövs det, enligt respondenterna, en god översikt av brottsofferforskningen, dess grundläggande frågeställningar i Sverige, samt en översikt av vilka behov som finns av forskning på området de kommande åren. Hänsyn bör tas till att brottsoffer är en stor och heterogen grupp och forskning om dessa bör bedrivas tvärvetenskapligt på flera olika områden och i många olika forskningsmiljöer.

Diskussion

Den övergripande slutsatsen av denna genomgång är att det i Sverige bedrivs förhållandevis omfattande kriminologisk forskning, men att denna forskning är splittrad på många - och i många fall - små miljöer som dessutom allt för sällan tycks kommunicera med varandra. Eftersom vi vet att starka forskningsmiljöer ökar forskningens kvalitet, bör den nya satsningen innebära att sådana miljöer uppstår/förstärks. Det är emellertid osäkert om detta kan åstadkommas endast genom att forskningsmedel beviljas till större projekt/program, eller om satsningen även bör premiera samarbeten mellan olika miljöer. I detta sammanhang bör det även framhållas att det är viktigt att stöd även ges till internationella samarbeten. Detta handlar inte minst om det nordiska samarbetet inom kriminologi, som visserligen existerar genom Nordiska samarbetsrådet för kriminologi (NFSK) men som är förhållandevis svagt vad gäller gemensamma forskningsprojekt. Med tanke på att de nordiska länderna är små och i viss mån lika varandra, kan satsningar på en gemensam nordisk kriminologisk forskning ha klara fördelar.

En annan övergripande slutsats är att den största bristen inom den svenska kriminologiska forskningen rör utvärderingar av effekterna av kriminalpolitiska reformer och andra åtgärder som syftar till att minska brottsligheten. På den punkten måste bilden anses vara tämligen entydig, både utifrån publikationsgenomgången och utifrån enkäten till forskningsmiljöerna. Ytterst få kriminalpolitiska reformer utvärderas på ett systematiskt sätt. I vissa avseenden, exempelvis inom delar av narkotikapolitiken, finns ett klart politiskt intresse av att ta reda på effekterna av politiken. Med tanke på den dominerande roll som statliga myndigheter har när det gäller utvärderingsforskning, är det föga förvånande att utvärderingar av kriminalpolitiskt känsliga områden inte kommer till stånd. De nya

resurserna bör alltså komma till del den fria universitetsforskningen som genom dessa ska få möjligheter att utvärdera även politiskt känsliga områden, inom kriminalpolitiken men även andra politikområden²¹.

Nedan diskuteras forskning inom de fyra kriminologiska inriktningarna utifrån publikationsgenomgången och de kriminologiska miljöernas syn på framtida behov inom ämnet. Förslag till hur dessa behov ska prioriteras finns i rapportens sista avsnitt.

Forskning om samhällsförhållanden bakom kriminalpolitiken

Det finns idag en del kritisk forskning avseende den svenska kriminalpolitiken. I synnerhet handlar det om kritik av den starka trenden att höja straffen, som enligt många forskare (även om det finns några avvikande uppfattningar) har ett svagt stöd i den empiriska forskningen. Utöver detta bedrivs för närvarande i Sverige mycket lite forskning om de mekanismer som ligger bakom kriminalpolitiska reformer. Vidare saknas i stort sett forskning som behandlar interaktionen mellan mediernas framställning av brottsligheten och den kriminalpolitiska diskursen. Detta gäller alla typer av medier, men inte minst de moderna sociala medierna som till exempel Twitter, Facebook, olika typer av bloggar och liknande, vilkas effekter på kriminalpolitiken är i stort sett outforskade.

Som det påpekas i enkätsvaren är det så kallade rättsmedvetandet av stor relevans när kriminalpolitiska förslag lanseras. Det finns emellertid, som nämnts, bara en nyare svensk undersökning av rättsmedvetandet. Denna studie liksom ett antal internationella undersökningar antyder att människor i allmänhet, om de tillfrågas om konkreta brott, inte vill ha hårdare straff än de som vanligen döms ut av domstolar. Däremot tror många att påföljder för brott generellt är mildare än de i själva verket är. Behovet av fördjupad forskning både om rättsmedvetandet och om de faktorer som påverkar allmänhetens syn på brottsligheten och påföljdssystemet måste anses vara uppenbart.

Ett ytterligare relevant forskningsområde avser närmare granskning av de processer som sker när lagarna stiftas. Vilka aktörer initierar lagändringar, till exempel nya kriminaliseringar och avkriminaliseringar eller ändringar i olika brottsliga handlingars straffvärde? Hur går dessa processer till inom olika politiska partier, andra intressegrupper och organisationer? Vilken roll har Riksdagen och Regeringen i dessa processer? Vilken roll har tjänstemän, kontra politikere och forskares roller?

Forskning om brottslighetens omfattning, struktur, utveckling över tiden och orsaker

Tvärvetenskaplig forskning om brottslighetens orsaker

Sverige har en tradition av tvärvetenskaplig livsförlopps forskning inom vilken man bl. a. studerar orsaker till brottsligt beteende, exempelvis Metropolitprojektet (numera The Stockholm Birth Cohort Study), Individual Development and

²¹ Narkotikafrågan berör utöver kriminalpolitiken även, socialpolitiken, folkhälsan samt ytterligare ett antal politikområden.

Adaptation (IDA), och 1956 års klientelundersökning (numera Stockholms Life-Course Project). Samtliga ovannämnda projekt har följt en grupp individer genom deras livsförlopp. I samtliga fall har de individer som tillhör huvudpopulationerna numera nått pensionsålder. Även om dessa studier har genererat stora mängder kunskaper om orsakerna till brottsligt beteende, så rör dessa kunskaper i stort sett förhållanden för mer än ett halvt sekel sedan. Sedan dess har stora förändringar ägt rum både i människors levnadsförhållanden och i den kriminologiska forskningen. Det finns ett behov av nya kohortstudier som prospektivt följer en grupp nyfödda barn genom livet. Inom ämnet kriminologi bör studiens syfte vara att empiriskt pröva existerande teorier om brottslighetens orsaker och att eventuellt generera nya teoretiska ansatser. Studien bör omfatta biologiska (genetiska), psykologiska, socialpsykologiska och sociologiska variabler och bör lämpligen bedrivas i samarbete mellan flera vetenskapliga discipliner.

Metoden ska vara en kombination av en frågeundersökning och registerstudie, och bör omfatta även föräldrar, syskon och så småningom även lärare och kamrater till de studerade individerna. Den här typen av projekt är mycket kostsamma, och bör finansieras gemensamt av de discipliner som ingår i projektet. Kostnaderna fördelas emellertid på många år varför det här aktuella forskningsprogrammet på sin höjd kan vara relevanter som finansierare av projektets initialskede. Liknande forskning bedrivs internationellt och det är nödvändigt att arbeta i ett sådant projekt bedrivs i samarbete med liknande forskningsprojekt utomlands. Önskvärt vore om Sverige kunde ta initiativ till att parallella projekt av denna typ startar samtidigt i ett antal andra länder. Ett sådant samarbete skulle kunna ske på nordisk-, eller ännu hellre på EU-basis. Internationella jämförelser av sådan forskning har ett mycket stort kunskapsvärde.

Jag föreslår att den sortens forskning ska prioriteras i det nya programmet.

Registerforskning och indikatorer på brottslighet

I Sverige finns en omfattande forskning om brott som bygger på olika typer av myndighetsdata så som data om anmälda brott, personer misstänkta för brott, personer som har lagförts för brott, samt t.ex. personer som avlidit till följd av våld eller som fått medicinsk vård p.g.a. utsatthet för våldsbrott. Det finns också omfattande forskning som bygger på alternativa mått på brottsligheten, så som trygghets/offerundersökningar och självrapportstudier av egen brottslighet. Forskning som bygger på dessa data kan vara på individnivå (relationer mellan olika variabler undersöks hos individerna) och på makronivå där t.ex. utveckling av olika brottstyper studeras över tid och ofta relateras till andra samhällsförhållanden. Det finns även forskning av den typen på mesonivån, där brottsligheten och relaterade faktorer studeras, i mindre geografiska områden t.ex. kommuner.

Det är inte bara data om olika indikatorer på brott, utan även en stor mängd andra data från officiella källor som efter etikprövning hos EPN (om det gäller data på individnivån) och tillstånd från de registeransvariga, kan vara tillgängliga för forskarna. Systemet med personnummer samt centraliserade och välskötta register skapar förutsättningar för att på ett enkelt sätt kunna koppla olika typer av registerdata till varandra. Data kan också kopplas till individers släktingar, geografiska områden och liknande. Detta gör Sverige till ett av få länder med

möjligheter att studera bl.a. sofistikerade kriminologiska utfall som ibland inte kan studeras på annat håll. Denna forskningstradition är viktig och bör värnas om. Förutsättningarna för att kunna bedriva sådan forskning av hög kvalitet bör stärkas.

I detta sammanhang är frågan om kvaliteten på de mått på brott som används i den sortens forskning av central betydelse. I Sverige ansvarar, som nämnts, Brå för både register över olika indikatorer på brott och den officiella statistiken över polisanmälda, utredda och uppklarade brott samt för brott misstänkta och lagförda personer. Brå genomför även flera serier av undersökningar av brottslighet där alternativa datainsamlingsmetoder används. Flera oberoende mått på brottsligheten är som tidigare nämnts nödvändiga med tanke på de metodologiska svårigheter som präglar studier av brott. Brå gör också omfattande analyser av brottsutvecklingen där data från dessa olika datakällor används. Att en och samma myndighet ansvarar för olika mått på brottsligheten och analyserar denna brottslighet, ger klara synergifördelar, men ger samtidigt myndigheten en monopolställning. Enligt min uppfattning bör mätningen av brottsligheten på samma sätt som vad gäller annan forskning underkastas en kritisk granskning av oberoende aktörer. När det gäller statistikproduktion samarbetar Brå med Statistiska Centralbyrån (SCB), som obestridligt har hög kompetens på området. Enligt min bedömning är det emellertid även nödvändigt att universitetsforskningen i större utsträckning engagerar sig i kvalitetssäkring och i utvecklingen av metoder för att mäta brottsligheten.

Till saken hör att samhällsförändringar inte bara påverkar brottsligheten utan även förutsättningarna vad gäller att mäta den. Ett exempel på detta är variationer i allmänhetens benägenhet att anmäla olika typer av brott till polisen, polisens förmåga att klara upp olika typer av brott eller allmänhetens (eller olika befolkningsgruppers) benägenhet att svara på olika typer av frågeundersökningar. Den sistnämnda frågeställningen rör bl.a. den, för Brå:s statistikproduktion mycket centrala Nationella trygghetsundersökningen (NTU)²². Denna studie är behäftat med ett kraftigt och ökande bortfall (Brå 2021a). Det finns därför anledning att diskutera om det finns behov av nya åtgärder för att säkra studiens kvalitet, alternativt en diskussion huruvida studien fortfarande kan användas som en viktig indikator på brottsutvecklingen och på befolkningens attityder gentemot rättssystemet.

Den omfattande forskning om brottslighet som bedrivs i Sverige med data från olika register och tidsserier över brottsutveckling är fullständigt beroende av beskaffenheten hos dessa data. Även information om brottslighetens omfattning, struktur och förändringar över tid som går till politiker och allmänheten är beroende av kvaliteten på dessa indikatorer på brott. I samband med litteraturgenomgången har jag observerat att forskarna som använder sig av olika mått på brottslighet, inte alltid tar tillräcklig hänsyn till egenskaper (svagheter) hos olika datakällor. Situationen kompliceras av den ovan nämnda splittringen inom kriminologisk forskning. Forskarna med olika vetenskapliga inriktningar publicerar sig i olika tidskrifter (t.ex. kriminologiska, sociologiska, nationalekonomiska eller

²² Det genomförs också lokala trygghetsundersökningar i ett antal kommuner och polisdistrikt som tyvärr inte samordnas med Brå:s stora studie.

medicinska) och ofta håller de sig till den egna specialiserade miljön, vilket gör att en kritisk diskussion om på vilket sätt mått på brott påverkar forskningsresultat inte alltid kommer till stånd.

Jag bedömer att det finns ett behov av att en del av medlen ur det nya programmet satsas på forskning som syftar till att studera de nu tillämpade indikatorer på brott på olika nivåer och utveckla nya indikatorer på brott.

Forskning om invandrare och brott

Det är viktigt att forskningen i ett samhällsvetenskapligt ämne upprätthåller balansen mellan spörsmål som för tillfället är aktuella i samhällsdebatten och frågeställningar som genereras av forskares nyfikenhet och av ämnets egen utveckling. Vissa frågor av stor betydelse för den aktuella samhällsdiskursen kan dock inte negligeras av samhällsvetare om de vill behålla sin relevans. En sådan fråga är, obetingat, kopplingen mellan invandring och brottslighet. Internationellt finns det omfattande forskning på detta område, inte minst i stora invandring länder som USA. Även här i Sverige finns det mycket forskning om denna fråga. Sedan mitten av 1970-talet har det genomförts ett stort antal studier som samtliga visar att invandrare är överrepresenterade i registrerad brottslighet. Under de senaste åren har varje sådan studie rönt mycket stor massmedial uppmärksamhet och lätt till animerad politisk debatt. Medan frågan om överrepresentation är mycket noggrant utforskad, saknas det i stor utsträckning, kunskaper om ett stort antal andra frågor rörande invandrare och brott. Således vet vi fortfarande mycket lite om orsakerna till invandrarnas överrepresentation i den registrerade brottsligheten. Inte heller den mer generella frågan om mekanismerna bakom integration respektive brist på integration i det svenska samhället är tillräckligt belyst. Det saknas också i stort sett studier av kopplingar mellan diskriminering och registrerad och faktisk brottslighet. Denna forskning bör ha en internationell, komparativ karaktär och utgå ifrån en longitudinell ansats.

Jag föreslår att denna forskning prioriteras i det nya programmet.

Forskning om "modern" brottslighet och framtida hot

I litteraturgenomgången finns det alltså några studier rörande ekonomisk brottslighet. Intresset för den typen av forskning tycks dock ha svalnat något jämfört med 1980- och 1990-talen. Vi kan också notera en vis glidning av intresse från "brott av de mäktiga" alltså i huvudsak brott av företagen, så kallat "corporate crime", mot frågor rörande brott mot välfärden, finansiering av terrorism och liknande. De sistnämnda frågorna är viktiga, det är dock enligt min uppfattning angeläget att forskning om "corporate crime" hålls levande inte minst mot bakgrund av de enorma konsekvenserna för den internationella och svenska ekonomin samt för politiken som exempelvis 2007 och 2008-års finanskris inneburit. Även detta är ett forskningsfält som lämpar sig för internationellt samarbete. Ett närliggande område som bör prioriteras i den framtida kriminologiska forskningen, är korruption.

Ytterligare ett närliggande område som är aktuellt när det gäller åtgärder mot brott men som av forskningsgenomgången att döma knappast forskas på, är bedrägerier -

och då i synnerhet bedrägerier med hjälp av modern It-teknik. Brottsligheten av detta slag ökar kraftigt och samhället tycks ha svårt att hålla jämna steg med denna utveckling. Forskning på detta område bör kunna ha stor praktisk betydelse.

I enkätsvaren från forskningsmiljöerna nämns mer generella behov av forskning som identifierar och beskriver redan existerande och framtida hot mot samhället. Enligt min bedömning bör forskning om cyberbrottslighet, brottslighet kopplad till AI, brottslighet kopplad till utveckling av DNA-teknik, organtransplantationer, farmaceutiska industrin och andra kemiska produkter, brottslighet kopplad till klimatförändringar, till andra miljöhot och till politisk och religiös extremism m.m. prioriteras. Inom detta forskningsfält är det också viktigt (även om det är mycket svårt) att söka predicera framtida hot.

Den typen av forskning som skulle kunna benämnas som forskning om ej traditionell brottslighet eller brottslighet kopplad till samhällsförändringar, behöver enligt min bedömning stöd från det nya programmet.

Forskning om effekter av åtgärder mot brott

Nedan diskuteras forskning om åtgärder mot brott dels på samhällsnivå, d.v.s. effekterna av generella kriminalpolitiska åtgärder, dels åtgärder mot brott som vidtas av olika myndigheter t.ex. polisen, socialtjänsten m.fl.

Som nämnts i inledningen skiljer jag inte i denna rapport på brottsbekämpande och brottsförebyggande åtgärder, utan utgår i stället ifrån att alla åtgärder som vidtas i samhället med anledning av brott har preventivt och/eller skadelindrande syfte. Den generella bilden av den sortens åtgärder i Sverige idag är att mycket få av dessa bygger på solid vetenskaplig grund. En stor del av de aktiviteter som bedrivs på detta område är baserade på sedan lång tid tillbaka etablerade rutiner, alternativt spontana initiativ där utgångspunkten snarare är ”sunt förnuft” än gedigen analys av problemen som ska lösas. I de sällsynta fall då man bygger på vetenskaplig grund handlar det ofta om program som har bedrivits (och möjligen utvärderats) i utlandet (oftast i USA) men där metoden inte har prövats och/eller utvärderats under svenska förhållanden.

De åtgärder mot brott som genomförs i Sverige, oberoende av om de vidtas nationellt eller lokalt, utvärderas, som beskrivits ovan, mycket sällan. Om någon form av utvärdering ändå genomförs handlar det ofta om en processbeskrivning och möjligen en före-efter-mätning. I utvärderingarna används sällan metoder med förutsättningar att ge signifikanta svar på effekterna av de vidtagna åtgärderna. Att det är så beror alltså dels på att man ofta inte tillämpar några sofistikerade upplägg (så som experimentstadier), och dels på att de undersökta populationerna vanligen är små. Inte heller är det vanligt med systematiska genomgångar av olika preventiva metoder i form av metaanalys. Ytterligare ett problem, vilket diskuteras ovan, är att måtten på brottsligheten inte alltid är tillräckligt sofistikerade samt att måttens svagheter inte diskuteras i tillräcklig utsträckning.

Man kan generellt konstatera att det i miljöer där man arbetar med åtgärder mot brott, både på samhälls- och individnivå, ofta saknas kunskaper om effektiva brottsförebyggande/skadelindrande metoder och att denna kunskap inte heller ökar

i någon större utsträckning pga. en avsaknad av utvärderingar. En satsning på forskning om effekterna av brottspreventiva/skadelindrande åtgärder kompliceras emellertid bland annat av att denna satsning inte kan genomföras utan nära samarbete med de myndigheter, förvaltningar och organisationer som ansvarar för brottsprevention. Tyvärr är intresset för den sortens samarbeten inte alltid tillräckligt starkt.

Utvärdering av kriminalpolitiska reformer

Som nämnts flera gånger i denna rapport kan man knappast påstå att kriminalpolitiken av idag vilar på en vetenskaplig grund. Detta är inte märkligt, forskning har långt ifrån alltid svar på (kriminal-)politiska frågor. Den politiska diskursen tar också ofta hänsyn till fler faktorer än de som granskas av forskning. Även om forskningen ibland har svar på kriminalpolitiska frågor, används den sortens kunskaper emellertid mycket selektivt som underlag för kriminalpolitiska beslut.

Oberoende av om kriminalpolitiska beslut bygger på en vetenskaplig grund eller inte, måste dess effekter utvärderas. Detta är nödvändigt i en demokrati för att medborgarna ska veta om regeringen lyckas med sin politik. Kunskaper om effekterna av kriminalpolitiska reformer är också nödvändiga för att eventuella misstag ska kunna korrigeras. I Sverige finns det inte någon etablerad ordning där alla kriminalpolitiska åtgärder utvärderas med hjälp av vetenskapligt hållbara metoder. Detta betyder emellertid inte att utvärderingar aldrig sker. Regeringen ger ofta Brå eller någon annan statlig myndighet (t.ex. Statskontoret) i uppdrag att utvärdera en viss reform eller delar av den. Riksrevisionen kan själva ta initiativ till sådana granskningar. Det är dock sällsynt, även om det förekommer, att den typen av utvärderingar äger rum utanför myndigheternas verksamhet och genomförs av oberoende forskare. Dessutom utvärderas alltså långt ifrån alla reformer. Även lagstiftning och dess tillämpning i centrala kriminal- och socialpolitiska frågor kan undgå granskning under mycket lång tid. Så är exempelvis fallet med den svenska narkotikapolitiken som dels måste bedömas vara kontroversiell, sett ur ett internationellt perspektiv, och dels har implikationer för ett antal allvarliga samhällsproblem så som gängvåldet eller överdödligheten hos narkotikamissbrukare. Enligt min bedömning krävs det medel för oberoende utvärderingar av olika aspekter av kriminal- och socialpolitiken. Inte minst av just narkotikapolitiken.

Effektiva polismetoder

Som det har framgått i denna rapport satsar de flesta myndigheter inom rättsväsendet (Brå och Brottsoffermyndigheten undantagna) en mycket liten andel av sina anslag på FoU-verksamhet. Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Säkerhetspolisen uppgav att de över huvudtaget inte bedriver någon FoU-verksamhet. Jag väljer emellertid här att särskilt fokusera på Polismyndigheten som är den i särklass största myndigheten inom rättsväsendet, både när det gäller anslag och bemanning²³. Polismyndighetens storlek, dess centrala roll när det gäller

²³ Polismyndigheten är för övrigt landets största myndighet som dessutom växer kraftigt år för år.

åtgärder mot brott och den stora uppmärksamhet som dess verksamhet får i den samhälleliga diskursen, gör att dess effektivitet är en viktig samhällsfråga.

Som det framgår ovan uppgav Polismyndigheten i Riksrevisionens undersökning (RiR 2021) att de har en FoU-verksamhet, men den resurs som de uppger att de använder för FoU (11 miljoner kronor) är försumbar i förhållande till myndighetens totala anslag. Samtidigt framgår det tydligt av genomgången ifrån de olika forskningsmiljöerna att man anser att det finns ett mycket stort behov av polisforskning, inte minst forskning om effektiva polismetoder. Det framgår också av Polismyndighetens svar på vår enkät, samt från andra källor att Polismyndigheten hoppas att polisforskningen kan stärkas genom det nu aktuella programmet. Det vore därför logiskt att i denna rapport föreslå att en stor del av de nya medlen används för att försäkra forskning om effektiva polisära metoder.

Frågan är dock komplicerad. De resurser som föreslås i forskningspropositionen för forskning om brottslighet räcker alltså inte långt om forskning om effektiva polismetoder ska byggas upp från grunden. Även om det finns en del studier i detta ämne i litteraturgenomgången så är behovet gigantiskt. Samtidigt tycks alltså polismyndigheten satsa mycket lite av sina egna resurser på forskning och utveckling. För att uppbyggnad av forskning om effektiva polismetoder i Sverige ska vara möjlig krävs det, enligt min bedömning, ett betydligt större engagemang från Polismyndighetens sida. Polismyndighetens hållning till denna fråga förefaller emellertid, minst sagt, återhållsam och präglas av en osäkerhet om hur man ska förhålla sig till frågor rörande polisforskningens framtid. Detta framgår inte minst av Polismyndighetens svar på en preliminär version av denna rapport (Polismyndigheten, 2021). Polismyndigheten är skeptiskt mot rapportens förslag om hur polisforskning i Sverige ska kunna byggas upp. Man uttrycker t.o.m. oro för att en sådan satsning kan vara ”kontraproduktiv”. Samtidigt framgår det att man saknar en egen konkret vision om polisforskningens framtid.

Av det som presenterats ovan framgår tydligt att det finns ett samhällsbehov av att Polismyndighetens FoU-verksamhet stärks inte minst när det gäller forskning om effektiva polisära metoder. Man kan visserligen inte förvänta sig att myndigheten på egen hand ska genomföra avancerade utvärderingar av sin verksamhet, men det är nödvändigt att man konsekvent följer upp de verksamhetsförändringar som genomförs. Dessa uppgifter kan användas för en intern målstyrning av verksamheten (Sarnecki 2010, 2019) men även som underlag för mer övergripande vetenskapligt hållbara utvärderingar av verksamhetens mest grundläggande delar. Jag gör alltså här åtskillnad mellan uppföljning och utvärdering. I en uppföljning ingår systematisk insamling av data om olika typer av verksamhet och, vid verksamhetsförändringar, före-efter-mätningar. Denna typ av åtgärder bör vara en integrerad del i polisiär verksamhet och bekostas av myndigheten själv.

Utvärderingar ska inriktas på centrala delar av verksamheten, men genomföras av forskarutbildad personal (alternativt under handledning av sådan) och använda sig av betydligt mer sofistikerade metoder än före-efter-mätningar. För den forskningen kan medel ifrån det nya programmet användas, även om det inte är orimligt att myndigheten själv beställer och bekostar även den forskningen.

Den andra aspekten vad gäller Polismyndighetens medverkan i forskning om effektiva polisära metoder handlar bland annat om att polisen måste vara beredd att dela med sig av data ur sin verksamhet till externa forskare. Detta gäller även data som är sekretessbelagda, exempelvis sådana data som samlats in med hjälp av spanings- eller underrättelseverksamhet. (Sådana data kan ofta anonymiseras innan de bearbetas). Att få del av den sortens data har tidigare varit svårt. Här tycks det dock ha skett en påtaglig attitydförändring hos polisen. Numera lämnar man oftare ut känslig information till forskare. Det finns stora fördelar i den sortens samarbete: forskare får tillgång till data som annars inte är tillgängliga för dem, och polisen får genom avancerade dataanalysmetoder tillgång till beskrivningar och analyser av sitt verksamhetsområde som de inte själva kan ta fram.

Ytterligare en aspekt gällande forskning om effektiva polismetoder rör möjligheterna att genomföra experiment, alltså att genomföra olika förändringar i verksamheten och utvärdera dessa förändringars effekter. Den typen av forskning bedrivs bland annat i USA och Storbritannien men praktiskt taget inte i Sverige. För att sådan forskning ska vara möjlig, behövs det ett nära samarbete mellan Polismyndigheten och forskare.

Utöver utvärderingar av olika typer av polisinsatser efterfrågas också breda kartläggningar och analyser av olika typer av brottslighet som kan utgöra underlag för polisens arbete, samt eventuellt även lagstiftningsreformer. Som exempel på sådan forskning kan nämnas:

- En fördjupad studie av varifrån och på vilket sätt kriminella får sina skjutvapen
- En studie av organisering av och struktur hos de svenska narkotikamarknaderna
- En undersökning av organisering av och struktur hos internetbedrägerier
- En studie av hur rekrytering till kriminella gäng och extremistgrupper ser ut

Även vid denna typ av forskning är ett nära samarbete mellan Polismyndigheten och forskare nödvändig.

Den svenska forskningen om effektiva polismetoder är alltså begränsad, men det finns ganska omfattande internationell forskning på detta område. Forskningens uppgift bör därför även vara att genomföra metaanalyser av utvärderingar av olika typer av polisära arbetsmetoder och att popularisera dessa kunskaper så att de blir tillgängliga exempelvis för beslutsfattare och för anställda inom Polismyndigheten, samt för studenter på polisutbildningarna.

Som nämnts är polisforskningen i Sverige idag splittrad över flera små enheter, som dels är knutna till de fem polisutbildningarna, dels till en rad universitets- och högskolemiljöer samt till Brå. Jag bedömer att det behövs en samordning av denna forskning. Erfarenheterna av Brottoffersmyndighetens samordnande och anslagsbeviljande roll inom brottsofferforskningen är så pass positiva att de kanske bör tas till vara när det gäller forskning om effektiva polismetoder.

En möjlig åtgärd för att inom överskådlig tid stärka polisforskningen, i första hand forskningen om effektiva polismetoder, är att medel ur det nya programmet, stödjer bildandet av ett nationellt centrum för polisforskning. Detta centrum skulle i sin verksamhet utgå ifrån de fem existerande polisutbildningarna, men även andra

aktörer som arbetar med forskning om effektivt polisarbete bör kunna anslutas till Centrets arbete. För ledning av Centrets verksamhet skulle en ny professur i polisvetenskap kunna inrättas. Till skillnad ifrån den tidigare lösningen, där professuren i polisforskning (egentligen professuren i ”kriminologi med särskild inriktning på polisiära metoder och problem”) som inrättades vid dåvarande Rikspolisstyrelsen, bör den nya professuren inrättas på ett universitet eller högskola. Polismyndighetens roll i bildandet av ett sådant centrum och i inrättandet av professuren, kan diskuteras. Centrets verksamhet ska dock ha en vetenskaplig snarare än en operativ inriktning.

Övriga myndigheter

Även om frågor rörande forskning om effektiva metoder inom polisen betonas starkt i respondenternas svar på enkäten, nämns också verksamhetsanknuten forskning med koppling till andra myndigheter. Som nämnt är FoU-arbetet olika omfattande inom de övriga relevanta myndigheterna. Kriminalvården, SiS och inte minst Brottsoffermyndigheten arbetar aktivt med forskning relevant för deras verksamhet. Forskning inom dessa myndigheters verksamhetsområden finns bland de genomgångna publikationerna. När det gäller Säkerhetspolisen så redovisar de inte någon egen FoU-verksamhet i Riksrevisionens rapport, men uppger i sin årsberättelse (SÄPO 2019) att man samarbetar med Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI); man har också ett forskningssamarbete med en forskargrupp på Institutet för Framtidsstudier som analyserar data om organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism som bland annat kommer ifrån SÄPO (Rostami m.fl. 2018). Vad gäller Domstolsverket och Tullverket bedriver man inom myndigheterna en viss FoU-verksamhet (RiR 2021). Av myndigheternas årsredovisningar framgår emellertid att denna verksamhet är begränsad till några få utvärderingar och, för Tullverkets del, ett samarbete med Totalförsvarets forskningsinstitut (Sveriges Domstolar 2020, Tullverket 2020). Domstolsverket och Tullverket tycks inte ha lämnat något större avtryck bland de genomgångna publikationerna. Det samma gäller Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten som alltså överhuvudtaget inte uppger att de bedriver något FoU-arbete (RiR 2021). I Åklagarmyndighetens årsberättelse (Åklagarmyndigheten 2020) nämns några få utvärderingar, i Ekobrottsmyndighetens årsredovisning (Ekobrottsmyndigheten 2020) inte ens detta.

Den övergripande slutsatsen är att någon mer omfattande kriminologisk forskning inte bedrivs i anknytning till flertalet av de myndigheter som har relevans för rättsväsendet. Möjligen är detta särskilt anmärkningsvärt när det gäller Ekobrottsmyndigheten som ju har en central roll i bekämpning av ekonomisk brottslighet, en brottslighet som medför allvarliga och stora skador på det svenska samhället, samt Tullverket som har en central roll vad gäller åtgärder mot två mycket allvarliga samhällsproblem: tillgången till narkotika och vapen. Det finns starka samhälleliga skäl för att bygga upp forskning kring dessa två, och även några andra av myndigheterna som är relevanta för rättsväsendet²⁴. Situationen här

²⁴ I detta sammanhang kan t.ex. nämnas Skatteverket som tidigare var involverad i forskning om skattebrott men som inte tycks vara det längre. Skatteverket är också en

måste dock bedömas på liknande sätt som situationen när det gäller Polismyndigheten. Kriminologisk forskning på dessa myndigheters verksamhetsområden är endast möjlig om dessa myndigheter själva aktivt medverkar i denna process. Detta gäller både ekonomiska resurser samt genom att dela med sig av data och medverka i experiment. Det skulle förstås på längre sikt vara möjligt att bygga ett nationellt forskningscentrum även inom dessa myndigheters verksamhetsområden, min bedömning är dock att förutsättningar för detta saknas för närvarande. Möjligen kan några av dessa myndigheter så som Tullverket och Ekobrottsmyndigheten i efterhand ingå i det föreslagna nationella Centret med polisforskning. Men som ovan nämnts, detta förutsätter ett engagemang från myndigheternas sida.

Brottsprevention inom kommunerna

Enligt ett utredningsförslag (SOU 2021:49) ska kommuner i framtiden ha ansvar för lokala brottsförebyggande insatser. I praktiken bedrivs redan idag stora delar av brottspreventiva insatser i kommunerna, inte minst inom den kommunala socialtjänsten men även inom ramen för annan kommunal verksamhet. Även dessa insatser utvärderas förhållandevis sällan, och utvärderingarna som genomförs håller sällan hög kvalitet. Samtidigt måste kunskapsläget ändå bedömas som bättre än vid brottsförebyggande åtgärder inom rättsväsendet. Som beskrivits, ansvarar numera SBU även för utvärderingar av insatser inom socialtjänsten. SBU:s utvärderingar av kommunala brottsförebyggande insatser är än så länge relativt få jämfört med de medicinska utvärderingarna, men myndigheten måste anses ha en viktig roll på området. Andra myndigheter som är av betydelse för utvärderingar av de kommunala åtgärderna mot brott är Brå som dels ger vägledning till kommuner i deras brottsförebyggande arbete och dels beviljar pengar för lokala utvärderingar, samt Socialstyrelsen som också ibland genomför olika typer av utvärderingar.

Vi kan alltså konstatera att när det gäller brottsprevention inom kommunerna finns det flera aktörer som agerar i syfte att förbättra kunskapsläget även om behoven är mycket stora. Min bedömning är att en samordning mellan dessa aktörer inte alltid fungerar. Ett problem här är att flera av aktörerna själva ansvarar för, eller har nära anknytning till, verksamheterna de utvärderar. Detta kan göra att objektivitetskravet i utvärderingarna ibland inte kan upprätthållas. Det finns med andra ord ett visst behov av att en del resurser anslås till en oberoende kritisk utvärdering av kommunernas insatser mot brott. Det är av givna skäl svårt att prioritera de olika behov som uppenbarligen finns när det gäller forskning om åtgärder mot brott. Min bedömning är emellertid att förutsättningarna för att den typen av forskning kommer att kunna bedrivas på kommunal- och även riksnivån, utan att det anslås speciella resurser för ändamålet, är större än när det gäller Polismyndigheten.

central myndighet om effektiva åtgärder ska kunna vidtas för att komma åt de stora vinster som genereras av brottslighet och som är en motor bakom den organiserade brottslighetens framväxt.

Viktimologisk forskning

Som har framgått av genomgången av forskningen ovan, är brottsofferforskning förhållandevis omfattande och dynamisk i Sverige. Utöver att det existerar en grupp forskare som är intresserade av dessa frågor har Brottsoffermyndighetens arbete och dess anslag till viktimologisk forskning betydelse för detta. Jag bedömer emellertid att det finns ett tydligt behov av en mer generell överblick av hur stöd till brottsoffer fungerar i Sverige, samt hur detta stöd tillgodoser behovet hos olika grupper av brottsoffer. En fråga kopplad till detta är vilka effekter på brottsoffrens situation de olika stödjande insatserna har, samt om det finns alternativa metoder som är bättre anpassade till olika brottsoffers behov. Genomgången av litteraturen på detta område visar att även här är mer avancerade utvärderingar t.ex. med experimentella metoder sällsynta. Likaledes saknas metaanalyser av effekterna av olika typer av insatser.

Fri forskning av fria forskare

Regeringens forskningsproposition har titeln ”Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige” (Prop. 2020/21:60). Inriktningen på den delen av propositionen som avser forskning om brott är emellertid starkt fokuserad på forskning som på olika sätt kan hjälpa samhället att minska brottsligheten och öka medborgarnas trygghet. Således tycks intentionen vara att styra forskningen mot inriktning på samhällsnyttan. Detta är en legitim strävan, inte minst mot bakgrund av den centrala position som frågor rörande brott intar i samhällsdebatten. I linje med propositionen och de uppfattningar som framförts av de tillfrågade forskningsmiljöerna, är även denna rapportens förslag inriktade på vad som kan benämnas vara samhällsnyttig forskning. Det måste emellertid framhållas att forskningens historia lär oss att många viktiga vetenskapliga framsteg har gjorts - inte tack vare samhällets styrning av forskning - utan av att samhället har låtit forskarnas nyfikenhet och fantasi styra deras arbete. Detta är sällan möjligt inom myndighetsforskning, men nödvändigt inom den fria akademiska forskningen. Detta bör självfallet även gälla det här diskuterade programmet, som även bör ge utrymme för forskning där den förväntade samhällsnyttan från början inte kan bedömas. Erfarenheter visar, för övrigt, att den typen av forskning inte sällan, så småningom, kommer samhället till gagn. På samma sätt, för övrigt, som tillämplig forskning ofta kan generera kunskap som kan vara till stor nytta för vidare utveckling av både vetenskapliga teorier och metoder.

Det är svårt att inom ramarna för den här typen av rapport mer konkret föreslå på vilket sätt forskning som har sitt ursprung i forskares nyfikenhet och kreativitet ska prioriteras. Det är emellertid viktigt att sådan forskning ges hög prioritet.

Förslag till prioritering

Av denna rapport framgår att det i Sverige bedrivs förhållandevis omfattande kriminologisk forskning. Samtidigt framgår det också att det inte är svårt att hitta områden där behov av nya resurser är stort. Jag bedömer att flera av dessa områden är mycket angelägna, men det anslag som fastslås i Forskningspropositionen är för litet för att stöd till alla dessa områden ska vara möjligt. Jag väljer därför här två teman med tre områden var där satsningar enligt min bedömning, är mest

angelägna och därför bör prioriteras. Det är en självklarhet att det alltid måste handla om forskning av högsta kvalitet.

Nedan räknas de områden upp som enligt min bedömning bör ges högsta prioritet inom det nya programmet:

Inom temat brottslighetens omfattning struktur och orsaker

- Tvärvetenskapliga kohortstudier som syftar till att utveckla kriminologisk teoribildning om brottslighetens orsaker
- Forskning som syftar till att studera de nu tillämpade metoderna för att indikera och räkna brott och utveckla nya indikatorer på brottslighet
- Forskning om speciella typer av brott och förövare som kan relateras till samhällsförändringar (områdena är delvis överlappande): ekonomisk brottslighet, cyberbrottslighet, brottslighet kopplad till AI, brottslighet kopplad till medicinsk utveckling, brottslighet kopplad till politisk och religiös extremism och brottslighet kopplad till klimatförändringar, samt till andra miljöhot. Även forskning om kopplingen invandring – brottslighet ingår i denna kategori

Inom temat åtgärder med anledning av brott

- Forskning om faktorerna bakom och effekterna av kriminalpolitiken. Här bör forskning om effekterna av reformer rörande straff och behandling ingå. I synnerhet är en utvärdering av den svenska narkotikapolitiken mycket angelägen.
- Forskning om effekterna av brottsförebyggande åtgärder. Här bör i första hand forskning om effektiva polismetoder prioriteras. Ett möjligt första steg för att få till stånd en aktivering av polisforskning, är inrättandet av ett nationellt centrum för polisforskning och en professur i ämnet.
- En nationell genomgång av hjälp och stöd till brottsoffer, samt av effekterna av dessa insatser.

Källor

Brottsförebyggande rådet (2021). [Bortfall i Nationella trygghetsundersökningen En redovisning av bortfallets utveckling och beskaffenhet \(NTU kortanalys 1/2021\)](#) (pdf)

Christine, N. & Brunn, K. (1985). *Den goda fienden: narkotikapolitik i Norden* Rabén & Sjögren, 1985

Cohen, S. (2011). *Folk Devils and Moral Panics. The Creation of the Mods and Rockers*. Routledge.

[Ekobrottsmyndigheten, Årsredovisning 2020 \(pdf\)](#)

Jerre, K. (2013). [The Public's Sense of Justice in Sweden - a Smorgasbord of Opinions. Dissertations in Criminology, No. 33](#) (pdf). Webbplats: Stockholms Universitet. Kriminologiska institutionen.

Webbplats: [Kriminologiska institutionen](#), Stockholms universitet (2021).

Polismyndigheten (2021). Kommentar från Polismyndigheten på utkast till kunskapsöversikt. Rikspolischefens kansli_2021-11-10

Prop. 2018/19:1. [Budgetpropositionen för 2019. Förslag till statens budget för 2019. finansplan och skattefrågor \(pdf\)](#)

Webbplats: Riksrevisionen (2021). [Statliga myndigheters FoU-verksamhet. – styrning och processer för kvalitet, relevans och hushållning \(RiR 2021:5\) \(pdf\)](#).

Rostami, A., Mondani, H., Carlsson, C., Edling, C. & Sarnecki, J. (2018). [Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige](#). Webbplats: Institutet för Framtidsstudier.

Sarnecki, J. (2010). [Polisens prestationer – en ESO-rapport om resultatstyrning och effektivitet \(Rapport 2010:3\)](#). Webbplats: Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.

Sarnecki, J. (2019) [Stöta på patrull – en ESO-rapport om polisens problemorienterade arbete \(Rapport 2019:6\)](#). Webbplats: Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi.

Sarnecki, J. & Carlsson, C. (2020). Introduktion till kriminologi. Volym 1. Brottslighetens omfattning, karaktär och orsaker. Studentlitteratur.

Sarnecki, J & Carlsson, C. (2021). Introduktion till kriminologi. Volym 2. Straff och prevention. Studentlitteratur

Sherman, D., Gottfredson, D., MacKenzie, J. E., Reuter, P. & Bushway S. (1998). [Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising. Research in Brief, \(pdf\)](#) National Institute of Justice, Washington DC, US Department of Justice, Office of Justice Programmes.

Utredningen om kommunernas brottsförebyggande ansvar (2021) Betänkande av Utredningen om kommunernas brottsförebyggande ansvar (SOU 2021:49). [Kommuner mot brott \(pdf\)](#).

Statens institutionsstyrelse (2021). [Anvisningar till anslagssökande \(pdf\)](#).

SÄPO (2019). [Säkerhetspolisens årsbok 2019 \(pdf\)](#).

[Tullverket \(2020\). Årsredovisning \(pdf\)](#).

Förteckning över publikationer

Tabell 2 Samhällsförhållanden bakom kriminalpolitiken

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Abalo Ernesto	2019	Rifts in the hegemony: Swedish news journalism on cannabis legalization	Journalism studies	Tidskrifts- artikel
Andersson Robert	2017	A Culture of Intervention - Vagrancy and Drug Treatment in Sweden from the Late 19th Century Until Today	Scandinavian Penal History, Culture and Prison Practice: Embraced by The Welfare State?	Bokkapitel
Andersson Robert	2018	The downfall of the rehabilitative ideal and the establishing of a new political legitimacy in Swedish crime policy: 1965 to 1989	Bergen journal of criminal law and criminal justice	Tidskrifts- artikel
Andersson Robert	2019	Från behandling till hårdare tag? En kritisk analys av högervågsargumentet inom svensk kriminalpolitik	Nordisk tidskrift för kriminalvetenskap	Tidskrifts- artikel
Andersson Robert, Nilsson Roddy	2017	Svensk kriminalpolitik	Liber	Bok
Andersson Robert, Wahlgren Paula	2018	Ledelse og reform av svensk politi - fra sosial ingeniørkunst til postpolitik	Politireformer: Idealer, realiteter, retorik og praksis	Bokkapitel
Bejerot Susanne, Glans Martin	2021	Legalization of cannabis: A Swedish perspective	Läkartidningen	Tidskrifts- artikel
Bradby Hannah, Hamed Sarah, Jama Mahmoud Amina	2015	Spatialization and racialization: Understanding the interplay of migration and integration in constructing Swedish suburbs	Migrants in the City: New Dynamics of Migration in Urban Settings	Konferens- bidrag
Cameron Iain	2014	The influence of 9/11 on Swedish anti-terrorism policy and measures	The long decade: how 9/11 changed the law	Bokkapitel
Edman Johan, Bergman Helena, Eriksson Lena, Winter Katarina	2021	Berusningens politiska aritmetik: Utredning, kvantifiering och avpolitisering inom den svenska berusningspolitiken under rekordåren	Samhällets långsiktiga kunskapsförsörjning	Bokkapitel
Flyghed Janne, Schoultz Isabel	2019	Företags ansvar vid anklagelser om brott: Betydelsen av den nordiska kontexten	Nordisk tidskrift för kriminalvetenskap	Tidskrifts- artikel
Heber Anita	2020	Purity or danger? The establishment of sex trafficking as a social problem in Sweden	European journal of criminology	Tidskrifts- artikel
Hermansson Klara	2018	Public Safety in Sweden. A study of a crime policy symbol	Sociologisk Forskning	Tidskrifts- artikel
Hermansson Klara	2018	The role of symbolic politics in exceptional crime policy debate: A study of the 2014 Swedish general election	Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention	Tidskrifts- artikel
Holma Kari, Koski-Jännes Anja, Raitsasalo	2011	Perceptions of addictions as societal problems in Canada, Sweden, Finland and St. Petersburg, Russia	European addiction research	Tidskrifts- artikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Kirsimaja, Blomqvist Jan, Pervova Irina, Cunningham John				
Hörnqvist Magnus, Flyghed Janne	2012	Exclusion or culture? The rise and the ambiguity of the radicalisation debate	Critical studies on terrorism	Tidskrifts- artikel
Jonsson Cecilia	2020	Karin Irene Värmefjord Brändström: 1944-08-02 — 1989-02-10. Pioneering female commissioner of police.	Svenskt kvinnobiografiskt lexikon	Bokkapitel
Karlsson Lena	2013	"This is a book about choices" Gender genre and (auto)biographical prison narratives	Nordic journal of feminist and gender research	Tidskrifts- artikel
Kelemen Katalin, Johansson Märta	2013	Still neglecting the demand that fuels human trafficking: A study comparing the criminal laws and practice of five european states on human trafficking, purchasing sex from trafficked adults and from minors	European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice	Tidskrifts- artikel
Uba Katrin, Stendahl Ludvig	2020	Youth- and crime-related political claims in comparative perspective	American behavioural scientist	Tidskrifts- artikel
Lauri Marcus, de los Reyes Paulina	2021	Vad hände sen? Våld, trygghet och tankar omen annan framtid efter oroligheterna i Husby 2013	Arkiv förlag & tidskrift	Tidskrifts- artikel
Ljuslinder Karin, Morlandstø Lisbeth, Mataityte- Dirziene Jurga	2011	The victim, the wicked and the ignored: Representation of mentally ill perpetrators of violent crime in news reports in the Norwegian, Swedish and Lithuanian press.	Northern Lights	Tidskrifts- artikel
Lundström Ragnar	2011	Between the exceptional and the ordinary: A model for the comparative analysis of moral panics and moral regulation.	Crime, Media, Culture: An International Journal	Tidskrifts- artikel
Lundström Ragnar	2013	Framing fraud: Discourse on benefit cheating in Sweden and the UK	European Journal of Communication	Tidskrifts- artikel
Mattsson Christer	2020	Lost in translation: A case study of a public debate on freedom of expression and a neo-Nazi rally.	Social identities	Tidskrifts- artikel
Månsson Josefin	2016	The same old story? Continuity and change in Swedish print media constructions of cannabis	Nordic Studies on Alcohol and Drugs	Tidskrifts- artikel
Nilsson Gabriella	2020	Towards voluntariness in Swedish rape law: hyper-medialised group rape cases and the shift in the legal discourse	Rape in the Nordic countries: Continuity and Changes	Bokkapitel
Pedersson Anders	2018	A Science of Nature, a Science of Crime: The Reception and Embedding of Positivist Criminology in Sweden.	Crime, Histoire & Sociétés	Tidskrifts- artikel
Peterson Abby	2018	The Paradoxes of Democracy and the Rule of Law	Rethinking Society for the 21st Century.	Bokkapitel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
			Volume 2: Political Regulation, Governance, and Societal Transformations	
Peterson Abby, Wahlström Mattias	2015	Repression: The governance of domestic dissent	The Oxford Handbook of Social Movements	Bokkapitel
Pollack Ester	2021	Medierna och brottsjournalistiken	Handbok i rättspsykologi	Bokkapitel
Rostami Amir	2016	Policing gangs and organized crime: Reflections on conceptual confusion and its consequences from two Swedish case studies	Gang Transitions and Transformations in an International Context	Bokkapitel
Schclarek Mulinari Leandro	2017	Contesting Sweden's Chicago: why journalists dispute the crime image of Malmö.	Critical studies in media communication	Tidskriftsartikel
Schierup Carl-Ulrik, Ålund Aleksandra, Kings Lisa	2014	Reading the Stockholm riots: A moment for social justice?	Reimagining the nation Political and social change	Bokkapitel
Suruchi Thapar-Björkert, Irene Molina, Karina Raña Villacura	2019	From welfare to warfare: Exploring the militarisation of the Swedish suburb	Undoing Homogeneity in the Nordic Region Studies in Migration and Diaspora	Bokkapitel
Tham Henrik	2019	Straff-värlfärdsstaten och kontrollkultur i svensk kriminalpolitik	Nordisk tidskrift för kriminalvidenskab	Tidskriftsartikel
Träskman Ole	2018	Beredning av strafflag: förarbetena i förhållande till de politiska besluten.	Nordisk Tidskrift för Kriminalvidenskab	Tidskriftsartikel
Wagnsson Charlotte, Olsson Eva-Karin, Nielsen Isabella	2020	Gendered views in a feminist state: Swedish opinions on crime, terrorism, and national security	Gender & Society	Tidskriftsartikel

Tabell 3 Brottslighetens omfattning, struktur, utveckling över tiden och orsaker

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Ahrne Göran, Rostami Amir	2019	How is 'Organized Crime' Organized?	Organization outside Organizations	Bokkapitel
Andershed Anna-Karin, Gibson Chris, Andershed Henrik	2016	The role of cumulative risk and protection for violent offending	Journal of criminal justice	Tidskriftsartikel
Andersson Frida, Levander Sten, Svensson Robert, Torstensson Levander Marie	2012	Sex differences in offending trajectories in a Swedish cohort	Criminal behaviour and mental health	Tidskriftsartikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Andersson Frida, Nelander Hedqvist Kerstin, Shannon David	2015	Polisanmälda hot och kränkningar mot enskilda personer via internet	Brottsförebyggande rådet	Rapport
Askanius Tina	2021	I just want to be the friendly face of national socialism': The turn to civility in neo-Nazism in Sweden	Nordicom Review	Tidskrifts- artikel
Babchishin Kelly, Seto Michael, Fazel Seena, Långström Niklas	2019	Are There Early Risk Markers for Pedophilia? A Nationwide Case-Control Study of Child Sexual Exploitation Material Offenders.	Journal of sex research	Tidskrifts- artikel
Beckley Amber	2015	Foreign background and criminal offending among young males in Stockholm	Stockholms universitet, kriminologiska institutionen	Avhandling
Beckley Amber, Kuja-Halkola Ralf, Lundholm Lena, Långström Niklas, Frisell Thomas	2014	Association of height and violent criminality: results from a Swedish total population study.	International journal of epidemiology	Tidskrifts- artikel
Bergman Lars, Andershed Henrik, Andershed Anna- Karin	2019	Types and continua in developmental psychopathology: Problem behaviors in school and their relationship to later antisocial behavior	Development and psychopathology	Tidskrifts- artikel
Binde Per	2016	Gambling-Related Employee Embezzlement: A Study of Swedish Newspaper Reports.	Journal of gambling issues	Tidskrifts- artikel
Björk Micael	2019	Ethnicity and Organized Crime: Outline of an Ethno-Symbolic Approach	Organized Crime: Causes and Consequences	Bokkapitel
Björk Tabita, de Santi Miguel, Kjellin Lars	2012	Criminal recidivism and mortality among patients discharged from a forensic medium secure hospital.	Nordic journal of psychiatry	Tidskrifts- artikel
Björkenstam Emma, Burström Bo, Vinnerljung Bo, Kosidou Kyriaki	2016	Childhood adversity and psychiatric disorder in young adulthood: An analysis of 107,704 Swedes	Journal of psychiatric research	Tidskrifts- artikel
Björkenstam Emma, Hjern Anders, Björkenstam Charlotte, Kosidou Kyriaki	2018	Association of Cumulative Childhood Adversity and Adolescent Violent Offending With Suicide in Early Adulthood.	JAMA Psychiatry	Tidskrifts- artikel
Box Marcus, Gratzer Karl, Lin Xiang	2020	Destructive entrepreneurship in the small business sector: bankruptcy fraud in Sweden, 1830–2010.	Small business economics: an entrepreneurship journal	Tidskrifts- artikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Bäckman Olof	2017	High school dropout, resource attainment, and criminal convictions.	Journal of research and practice in children's services	Tidskrifts-artikel
Bäckman Olof, Estrada Felipe, Nilsson Anders, Sivertsson Fredrik	2020	Den ojämlika brottsligheten: Lagföringsutvecklingen i demografiska och socioekonomiska grupper 1973-2017	Stockholms universitet, kriminologiska institutionen	Rapport
Bäckman Olof, Estrada Felipe, Nilsson Anders, Sivertsson Fredrik	2021	Criminal convictions and immigrant background 1973–2017 in Sweden—have differences increased or declined?	Nordic journal of criminology	Tidskrifts-artikel
Caman Shilan, Howner Katarina, Kristiansson Marianne, Sturup Joakim	2016	Differentiating Male and Female Intimate Partner Homicide Perpetrators: A Study of Social, Criminological and Clinical Factors.	Histoire sociale	Tidskrifts-artikel
Carlsson Christoffer	2014	Continuities and changes in criminal careers	Stockholms universitet, kriminologiska institutionen	Avhandling
Carlsson Christoffer, Rostami Amir, Mondani Hernan, Sturup Joakim, Sarnecki Jerzy, Edling Christoffer	2019	A Life-Course Analysis of Engagement in Violent Extremist Groups	British journal of criminology	Tidskrifts-artikel
Carlsson Christoffer, Sarnecki Jerzy	2015	An introduction to life-course criminology	SAGE publications Ltd	Bok
Ceccato Vania	2016	Rural crime and community safety	Routledge	Bok
Ceccato Vania	2013	Moving safely: Crime and perceived safety in Stockholm's subway stations	Lexington	Bok
Ceccato Vania, Falk Örjan, Parsanezhad Pouriya, Tarandi Väino	2018	Crime in a Scandinavian Shopping Centre	Retail crime: international evidence and prevention	Konferens-bidrag
Ceccato Vania, Li Guangguan	2018	The ecology of outdoor rape: The case of Stockholm, Sweden	European journal of criminology	Tidskrifts-artikel
Ceccato Vania, Wilhelmsson Mats	2020	Do crime hot spots affect housing prices?	Nordic journal of criminology	Tidskrifts-artikel
Chang Zheng, Lichtenstein Paul, Långström Niklas, Larsson Henrik, Fazel Seenaa	2016	Association Between Prescription of Major Psychotropic Medications and Violent Reoffending After Prison Release.	JAMA	Tidskrifts-artikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Chrysoulakis Alberto	2020	Morality, delinquent peer association, and criminogenic exposure: (How) does change predict change?	European journal of criminology	Tidskrifts-artikel
Corovic Jelena, Andershed Anna-Karin, Colins Olivier, Andershed Henrik	2017	Risk Factors and Adulthood Adjustment Outcomes for Different Pathways of Crime: Key Findings from the Swedish IDA Program.	The routledge international handbook of life-course criminology	Bokkapitel
Dahlberg Mikael	2020	Ensamkommande ungdomar med alkohol- och narkotikaproblem – en riskgrupp?	Socialmedicinsk tidskrift	Tidskrifts-artikel
Dale Richard, Hasselberg Marie, Petzold Max, Hensing Gunnel	2012	Alcohol environment, gender and nonfatal injuries in young people. An ecological study of fourteen Swedish municipalities (2000-2005).	Substance abuse: treatment, prevention and policy	Tidskrifts-artikel
D'Attoma John, Volintiru Clara, Malézieux Antoine	2020	Gender, Social Value Orientation, and Tax Compliance.	CESifo Economic Studies.	Tidskrifts-artikel
de Bont Roel, Groshkova Teodora, Cunningham Andrew, Liem Marieke	2018	Drug-related homicide in Europe-First review of data and sources.	International journal on drug policy	Tidskrifts-artikel
Dobbie Will, Grönqvist Hans, Niknami Susan, Palme Mårten, Priks Mikael	2018	The Intergenerational Effects of Parental Incarceration	NBER Working Paper	Working paper
Engdahl Oskar	2015	Opportunity structures for white-collar crime	Constructions of Deviance. Social Power, Context, and Interaction	Bokkapitel
Engdahl Oskar, Lindgren Sven-Åke	2021	Varför begår människor brott? Samhälls- och beteendevetenskapliga perspektiv på kriminologins grundfråga. Andra upplagan	Studentlitteratur	Bok
Eriksson Åsa, Romelsjö Anders, Stenbacka Marlene, Tengström Anders	2011	Early risk factors for criminal offending in schizophrenia: a 35-year longitudinal cohort study.	Social psychiatry and psychiatric epidemiology: the international journal for research in social and genetic epidemiology and mental health services	Tidskrifts-artikel
Estrada Felipe, Bäckman Olof, Nilsson Anders	2016	The darker side of equality? The declining gender gap in crime: Historical	British journal of criminology	Tidskrifts-artikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
		trends and an enhanced analysis of staggered birth cohorts.		
Fazel Seena, Wolf Achim, Chang Zheng, Larsson Henrik, Goodwin Guy, Lichtenstein Paul	2015	Depression and violence: a Swedish population study.	The lancet psychiatry	Tidskrifts-artikel
Filser Andreas, Barclay Kieron, Beckley Amber, Uggla Caroline, Schnettler Sebastian	2021	Are skewed sex ratios associated with violent crime? A longitudinal analysis using Swedish register data.	Evolution and human behavior	Tidskrifts-artikel
Forsman Mats, Långström Niklas	2012	Child maltreatment and adult violent offending: population-based twin study addressing the 'cycle of violence' hypothesis.	Psychological medicine	Tidskrifts-artikel
Frisk Liselotte	2018	"Spiritual Shunning" : Its Significance for the Murder in Knutby Filadelfia	Journal of religion and violence	Tidskrifts-artikel
Gauffin Karl, Vinnerljung Bo, Fridell Mats, Hesse Morten, Hjern Anders	2013	Childhood socio-economic status, school failure and drug abuse: a Swedish national cohort study.	Addiction	Tidskrifts-artikel
Gerell Manne	2021	Does the Association Between Flows of People and Crime Differ Across Crime Types in Sweden?	European journal on criminal policy and research	Tidskrifts-artikel
Gerell Manne, Sturup Joakim, Magnusson Mia-Maria, Nilvall Kim, Khosnood Ardavan, Rostami Amir	2021	Open Drug Markets, Vulnerable Neighbourhoods and Gun Violence in Two Swedish Cities	Journal of policing, intelligence and counter terrorism	Tidskrifts-artikel
Grönqvist Hans	2011	Youth Unemployment and Crime: Lessons fom Longitudinal Population Records	Working Paper	Working Paper
Grönqvist Hans, Niknami Susan	2014	Alcohol availability and crime: Lessons from liberalized weekend sales restrictions	Journal of urban economics	Tidskrifts-artikel
Grönqvist Hans, Niknami Susan, Robling Per-Olof	2019	Immigrant Concentration and Crime Trajectories: Evidence from "the Whole of Sweden" Strategy	Working paper	Working paper
Grönqvist Hans, Nilsson Peter, Robling Per-Olof	2020	Understanding How Low Levels of Early Lead Exposure Affect Children's Life-Trajectories	Journal of Political Economy	Tidskrifts-artikel
Grönqvist Hans, Åkerlund David,	2016	Time Discounting and Criminal Behaviour	Proceedings of the National Academy of Sciences	Tidskrifts-artikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Golsteyn Bart, Lindhahl Lena				
Grönqvist Hans, Åslund Olof, Hall Caroline, Vlachos Jonas	2018	Educational and Criminal Behaviour: Insights from an Expansion of Upper Secondary School	Labour Economics	Tidskrifts- artikel
Gålnander Robin	2020	Maintaining Desistance: Barriers and Expectations in Women's Desistance from Crime	Stockholms universitet, kriminologiska institutionen	Avhandling
Hagsand Angelica, Evans Jaqueline, Pettersson Daniel, Schreiber Compo Nadja	2021	A survey of police officers encounters with sober, alcohol- and drug-intoxicated suspects in Sweden.	Psychology, crime and law	Tidskrifts- artikel
Heber Anita	2017	'You thought you were superman': Violence, victimization and masculinities.	British journal of criminology	Tidskrifts- artikel
Hederos Eriksson Karin, Hjalmarsson Randi, Lindquist Matthew, Sandberg Anna	2016	The Importance of Family Background and Neighbourhood Effects as Determinants of Crime	Journal of Population Economics	Tidskrifts- artikel
Hellfeldt Karin, López-Romero Laura, Andershed Henrik	2019	Cyberbullying and Psychological Well- being in Young Adolescence: The Potential Protective Mediation Effects of Social Support from Family, Friends, and Teachers	Journal of environmental research and public health	Tidskrifts- artikel
Hjalmarsson Randi, Holmlund Helena, Lindquist Matthew	2015	The Effect of Education on Criminal Convictions and Incarceration: Causal Evidence from Micro-data	The Economic Journal	Tidskrifts- artikel
Hjalmarsson Randi, Lindquist Matthew	2012	Like Godfather, Like Son: Exploring the Intergenerational Nature of Crime	Journal of Human Resources	Tidskrifts- artikel
Hjalmarsson Randi, Lindquist Matthew	2013	The Origins of Intergenerational Associations in Crime: Lessons from Swedish Adoption Data	Labour Economics	Tidskrifts- artikel
Hjalmarsson Randi, Lindquist Matthew	2019	The Causal Effect of Military Conscription on Crime and the Labor Market	The Economic Journal	Tidskrifts- artikel
Hovey Daniel, Lindstedt Måns, Zettergren Anna, Jonsson Lina, Johansson Ada, Melke Jonas, Kerekes Nora, Anckarsäter Henrik,	2016	Antisocial behavior and polymorphisms in the oxytocin receptor gene: findings in two independent samples.	Molecular Psychiatry Journal	Tidskrifts- artikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Lichtenstein Paul, Lundström Sebastian, Westberg Lars				
Hradilova Selin Klara	2021	Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder. En jämförande studie av nivåer, trender och våldsmetoder	Brottsförebyggande rådet	Rapport
Håkansson Anders, Jesionowska Virginia	2018	Associations between substance use and type of crime in prisoners with substance use problems – a focus on violence and fatal violence	Substance abuse and rehabilitation	Tidskrifts- artikel
Håkansson Anders, Schlyter Frans, Berglund Mats	2011	Associations between polysubstance use and psychiatric problems in a criminal justice population in Sweden	Drug and alcohol dependence	Tidskrifts- artikel
Hällsten Martin, Szulkin Ryszard, Sarnecki Jerzy	2013	CRIME AS A PRICE OF INEQUALITY? The Gap in Registered Crime between Childhood Immigrants, Children of Immigrants and Children of Native Swedes	The british journal of criminology	Tidskrifts- artikel
Hörnqvist Magnus	2016	Riots in the welfare state: The contours of a modern-day moral economy	European journal of criminology	Tidskrifts- artikel
Ivert Anna-Karin, Andersson Frida, Svensson Robert, Pauvels Liewen, Torstensson Levander Marie	2018	An examination of the interaction between morality and self-control in offending: A study of differences between girls and boys	Criminal behaviour and mental health	Tidskrifts- artikel
Ivert Anna-Karin, Zyto Mike, Adler Hans, Torstensson Levander Marie, Rydelius Per Anders, Levander Sten	2017	Criminality among Former Child and Adolescent Psychiatric Patients and Matched Controls	Open journal of medical psychology	Tidskrifts- artikel
Junuzovic Mensura, Rietz Anders, Jakobsson Ulf, Midlöv Patrik, Eriksson Anders	2018	Firearm deaths in Sweden.	European journal of public health	Tidskrifts- artikel
Jönsson Elin, Nilsson Erik	2019	Skjutningar i kriminella miljöer. En intervjustudie	Brottsförebyggande rådet	Rapport
Kardell Johan, Martens Peter	2013	Are Children of Immigrants Born in Sweden More Law-Abiding Than Immigrants? A Reconsideration	Race and justice	Tidskrifts- artikel
Karlsson Tuula Marie, Persson Annina	2021	Ekobrott och konkurs i bostadsrättsföreningar. (Swedish)	Insolvenraetslig tidskrift	Tidskrifts- artikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Kendler Kenneth, Ohlsson Henrik, Sunquist Kristina, Sunquist Jan	2013	A latent class analysis of drug abuse in a national Swedish sample.	Psychological medicine	Tidskrifts-artikel
Khosnood Ardavan	2018	Firearm-related violence in Sweden – A systematic review.	Agression and violent behavior	Tidskrifts-artikel
Khosnood Ardavan	2019	Holding Sweden hostage: firearm-related violence	Forensic Sciences Research (FSR)	Tidskrifts-artikel
Khosnood Ardavan, Ohlsson Henrik, Sunquist Jan, Sunquist Kristina	2020	Deadly violence in Sweden: Profiling offenders through a latent class analysis.	International journal of law and psychiatry	Tidskrifts-artikel
Khosnood Ardavan, Ohlsson Henrik, Sunquist Jan, Sunquist Kristina	2021	A Comparison between Indoor and Outdoor Rape Suspects in Sweden.	Deviant behavior	Tidskrifts-artikel
Kjellgren Cecilia, Priebe Cisela, Svedin Carl Göran, Mossige Svein, Långström Niklas	2011	Female Youth Who Sexually Coerce: Prevalence, Risk, and Protective Factors in Two National High School Surveys	The journal of sexual medicine	Tidskrifts-artikel
Korol Liliia, Bevelander Pieter	2021	Ethnic Harassment and the Protective Effect of Positive Parenting on Immigrant Youths' Antisocial Behavior.	Journal of research and practice in children's services	Tidskrifts-artikel
Krüger Niclas	2013	Fatal connections–socioeconomic determinants of road accident risk and drunk driving in Sweden.	Journal of safety research	Tidskrifts-artikel
Kulturdepartementet	2017	Våldsbejakande extremism: En forskarantologi	Regeringskansliet	SOU
Larm Peter, Silva Teresa, Hodgins Sheilagh	2015	Adolescent substance misusers with and without delinquency: Death, mental and physical disorders, and criminal convictions from age 21 to 45	Journal of substance misuse treatment	Tidskrifts-artikel
Latvala Antti, Kuja-Halkola Ralf, Amlqvist Catarina, Larsson Henrik, Lichtenstein Paul	2015	A Longitudinal Study of Resting Heart Rate and Violent Criminality in More Than 700 000 Men.	JAMA Psychiatry	Tidskrifts-artikel
Levi Michael	2017	Assessing the trends, scale and nature of economic cybercrimes: overview and Issues.	Crime, law and social change	Tidskrifts-artikel
Lichtenstein Paul, Cederlöf Martin, Lundström Sebastian, D'Onofrio Brian,	2020	Associations between conduct problems in childhood and adverse outcomes in emerging adulthood: a longitudinal Swedish nationwide twin cohort.	Journal of child psychology and psychiatry and allied disciplines	Tidskrifts-artikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Anckarsäter Henrik, Larsson Henrik, Pettersson Erik				
Lindquist Matthew, Santavirta Torsten	2014	Does Placing Children in Foster Care Increase Their Adult Criminality?	Labour Economics	Tidskrifts- artikel
Listerborn Carina	2015	Geographies of the veil: violent encounters in urban public spaces in Malmö, Sweden.	Social & cultural geography	Tidskrifts- artikel
López-Romero Laura, Romero Estrella, Andershed Henrik	2015	Conduct problems in childhood and adolescence: developmental trajectories, predictors and outcomes in a six-year follow up.	Child psychiatry & human development	Tidskrifts- artikel
Maes Hermine, Neale Michael, Ohlsson Henrik, Zahery Mahsa, Lichtenstein Paul, Sundquist Kristina, Sundquist Jan, Kendler Kenneth	2016	A Bivariate Genetic Analysis of Drug Abuse Ascertained Through Medical and Criminal Registries in Swedish Twins, Siblings and Half-Siblings	Behavior genetics	Tidskrifts- artikel
Meghir Costas, Palme Mårten, Schnabel Marieke	2012	The effect of Education Policy on Crime: An Intergenerational Perspective	NBER Working Paper	Working Paper
Moeller Kim, Munksgaard Rasmus, Demant Jakob	2021	Illicit drug prices and quantity discounts: A comparison between a cryptomarket, social media, and police	International journal of drug policy	Tidskrifts- artikel
Molero Yasmina, Larsson Henrik, D'Onofrio Brian, Sharp David, Fazel Seena	2019	Associations between gabapentinoids and suicidal behaviour, unintentional overdoses, injuries, road traffic incidents, and violent crime: population based cohort study in Sweden.	BMJ Clinical Research	Tidskrifts- artikel
Mondani Hernan, Rostami Amir, Askanus Tina, Edling Christofer, Sarnecki Jerzy	2021	Women in violent extremism in Sweden	Institutet för framtidstudier	Rapport
Mousavi Fariba, Garcia Danilo, Jimmefors Alexander, Archer Trevor, Ewalds- Kvist Beatrice	2014	Swedish high-school pupils attitudes towards drugs in relation to drug usage, impulsiveness and other risk factors	Peer J – Life & Environment	Tidskrifts- artikel
Nelson Jon, McNall Amy	2016	Alcohol prices, taxes, and alcohol-related harms: A critical review of natural experiments in alcohol policy for nine countries	Health Policy	Tidskrifts- artikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Nilsson Anders, Bäckman Olof, Estrada Felipe	2013	Involvement in crime, individual resources and structural constraints: Processes of cumulative (dis) advantage in a Stockholm birth cohort	British journal of criminology	Tidskrifts- artikel
Nilsson Anders, Estrada Felipe, Bäckman Olof	2017	The unequal crime drop: Changes over time in the distribution of crime among individuals from different socioeconomic backgrounds.	European journal of criminology	Tidskrifts- artikel
Nilsson Eva- Lotta, Ivert Anna- Karin, Torstensson Levander Marie	2020	Adolescents' Perceptions, Neighbourhood Characteristics and Parental Monitoring -Are they Related, and Do they Interact in the Explanation of Adolescent Offending?	Child indicators research	Tidskrifts- artikel
Nordin Martin	2018	Does Eligibility for Tertiary Education Affect Crime Rates? Quasi-Experimental Evidence.	Journal of quantitative criminology	Tidskrifts- artikel
Nyber Sten, Priks Mikael	2017	Public Order and Private Payments: Evidence from the Swedish Soccer League	Journal of Public Economics	Tidskrifts- artikel
Nyberger Karolina, Caragounis Eva- Corina, Djerf Pauline, Wahlgren Carl-Magnus	2021	Epidemiology of firearm injuries in Sweden	European journal of trauma and emergency surgery	Tidskrifts- artikel
Okenwa-Emegwa Leah	2019	Globala perspektiv på våld i nära relationer – en granskning av doktorsavhandlingar vid karolinska institutet, Sverige	Socialmedicinsk tidskrift	Tidskrifts- artikel
Ornstein Petra	2017	The Price of Violence: Consequences of Violent Crime in Sweden	IFAU working paper	Working paper
Pauwels Lieven, Svensson Robert	2011	Exploring the Relationship Between Offending and Victimization: What is the Role of Risky Lifestyles and Low Self-Control? A Test in Two Urban Samples	European journal on criminal policy and research	Tidskrifts- artikel
Petersson Frida, Skärner Anette	2017	School shootings in seven countries: Testing and developing the theory of five necessary conditions	Den motspänstiga akademikern. Festskrift till Ingrid Sahlin	Bokkapitel
Pettersson Tove	2021	Kriminologiska perspektiv på Genus & Brott	Liber	Bok
Rostami Amir	2020	De överlappande hoten: Organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism och dess konsekvenser för det polisiära arbetet	Migration, religion och polisiärt arbete	Bokkapitel
Rostami Amir	2019	Organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism som antagonistiska hot	Antagonistiska hot och dess påverkan på lokalsamhället	Bokkapitel
Rostami Amir, Mondani Hernan,	2018	Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige	Institutet för framtidsstudier	Rapport

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Carlsson Christoffer, Sturup Joakim, Edling Christofer, Sarnecki Jerzy				
Rostami Amir, Mondani Hernan, Liljeros Fredrik, Edling Christofer	2018	Criminal organizing applying the theory of partial organization to four cases of organized crime	Trends in organized crime	Tidskriftsartikel
Rostami Amir, Sturup Joakim, Mondani Hernan, Thevselius Pia, Sarnecki Jerzy, Christofer Edling	2018	The Swedish Mujahideen: An exploratory study of 41 Swedish foreign fighters deceased in Iraq and Syria	Studies in conflict & terrorism	Tidskriftsartikel
Sahlin Hanna, Kuja-Halkola Ralf, Bjureberg Johan, Lichtenstein Paul, Molero Yasmina, Rydell Mina, Hedman Erik, Runeson Bo, Jokinen Jussi, Ljótsson Björn, Hellner Clara,	2017	Association Between Deliberate Self-harm and Violent Criminality.	JAMA Psychiatry	Tidskriftsartikel
Sandahl Julia	2021	Juvenile Crime in Context: The Significance of School Affiliation	Stockholms universitet, kriminologiska institutionen	Avhandling
Sarenbo Sirkku	2019	Canines seized by the Swedish Police Authority in 2015–2016	Forensic science international	Tidskriftsartikel
Sarnecki Jerzy	2017	International Handbook of Juvenile Justice, Sweden	Springer	Bokkapitel
Sarnecki Jerzy	2017	Brottslighet och Samhället	Studentlitteratur	Bok
Sarnecki Jerzy	2018	A Criminological Perspective on Recruitment of Men and Women to Daesh.	International Annals of criminology	Tidskriftsartikel
Sarnecki, Jerzy	2021	Comment on Kärrholm et al. “Designing the Swedish Crime Harm Index: an Evidence-Based Strategy”	Cambridge Journal of Evidence-Based Policing	Tidskriftsartikel
Sarnecki Jerzy, Carlsson Christoffer	2020	Introduktion till kriminologi, volym 1, Brottslighetens omfattning, karaktär och struktur	Studentlitteratur	Bok
Schoultz Isabel, Flyghed Janne	2016	Doing business for a “higher loyalty”? How Swedish transnational corporations neutralize allegations of crime	Crime, law and social change	Tidskriftsartikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Scott Carl-Gustaf	2012	Djurgårdens Fina Grabbar: Local Identities and the Cross-national Transfer of Spectator-related Football Violence	Histoire sociale	Tidskrifts-artikel
Silva Teresa, Graña José, González-Cieza	2013	Self-report physical and emotional abuse among youth offenders and their association with internalizing and externalizing psychopathology. A preliminary study	International Journal of Offenders Therapy and Comparative Criminology	Tidskrifts-artikel
Silva Teresa, Larm Peter, Vitaro Frank, Tremblay Richard, Hodgins Sheilagh	2012	The association between maltreatment in childhood and criminal convictions to age 24: A prospective study of a community sample of males from disadvantaged neighborhoods	European Child and Adolescent Psychiatry	Tidskrifts-artikel
Silva Teresa, Stattin Håkan	2016	The moderating role of parenting on the relationship between psychopathy and antisocial behavior in adolescence	Development and Psychopathology	Tidskrifts-artikel
Sivertsson Fredrik	2018	Criminal Careers in the Long Run: Patterns and Predictions of Criminal Convictions across Age, Time, and Gender	Stockholms universitet, kriminologiska institutionen	Avhandling
Sivertsson Fredrik, Nilsson Anders, Bäckman Olof	2019	Participation and Frequency in Criminal Convictions across 25 Successive Birth Cohorts: Collectivity, Polarization, or Convergence?	Justice quarterly	Tidskrifts-artikel
Skinnari Johanna	2011	The financial management of drug crime in Sweden.	Global journal on crime and criminal law	Tidskrifts-artikel
Skott Sara	2020	Maskulinitet och våld i förändring: Våldsregimer och privatisering av våld i Skottland	Genusrelaterat våld, trakasserier och diskriminering – ett globalt problem i lokal kontext	Bokkapitel
Skott Sara	2019	Disaggregating Homicide: Changing trends in subtypes over time.	Criminal justice and behavior	Tidskrifts-artikel
Skott Sara	2019	Disaggregating Violence: Understanding the Decline	Journal of interpersonal violence	Tidskrifts-artikel
Skott Sara	2019	Sexual Homicide Targeting Children: Exploring Offender, Victim, and Modus Operandi Factors	International journal of offender therapy and comparative criminology	Tidskrifts-artikel
Skott Sara, Beauregard Eric, Darjee Rajan	2018	Female Sexual Homicide Offenders: A Descriptive and Comparative Study	Journal of Forensic Sciences	Tidskrifts-artikel
Skott Sara, Beauregard Eric, Darjee Rajan, Martineau Melissa	2019	The Consistency of Sexual Homicide Characteristics and Typologies across Countries: A comparison of Canadian and Scottish sexual homicides	Journal of sexual aggression	Tidskrifts-artikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Solares Carmen, Dobrosavljevic Maja, Larsson Henrik, Cortese Samuele, Andershed Henrik	2020	The mental and physical health of older offenders: A systematic review and meta-analysis	Neuroscience and biobehavioural reviews	Tidskrifts- artikel
Stassen Richard, Ceccato Vania	2020	Environmental and Wildlife Crime in Sweden from 2000 to 2017.	Journal of contemporary criminal justice	Tidskrifts- artikel
Stattin Håkan, Kerr Margaret, Skoog Therése	2011	Early Pubertal Timing and Girls' Problem Behavior: Integrating Two Hypotheses	Journal of youth and adolescence: a multidisciplinary research publication	Tidskrifts- artikel
Stenbacka Marlene, Romelsjö Anders, Jokinen Jussi	2014	Criminality and suicide: a longitudinal Swedish cohort study.	BMJ open	Tidskrifts- artikel
Stiernströmer Emelie, Våfors Fritz Marie, Mellgren Caroline, Khoshnood Ardavan	2020	Characteristics of convicted male-on-female rapists in the South of Sweden between 2013 and 2018: a pilot study	Forensic sciences research	Tidskrifts- artikel
Storbjörk Jessica	2017	Gender differences in substance use, problems, social situation and treatment experiences among clients entering addiction treatment in Stockholm.	NAD publication	Tidskrifts- artikel
Sturup Joakim, Gerell Manne, Rostami Amir	2019	Explosive violence: A near-repeat study of hand grenade detonations and shootings in urban Sweden.	European journal of criminology	Tidskrifts- artikel
Sturup Joakim, Rostami Amir, Gerell Manne, Sandholm Anders	2018	Near-repeat shootings in contemporary Sweden 2011 to 2015	Security journal	Tidskrifts- artikel
Sturup Joakim, Rostami Amir, Mondani Hernan, Gerell Manne, Sarnecki Jerzy, Edling Christofer	2018	Increased Gun Violence Among Young Males in Sweden: a Descriptive National Survey and International Comparison	European journal on criminal policy and research	Tidskrifts- artikel
Svensson Robert, Oberwittler Dietrich	2021	Changing routine activities and the decline of youth crime: A repeated cross-sectional analysis of self-reported delinquency in Sweden, 1999-2017	Criminology	Tidskrifts- artikel
Svensson Robert, Pauwels Lieven, Weerman Frank, Bruinsma Gerben	2016	Explaining individual changes in moral values and moral emotions among adolescent boys and girls: A fixed-effects analysis.	European journal of criminology	Tidskrifts- artikel
Svensson Robert, Shannon David	2020	Immigrant Background and Crime Among Young People: An Examination	Youth & Society	Tidskrifts- artikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
		of the Importance of Delinquent Friends Based on National Self-Report Data.		
Trifan Tatiana Alina, Stattin Håkan	2014	Adjustment trajectories for youths involved in mutual hostility at home	14th Biennial Meeting of the European Association for Research on Adolescence	Konferensbidrag
Turner Russell, Daneback Kristian, Skårner Anette	2018	Assessing reciprocal association between drunkenness, drug use, and delinquency during adolescence: Separating within- and between-person effects.	Drug and alcohol dependence	Tidskriftsartikel
Turner Russell, Daneback Kristian, Skårner Anette	2020	Explaining trajectories of adolescent drunkenness, drug use, and criminality: A latent transition analysis with socio-ecological covariates	Addictive behaviors	Tidskriftsartikel
Vikström Lotta	2011	Before and after crime: life-course analyses of young offenders arrested in 19th century northern Sweden	Journal of social history	Tidskriftsartikel
Virtanen Suvi, Latvala Antti, Andershed Henrik, Lichtensten Paul	2020	Do psychopathic personality traits in childhood predict subsequent criminality and psychiatric outcomes over and above childhood behavioral problems?	Journal of criminal justice	Tidskriftsartikel
Virtanen Suvi, Latvala Antti, Andershed Henrik, Lichtensten Paul, Tuvblad Catherine, Collins Olivier, Suvisaari Jaana, Larsson Henrik, Lundström Sebastian	2020	Do psychopathic personality traits in childhood predict subsequent criminality and psychiatric outcomes over and above childhood behavioral problems?	Journal of criminal justice	Tidskriftsartikel
von Hofer Hanns	2014	Crime and reactions to crime in 34 Swedish birth cohorts: from historical descriptions to forecasting the future.	Journal of scandinavian studies in criminology & crime prevention	Tidskriftsartikel
Wahlström Mattias, Törnberg Anton	2021	Social Media Mechanisms for Right-Wing Political Violence in the 21st Century: Discursive Opportunities, Group Dynamics, and Co-Ordination	Terrorism and political violence	Tidskriftsartikel
Wahlström Mattias, Törnberg Anton, Ekbrand Hans	2020	Dynamics of violent and dehumanizing rhetoric in far-right social media	New media and society	Tidskriftsartikel

Författare	År	Titel	Publikation	Typ
Wennerhag Magnus	2017	Sociala rörelser, protester och politiskt våld – en forskningsöversikt	Våldsbejakande extremism: en forskarantologi	Rapport
Wigerfelt Anders, Wigerfelt Berit	2014	A challenge to multiculturalism: everyday racism and hate crime in a small Swedish town	Omnes: the journal of multicultural society	Tidskriftsartikel
Wikman Sofia, Gallo Carina, Lundgren Moa	2015	From Kungälv to Sandy Hook: Strategies to prevent violence in schools in Sweden and the USA	The stockholm criminology symposium	Konferensbidrag
Wikström Per-Olof	2020	Explaining Crime and Criminal Careers: the DEA Model of Situational Action Theory	Journal of developmental and life-course criminology	Tidskriftsartikel
Wikström Per-Olof, Oberwittler Dietrich, Treibler Kyle, Hardie Beth	2012	Breaking rules. The social and situational dynamics of young people's urban crime	Oxford university press	Bok
Yao Shuyang, Långström Niklas, Temrin Hans, Walum Hasse	2014	Criminal offending as part of an alternative reproductive strategy: investigating evolutionary hypotheses using Swedish total population data	Evolution and human behavior	Tidskriftsartikel
Åkerström Malin	2013	Suspicious Gifts: Bribery, Morality, and Professional Ethics	Routledge	Bok
Öberg Jonas	2020	Dödligt våld i den kriminella miljön 2005–2017	Brottsförebyggande rådet	Rapport
Öberg Jonas, Hradilova Selin Klara	2019	Dödligt våld i Sverige 1990–2017 Omfattning, utveckling och karaktär.	Brottsförebyggande rådet	Rapport

Bilaga 2. Kartläggning av forskningsfinansieringen inom området

Området utmärks av forskningsfinansiering från en lång rad sakmyndigheter. Flera av dessa utför också forskning. Utöver detta stöds forskning om brottslighet av de tre forskningsråden, Vinnova och privata icke vinstdrivande stiftelser och fonder. I denna bilaga presenteras först översiktligt de sakmyndigheter som finansierar forskning inom området och därefter redovisas en kartläggning av forskningsprojekt med utgångspunkt i en nyckelordssökning. Därefter redovisas de forskningsprogram som har verksamhet med relevans för området. Bilagan avslutas med en presentation av ett antal nordiska och europeiska finansiärer och program.

Sakmyndigheter som finansierar forskning inom området

Brotsförebyggande rådet (Brå) är den sakmyndighet som både finansierar och utför mest egenfinansierad forskning med relevans för området. Brå bedriver forskning om brottslighetens och rättsväsendets verksamheter, bidrar till kunskapsutvecklingen inom rättsväsendet samt genomför utvärderingar av satsningar och reformer. På uppdrag av regeringen organiserar rådet årligen Stockholm Criminology Symposium. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) finansierar forskning med inriktning mot bland annat organiserad brottslighet, våldsbejakande organisering och antisociala karriärer. Rättsmedicinalverket ansvarar för forskning och utvecklingsarbete av betydelse för den egna verksamheten. Myndigheten har till uppdrag att bidra till kunskapsuppbyggnad inom rättsgenetik, rättskemi, rättsmedicin och rättspsykiatri. Brottsoffermyndigheten finansierar forskning om brottsoffer genom Brottsofferfonden, som i sin tur huvudsakligen finansieras av den avgift som betalas av personer som dömts för brott. Inom Kriminalvården finns en forsknings- och utvärderingsenhet men det förekommer också forskning inom de enheter som arbetar med verksamhetsutveckling och innovation. Kriminalvårdens forskningsstrategi är framförallt riktat mot att skapa förutsättningar för en modern och säker kriminalvård med ett kvalitativt verksamhetsinnehåll i en stödjande miljö. Ett särskilt fokus läggs på det klientnära arbetet. Statens institutionsstyrelse finansierar forskning som berör dess egen verksamhet – planering, ledning och drift av de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen.²⁵ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor finansierar forskning bland annat om våld och trygghet relaterat till ungdomar och civilsamhället.

Andra sakmyndigheter som finansierar forskning, om än i mindre skala, är Domstolsverket, Polismyndigheten och Tullverket.²⁶

²⁵ LVM står för lagen om vård av missbrukare i vissa fall.

²⁶ Se bilaga 1.

Organisationer som finansierar forskning och utveckling inom området är också till exempel AFA försäkring, som finansierar forskning och utveckling med inriktning mot trygghet inom arbetslivet, Länsförsäkringar, med inriktning mot trygghet och Wallenbergstiftelserna.

Forskning om brottslighet i SweCris

Forskning om brottslighet finns inom alla ämnesområden och det är därför en utmaning att kunna uppskatta dess omfattning. Ett sätt att ändå skapa sig en bild av aktuell forskning är genom sökningar i [databasen SweCris](#) (Swedish Current Research Information System).

Metod

I detta avsnitt presenteras en undersökning som bygger på genomgång och nyckelordssökning av projekt som beviljades medel mellan 2015 och våren 2022. Bidragen i databasen klassas som projektbidrag, bidrag för anställning eller stipendier, stöd till forskningsmiljö, forskningsinfrastruktur och internationellt samarbete. I avsnittet benämns all forskning som finansieras som projekt då medlen används till forskning oavsett stödform och bidragsform. Databasen innehåller information om projekt som har finansierats av totalt 11 forskningsfinansiärer.²⁷ Forskningsprojekten är klassificerade utifrån SCB:s standard för svensk indelning av forskningsämnen och visas på tre nivåer. Den högsta nivån (1-siffernivå) visar ämnesklassificeringen. På den mellersta nivån (3-siffernivå) visas forskningsämnesgruppen och under den lägsta nivån (5-siffernivå) visas forskningsämnena.²⁸

Urvalet av projekt som relaterar till brottslighet har delvis skett manuellt utifrån läsning av abstract och titel. Resultaten bör alltså beaktas med försiktighet då det kan förekomma projekt som relaterar till forskning inom området men där inga av nedanstående sökord förekommer. Sökningen (2022-02-08) i databasen har utgått från sökord som har inkommit från forskningsprogrammets referensgrupp. Följande ord har använts:

brott, kriminal, kriminel, kriminol, polis, våld, fängelse, vapen, straff, sociologisk kriminologi, utsatta områden, tvångsvård, institutionsvård, ungdomsvård, kriminella gäng, gängkriminell, crime, gang, police, delinquency, criminal, violence, criminology, violence

Utöver ovanstående användes även ordet vittne i sökningen. En första avgränsning gjordes när det gäller projektens startår (och slutår) för att få en bild av den relativt nyligen finansierade forskningen. I detta avsnitt återfinns projekt med beslutad finansiering från startår 2015 till slutår 2026. Beslutsåren spänner från 2015 till

²⁷ Formas, Forte, Riksbankens jubileumsfond, Vetenskapsrådet, Vinnova, Hjärt- och lungfonden, Energimyndigheten, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Rymdstyrelsen, Östersjöstiftelsen, Ragnar Söderbergs stiftelse och Statens geotekniska institut.

²⁸ Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011, Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet (2016), uppdaterad augusti 2016.

våren 2022. Nyckelordssökningen gav 761 projekt med dessa kriterier. Projekten genomgicks sedan en manuell bedömning med utgångspunkt i titel och abstract. I den manuella relevansbedömningen gjordes några avgränsningar. Projekt inom freds- och konfliktforskning och globaliseringsstudier har i regel valts bort då de i egentlig mening inte faller inom den inriktning som programmet har. Projekt som berör förhållanden utanför Sverige har tagits bort. Projekt som fokuserar på Sverige eller komparativa projekt där Sverige ingår har dock inkluderats. Givet sökorden så har flera snedträffar medfört att projekt som inte alls berör forskningen inom området tagits bort. Det handlar om mer generella ord som genombrott ("brott") men också specifika termer som basala ganglierna ("gang"). Efter dessa avgränsningar kvarstod 164 projekt som berör forskning om brottslighet.

Resultat

Finansiärer

Totalt har projekt från sju finansiärer identifierats. De har finansierat forskning för runt en halv miljard kronor under den beskrivna perioden, vilket framgår av tabell 1. Forte har totalt sett finansierat flest projekt, 70 projekt. Därefter kommer projekt finansierade av Vetenskapsrådet 41 projekt, Vinnova 35 projekt, Riksbankens jubileumsfond 13 projekt, Formas 3 projekt och slutligen Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) och Ragnar Söderbergs stiftelse med ett projekt vardera.

Tabell 4 Antal bidrag fördelade per forskningsfinansiärer och finansiering (kr) 2015-2026

Forskningsfinansiär	Antal bidrag	Finansiering (kr)
Forte	70	276 772 000
Vetenskapsrådet	41	173 516 704
Vinnova	35	65 683 415
Riksbankens Jubileumsfond	13	27 490 000
Formas	3	5 999 735
Ragnar Söderbergs stiftelse	1	1 509 702
IFAU	1	530 000
Totalsumma	164	551 501 556

Källa: SweCris

Bidragsmottagare

Bidragsmottagarna utgörs huvudsakligen av svenska lärosäten. Stockholms universitet och Göteborgs universitet är de vanligast bidragsmottagarna med 27 respektive 23 beviljade projekt. Men även företag, myndigheter och några ideella organisationer finns representerade, huvudsakligen i projekt finansierade av Vinnova.

Forskningsämnesindelning

De 164 projekten rymmer en ganska stor ämnesmässig bredd, huvudsakligen inom samhällsvetenskap. Sociologi, socialt arbete, socialantropologi och socialpsykologi är det vanligaste forskningsämnena, med totalt 41 projekt. Annan samhällsvetenskap, som samlar tvärvetenskapliga studier inom samhällsvetenskap, genusstudier, arbetslivsstudier och övrig annan samhällsvetenskap är den näst vanligaste forskningsämnesgruppen. Detta antyder fältets tvärvetenskapliga och ämnesöverskridande karaktär. Psykologi utgör det tredje största forskningsämnet och samlar totalt 15 projekt. Medicin och hälsovetenskap som ämnesgrupp samlade totalt 20 projekt, främst inom de olika forskningsämnena som ingår i hälsovetenskap, men några projekt inom psykiatri och andra medicinska forskningsämnena finns också representerade. I tabellerna nedan framgår hur projekten fördelar sig på forskningsämnesgrupper.

Tabell 5 Forskningsämnesindelning för projekt inom samhällsvetenskap

Forskningsämne/forskningsämnesgrupp	Antal projekt
Sociologi	41
Annan samhällsvetenskap, inklusive tvärvetenskapliga studier, genusstudier med mera	28
Psykologi	15
Statsvetenskap	8
Nationalekonomi, företagsekonomi och ekonomisk historia	7
Juridik	5
Utbildningsvetenskap	4
Medie- och kommunikationsvetenskap, kulturgeografi	3
Summa	111

Källa: Swecris

Tabell 6 Forskningsämnesindelning för projekt inom medicin och hälsovetenskap

Forskningsämne/forskningsämnesgrupp	Antal projekt
Hälsovetenskap	11
Psykiatri, cancer och onkologi, med mera	10
Summa	21

Källa: Swecris

Tabell 7 Forskningsämnesindelning för projekt inom teknik

Forskningsämne/forskningsämnesgrupp	Antal projekt
Elektroteknik och elektronik	5
Samhällsbyggnadsteknik	3
Materialteknik och annan teknik	3
Summa	11

Källa: SweCris

Tabell 8 Forskningsämnesindelning för projekt inom naturvetenskap

Forskningsämne/forskningsämnesgrupp	Antal projekt
Data- och informationsvetenskap (Datateknik)	6
Biofysik, analytisk kemi och annan naturvetenskap	4
Summa	10

Källa: SweCris

Tabell 9 Forskningsämnesindelning för projekt inom humaniora

Forskningsämne/forskningsämnesgrupp	Antal projekt
Språk och litteratur samt historia och arkeologi	5
Summa	5

Källa: SweCris

Forskningens inriktning

Totalt kunde 161 av de 164 bidragen analyseras ytterligare genom en automatisk ämnesmodellering. En manuell granskning av bidragens abstract och titel per genererat ämne i ämnesmodellen med syfte att identifiera aktuella bidrag samt för att induktivt klassificera forskningens inriktning har gjorts. Redovisningen i tabellen nedan visar fördelningen utifrån inriktning. Det förekommer att projekt innehåller element av flera inriktningar men i den manuella granskningen har projektet klassificerats till den mest framträdande inriktningen. Det bör också sägas att det finns olika typer av frågeställningar som rör exempelvis brottsoffer som återfinns inom flera inriktningar.

Tabell 10 Forskningens inriktning inom brottslighet (161 projekt)

Inriktning	Tema	Antal bidrag
Inriktning 5	Barn och ungdomar	38
Inriktning 1	Polisen, straff, kriminalvård, fängelse, frivård	25
Inriktning 2	Digital teknik, säkerhet, trygghet	24

Inriktning	Tema	Antal bidrag
Inriktning 7	Hälsa, psykisk ohälsa, missbruk	19
Inriktning 3	Våld i nära relationer	16
Inriktning 6	Kriminalteknik, bevisföring, förhör, vittnen	9
Inriktning 4	Yrkesrelaterat våld, företag, arbetsmarknad, ekonomi	8
Inriktning 8	Våld, våldsbrott, våldsbejakande extremism, hatbrott	8
Inriktning 9	Utsatta områden, bostadsområden, nätverk	8
Inriktning 10	Brottstrender	6
Totalt	Summa	161

Källa: SweCris

Inriktning fem, barn och ungdomar samlar flest projekt (38). Forskningen behandlar frågor kring våld mot barn, förhör av barn, våld och hot i skolan, ungdomsbrottslighet och ungas utsatthet för brott. Forte finansierar 25 projekt med denna inriktning.

Därefter följer inriktning ett, som berör forskning om polisen, straff, kriminalvård, fängelse, frivård (25 projekt), de flesta om polisen och polisiära metoder. Även här har Forte finansierat flest projekt (12).

Inriktning två (24 projekt) innehåller forskning om bland annat digitala applikationer, tekniska lösningar, samt säkerhet och trygghet i relation till organiserad brottslighet, våld i nära relationer och brottsplatsutredningar. Här är Vinnova den finansiär som har finansierat i flest projekt, totalt 20.

Inriktning sju (19 projekt) rör forskning som på olika sätt behandlar frågor kring hälsa, psykisk ohälsa och missbruksproblematik i relation till våld och brottslighet. Flertalet bidrag inom denna inriktning har angränsande inriktningar. Det kan till exempel handla om bostadsområdets påverkan på brottslighet och hälsa eller hot om våld och kränkningar på arbetsplatsen relaterat till hälsa. Olika typer av problem som rör våld, hot och diskriminering av HBTQ-personer och hälsa inkluderas också i denna inriktning. Forte är den främste finansiären inom denna inriktning, med 11 finansierade projekt.

Inriktning tre (16 projekt) innehåller forskning som rör våld i nära relationer. Forte är här den vanligaste finansiären med nio finansierade projekt.

Inom inriktning sex (9 projekt) återfinns kriminalteknisk forskning, olika perspektiv på bevisföring, ögonvittnen, förhörsmetoder och brottsplatser. Här är Vetenskapsrådet den finansiär som har stött flest projekt (4).

Inriktning fyra (8 projekt) innehåller projekt som berör yrkesrelaterat våld, brott och arbetsmarknad, ekonomisk brottslighet och ekonomiska perspektiv på

brottslighet. Forte har med fyra beviljade projekt finansierat flest projekt inom denna inriktning.

Inriktning åtta (8 projekt) innehåller forskning om våld, våldsbrott, våldsbejakande extremism och hatbrott. Fem av dessa projekt finansierades av Vetenskapsrådet.

Inom inriktning nio (8 projekt) återfinns projekt som handlar om utsatta områden, urbant våld och kriminella nätverk. Här har Forte finansierat fyra projekt.

Inriktning 10 (6 projekt) har ofta longitudinella perspektiv och innehåller frågor som rör trender kring brottslighet och kriminalitet över tid. Forte och Vetenskapsrådet har finansierat tre vardera inom denna inriktning.

Nationella program och satsningar

Regeringen har sedan 2017 inrättat 13 nationella forskningsprogram. Vetenskapsrådet är ansvarig för sex av programmen, Formas för fyra och Forte för tre. Regeringen har därutöver initierat särskilda programsatsningar som tillsammans med de nationella forskningsprogrammen i flera fall har beröringspunkter med det nationella forskningsprogrammet om brottslighet vilket framgår av redovisningen nedan.

Forskningsprogram med relevans för området

Vetenskapsrådet: Det nationella forskningsprogrammet om segregation (2021)

Programmet ska bland annat verka för att öka tryggheten och minska brottsligheten i områden med socioekonomiska utmaningar.

Vetenskapsrådet: Det nationella forskningsprogrammet om digitaliseringens samhällskonsekvenser (2021)

Programmet har bland annat cybersäkerhet som ett specifikt område.

Vetenskapsrådet: Säkra samhällen och informations- och cybersäkerhet (2021)

Satsningen ska bland annat fokusera på forskning om cyber- och informationssäkerhet och terrorism.

Vetenskapsrådet: Det Nationella forskningsprogrammet inom migration och integration (2017)

Programmet ska bland annat belysa olika ekonomiska, demografiska och sociala aspekter av migration och integration.

Forte: Det nationella forskningsprogrammet om psykisk hälsa (2021)

Forskningen från programmet förväntas öka förståelsen om varför psykisk ohälsa ökar i samhället och ta fram metoder, insatser och behandlingar för att minska omfattningen och lindra konsekvenserna av psykisk ohälsa och olika psykiska sjukdomar.

Forte: Det nationella forskningsprogrammet om arbetslivslivsforskning (2017)

Programmet fokuserar bland annat på att åstadkomma ett hälsofrämjande arbetsliv vilket bland annat innebär ett mål om att minska förekomsten av hot, våld och trakasserier i arbetslivet.

Forte: Det nationella forskningsprogrammet för tillämpad välfärdsforskning (2017)

Programmet ska verka för att förbättra kunskapsläget inom socialtjänsten. Programmet finansierar bland annat forskning om våld i nära relationer, och kan också stödja insatser syftande till att minska kriminalitet och andra beteendeproblem hos unga.

Formas: Det nationella forskningsprogrammet för hållbart samhällsbyggande (2017)

Ett tema i programmet handlar om säkerhet och trygghet för människor och samhällen där bland annat målet är en integrering av trygghetsfrågor och brottsförebyggande arbete i samhällsplanering och förvaltning samt förmåga att hantera kritiska situationer såsom terrorbrott.

Formas: Det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten (2021)

Det nationella forskningsprogrammet om hav och vatten ska skapa förutsättningar för ett strategiskt och långsiktigt arbetssätt med ett helhetsperspektiv på vatten. En potentiell gemensam inriktning kan här vara miljöbrott.

Internationell forskningsfinansiering

Internationell forskningsfinansiering förefaller främst finnas på nordisk nivå och på europeisk nivå. Inom ramen för NordForsk finns det nordiska programmet om samhällssäkerhet som är ett tvärvetenskapligt forskningsprogram med syfte att ta fram ny kunskap för att säkra trygghet och säkerhet för medborgarna i de nordiska länderna. Programmet löper åren 2013 till 2023 och samfinansieras av flera nordiska aktörer, två utomnordiska aktörer samt NordForsk. Svensk medfinansier är MSB.

[Nordiska Samarbetsrådet för Kriminologi](#) (NSfK) är ett samarbetsorgan och en kontaktyta för nordiska forskare inom kriminologi och kriminalpolitik. Rådets uppdrag är att främja kriminologisk forskning i Norden genom att fördela forskningsmedel, anordna forskarkonferenser samt genom att finansiera en vetenskaplig tidskrift. NSfK fungerar också som kontaktyta mellan forskning och den praktiska kriminalpolitiken i Norden, bland annat genom att bistå myndigheterna i de nordiska länderna och Nordiska Rådet i kriminalpolitiska frågor samt arrangera kontaktytor för erfarenhetsutbyte. I NSfKs uppdrag ingår även att sprida information om nordisk kriminologi.

På europeisk nivå stöds forskning om brottslighet inom en rad olika områden. I ramprogrammet [Horizon Europes kluster Civil Security for Society](#) (2021-2027) finansieras forskning om brottslighet, bekämpning av brott och terrorism, inklusive organiserad brottslighet och cyberkriminalitet. Andra EU-initiativ av relevans för området är till exempel:

- [Internal Security Fund \(2021-2027\)](#): förebyggande metoder inom terrorism, radikaliserings, organiserad brottslighet, cyberbrott och olika aspekter av skydd för brottsoffer
- [Justice Program \(2021-2027\)](#): brottsoffers och brottsmisstänkta rättigheter
- [Citizens, Equality, Rights and Values Programme \(2021-2027\)](#): våld mot kvinnor, våld mot barn och våld mot HBTQ-personer
- [Union Anti-Fraud Programme \(2021-2027\)](#): korrupktion och bedrägerier.

Referenser

Website: [European Commission, EU Anti-Fraud Programme](#), (2022-12-15)

Website: [European Commission, Justice Programme](#), (2022-12-15)

Website: [European Commission, Migration and Home Affairs, Internal Security Fund](#) (2022-12-15)

Website: [European Commission, Research and Innovation, Cluster 3: Civil security for society](#) (2022-12-15)

Webbplats: [Nordiska Samarbetsrådet för Kriminologi](#) (2022-12-15)

Standard för svensk indelning av forskningsämnen 2011, Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet (2016), uppdaterad augusti 2016

Webbplats: [Vetenskapsrådet, Swecris](#) (2022-12-15)

Bilaga 3. Aktörer verksamma inom området

Myndigheter

Brottslighet berör många departement inom regeringskansliet. Huvudansvaret ligger på Justitiedepartementet, men flera andra departement har myndigheter med ansvar inom området. Nedan listas ett antal myndigheter med ansvarigt departement i parantes.

- Arbetsförmedlingen (Arbetsmarknadsdepartementet)
- Arbetsmiljöverket (Arbetsmarknadsdepartementet)
- Barnombudsmannen (Socialdepartementet)
- Bolagsverket (Näringsdepartementet)
- Boverket (Finansdepartementet)
- Brottsförebyggande rådet (Brå) (Justitiedepartementet)
- Brottsoffermyndigheten (Justitiedepartementet)
- Delegationen mot segregation (ska avvecklas) (Arbetsmarknadsdepartementet)
- Domstolsverket (Justitiedepartementet)
- Ekobrottsmyndigheten (Justitiedepartementet)
- Försäkringskassan (Socialdepartementet)
- Integritetsskyddsmyndigheten (Justitiedepartementet)
- Justitiekanslern, JK (Justitiedepartementet)
- Jämställdhetsmyndigheten (Arbetsmarknadsdepartementet)
- Kriminalvården (Justitiedepartementet)
- Kronofogdemyndigheten (Justitiedepartementet)
- Kustbevakningen (Justitiedepartementet)
- Migrationsverket (Justitiedepartementet)
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (Kulturdepartementet)
- Polisen (Justitiedepartementet)
- Rättsmedicinalverket (Justitiedepartementet)
- Skatteverket (Finansdepartementet)
- Socialstyrelsen (Socialdepartementet)
- Spelinspektionen (Finansdepartementet)
- Statens institutionsstyrelse, SiS (Socialdepartementet)
- Statens medieråd (Kulturdepartementet)
- Sveriges domstolar (Justitiedepartementet)
- Säkerhetspolisen (Justitiedepartementet)
- Tullverket (Finansdepartementet)
- Åklagarmyndigheten (Justitiedepartementet)
- Säkerhet- och integritetsskydds nämnden (Justitiedepartementet)
- Försvarsmakten (Försvarsdepartementet)

Kommuner, regioner och länsstyrelse

Många kommuner och regioner bedriver ett brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete och de flesta kommuner har ett lokalt brottsförebyggande

råd och en överenskommelse med polisen om hur polis och kommun ska arbeta brottsförebyggande och trygghetsskapande tillsammans.

Sveriges kommuner och regioner (SKR) arbetar aktivt med frågor som rör bland annat lokalt brottsförebyggande arbete, organiserad brottslighet, hot och våld, våldsbejakande extremism och sociala insatsgrupper. Länsstyrelserna har i uppdrag att stödja den regionala samordningen av det brottsförebyggande arbetet.

Civilsamhällesorganisationer och näringslivet

Det civila samhället och näringslivet arbetar på olika sätt för att minska och motverka brottslighet. En lång rad företag och organisationer har verksamhet som på olika sätt verka för detta. Det kan handla om branschorganisationer som arbetar för att motverka brottslighet inom deras område, det kan handla om organisationer som samlar nattvandrare, kvinnojourer, företag inom säkerhetssektorn med mera. I flera fall förekommer också organisationer som samlar både privata, offentliga och civilsamhällesorganisationer kring vissa specifika frågeställningar som berör brottslighet och brottsförebyggande arbete.

Internationella aktörer

De internationella aktörerna är stora internationella organisationer, men också några specialiserade nätverk som är inriktade på olika frågor som rör brottslighet. Nedan listas några av de mest framträdande:

- European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats (EMPACT/EUROPOL)
- The European Crime Network (EUCPN)
- Förenta nationerna, FN:s kansli för narkotika och kriminalitet (UNODC)
- OECD
- World Economic Forum

Vetenskapsrådet